

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Aušra Grikštaitė

Edukologijos magistrantūros studentė

**MOKINIŲ NENORO LANKYTI MOKYKLĄ PRIEŽASTYS IR JŲ
ŠALINIMAS**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė:
doc. dr. L. Ušeckienė

Šiauliai,
2009

Darbas originalus.....Aušra Grikštaitė

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
I MOKYKLOS NELANKYMO FORMAVIMOSI PRIEŽASTYS LIETUVOS MOKYKLOSE	10
I.1 Mokyklos nelankymo samprata Lietuvos švietimo sistemoje ir jos teisinis reglamentavimas	10
I.2 Mokyklos nelankymo priežasčių atsiradimo prielaidos	11
I.3 Mokyklos nelankymo Lietuvoje statistinė situacijos analizė	13
II NENORO LANKYTI MOKYKLĄ PRIEŽASČIŲ ANALIZĖ. JŲ ŠALINIMO METODAI	15
II.1 Mokyklos nelankymo priežasčių identifikavimas ir bendroji klasifikavimo schema	15
II.1.1 Šeimos įtaka mokyklos nelankymui	18
II.1.2 Bendraamžių įtaka mokyklos nelankymui	19
II.1.3 Mokyklos institucinio ir edukacinio veiksnių įtaka mokyklos nelankymui	20
II.2 Nenoro lankyti mokyklą priežasčių šalinimo būdai	29
II.2.1 Kontrolės ir informavimo metodai	29
II.2.2 Mokyklos ir šeimos abipusio bendradarbiavimo priemonių panaudojimas	31
II.2.3 ES struktūrinių fondų paramos panaudojimas mokyklos nelankymo prevencijai	32
III MOKINIŲ NENORO LANKYTI MOKYKLĄ PRIEŽASČIŲ TYRIMAS	42
III.1 Tyrimo metodologija ir atlikimas	42
III.2 Bendrosios imties charakteristikos	43
III.3 Šeimos veiksnių įtaka mokyklos nelankymui	44
III.4 Mokymosi sunkumų analizė	48
III.5 Motyvacijos veiksniai	54
III.6 Santykio su klasės kolektyvu veiksniai	57
III.7 Mokyklos veiksniai	60
III.8 Tyrimo rezultatų apibendrinimas	63
IŠVADOS	66
REKOMENDACIJOS	67
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	69
PRIEDAI	74

SANTRAUKA

MOKINIŲ NENORO LANKYTI MOKYKLĄ PRIEŽASTYS IR JŲ ŠALINIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose pažymima, kad visas bendrasis ugdymas yra orientuotas į vaiką, jaunuolį, jaunuolę, jų poreikius ir gebėjimus. Todėl šiandieninės mokyklos tikslas — padėti asmeniui maksimaliai išskleisti individualias kūrybos galias ir gebėjimus, tenkinant jo įgimtas reikmes: savirealizacijos — savęs įprasminimo, laisvės, meilės, pagarbos, kūrybos, tvarkos ir darnos poreikius. Tačiau šiuolaikinėje visuomenėje mokyklos autoritetas mažėja, moksleivių lankomumas prastėja, o motyvacija mokytis taip pat turi neigiamą tendenciją. Siekiant atsakyti į šiuos klausimus autorė analizuoja vieną aktualiausių šiandienos mokyklos problemų- tai mokinių nenoras lankyti mokyklą.

Mokinių nenoro lankyti mokyklą yra ne tik švietimo sistemos, bet ir visos Lietuvos valstybės nuostolis, todėl jau kurį laiką Lietuvoje sprendžiama nelankančiųjų mokyklos iki 16 metų apskaita ir sąlygų grįžti į švietimo sistemą sudarymas. Mokyklos nelankymo problema, mokinių požiūriu į mokyklą ir į mokymąsi, domėtasi visais laikais. Priežastys, kodėl mokiniai vengia lankyti mokyklos aktualios nuo pat mokslo atsiradimo iki šių dienų, o vaikų vengimas lankyti mokyklą yra aktualus ir tapęs socialine problema netik Lietuvoje, bet ir užsienyje, nes morališkai ir ekonomiškai susilpnėjo esminė vaiko saugumą garantuojanti institucija — šeima: tėvų abejingumas, nesidomėjimas vaiko mokymusi; nenoras mokytis, motyvacijos stoka; sunki mokymo programa; prastas mikroklimatas ir t.t.

Būtent todėl autorė savo darbe iškėlusi hipotezę, kad mokinių nenorą lankyti mokyklą sąlygoja ne tik šeimos ar mokymosi motyvacijos veiksniai, bet didelę įtaką turi ir šiuolaikinės mokyklos atmosfera bei mokinio santykio su ja veiksniai, analizuoja įvairią mokslinę literatūrą, teisės aktus bei apžvelgia mokinių lankomumo problematiką Palangos m. Vlodo Jurgučio vidurinėje mokykloje, išskiria pagrindinius veiksnius, kurie daro poveikį mokyklos lankomumo rodikliams ir pateikia minėtoje mokykloje atlikto anketinio tyrimo rezultatus, kurie akivaizdžiai demonstruoja santykio su mokykla veiksnių dominavimą, neeliminuojuant nei šeimos, nei mokymosi veiksnių.

SUMMARY

RELUCTANCE OF STUDENTS TO ATTEND SCHOOL AND REMOVAL

Final paper of master studies

General education programs of Lithuania state, that all general education is oriented to children, young people, their needs and abilities. Therefore, the goal of modern school is to help a person to develop the maximum power of individual creativity and capacity to meet the needs of his or her innate needs such as self - expression, freedom, love, respect, creativity, trim and harmony. However, in modern society, the standing of schools is decreasing, school attendance is falling and the learning motivation has a negative tendency as well. To answer these questions, the author examines one of the most urgent problems - students' reluctance to attend school.

Reluctance of students to attend school is the loss not only in the education system, but also in general context of Lithuania as a state. The accounting and the return of the education system of students under the age of 16 who do not attend school in Lithuania has already been in solving process for some time. The school attendance problem s well as the attitude of students towards school and learning has always been under consideration. The reasons why students avoid going to school have been relevant since the origination of science. Nowadays it has become a social problem in Lithuania and abroad because the family as an essential institution for ensuring the safety weakened morally and economically. Parents became indifferent to children's success and progress at school. Lack of motivation, stiff school curriculum, poor microclimate and other reasons cause indisposition towards school attendance. That is why the author sets the hypothesis that students' reluctance to attend school not only leads to the family or the motivation of the learning factors, but also a significant impact has the atmosphere of a modern school and the student's relation with it. The author also analyzes various scientific literature, legislation, and reviews students' attendance problem at Vladas Jurgutis secondary school of Palanga, elicits the main factors that affect school attendance at the above mentioned school and presents the results of a survey, which clearly demonstrates dominance between the school relations including family and learning factors.

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Pasaulyje vis labiau įsitvirtina humanistinė ir demokratinė švietimo tikslų samprata. Ji atspindi įvairių šalių švietimo misijoje – plėtoti asmenybės galias, padėti žmogui pasirengti gyventi sparčiai kintančioje visuomenėje. XXI amžius vadinamas informacijos amžiumi. Vykstantys spartūs socialiniai, ekonominiai, kultūriniai pokyčiai, informacinė visuomenė kelia naujus reikalavimus žmogaus išsilavinimui. Todėl individui reikia nuolat tobulintis (Navasaitienė S., 2001, 169 p.). Būtent todėl aktualiausiomis švietimo ir ugdymo problemomis Europos Sąjungoje ir Lietuvoje įvardijamas kokybiškas švietimas. Visų švietimas - veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus.

Jaunas žmogus augdamas susiduria su daugybe įvairiausių ir sudėtingiausių vertybių, nuostatų ir normų. Dažna visuomenė, kiekviename vystymosi etape sukurianti tam tikrų socialinių bei dorovinių vertybių sistemą, elgesio taisykles, idealus, pirmiausia suinteresuota tuo, kad vaikas suvoktų tai ir, pavertęs savastimi, galėtų tapti pilnateisiu tos visuomenės nariu. Nors mūsų visuomenė ieško būdų, kaip tobulinti vaikų ugdymą, nuolat gauname statistinių duomenų apie pagrindinių įgūdžių stoką, nepakankamas mokymosi žinias, neišlavintą kritinį mąstymą, nesugebėjimą spręsti iškilusių klausimų ir nesusiformavusius socialinės elgsenos įgūdžius. Švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokymasis – prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė.

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose pažymima, kad visas bendrasis ugdymas yra orientuotas į vaiką, jaunuolį, jaunuolę, jų poreikius ir gebėjimus. Todėl šiandieninės mokyklos tikslas — padėti asmeniui maksimaliai išskleisti individualias kūrybos galias ir gebėjimus, tenkinant jo įgimtas reikmes: savirealizacijos — savęs įprasminimo, laisvės, meilės, pagarbos, kūrybos, tvarkos ir darnos poreikius. Akivaizdu, kad bendrojo lavinimo mokykla skirta ne vien jaunimą gyvenimui rengti, ji yra ir mokinio gyvenimo institucija, sergstinti savitas vaikystės ir jaunystės vertybes (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos I - X kl., 1997).

Viena iš esminių problemų – didėjantis vaikų ir paauglių, nustojusių lankyti mokyklą, skaičius. *Mokyklos nelankantis mokinys* – mokinys, kuris mokyklos tarybos sprendimu yra pašalintas iš mokyklos, nesimoko pagal privalomo bendrojo ugdymo programą arba per mėnesį be pateisinamos priežasties praleidžia daugiau negu 70% pamokų. *Sistemiškai nelankantis mokinys* – mokinys, kuris per mėnesį be priežasties praleidžia 50% - 70% pamokų. *Vengiantis mokyklą lankyti mokinys* – mokinys, kuris per mėnesį be pateisinamos priežasties praleidžia mokinys, kuris per

mėnesį be pateisinamos priežasties praleidžia 30%-50% pamokų (Vilniaus miesto savivaldybės mokyklos nelankančių mokinių grąžinimo į mokyklas ir nelankančių mokyklos vaikų iki 16 metų skaičiaus mažinimo strategija 2006 -2012 m.).

Lietuvos Respublikos įstatymai įpareigoja visus vaikus iki 16 metų mokytis. Tačiau vykstantys socialiniai, ekonominiai, politiniai pokyčiai, šalies geopolitinė padėtis lemia atsiradimą naujų kliūčių, problemų, be kurių išsprendimo sunku užtikrinti sėkmingą švietimo sistemos reformos vyksmą, pagrindinių tikslų kokybišką įgyvendinimą. Statistinių tyrimų duomenys rodo, kad „iškritimo“ iš mokyklos mastai šiuolaikinėje švietimo sistemoje yra ryškūs. Nepaisant to, kad švietimo reforma bando ieškoti įvairių formų šioms problemoms spręsti, padėtis gerėja ne taip greit, kaip norėtųsi.

Mokslinių tyrimo duomenys rodo, jog nepritapę mokyklose mokiniai, nutraukę mokymąsi, nesudarant galimybių sugrįžti į mokyklą, patiria socialinę atskirtį, neretai įsilieja į nusikaltėlių, narkomanų gretas, tampa gatvės vaikais. Reikia pripažinti, kad mokiniai bendrojo lavinimo mokyklą palieka dėl įvairių priežasčių: socialinių, pedagoginių, ekonominių, psichogenetinių ir kt. Todėl nepakanka vadovautis tik direktyvomis, būtina išnagrinėti situaciją vietoje, pačioje mokykloje, ištirti mokyklos vadovų požiūrį į švietimo sistemos kaitą, privalomojo mokymo vykdymą ir su juo susijusių problemų sprendimo būdus ir priemones. Be to, iki šiol nerandama metodikos, kuria naudojantis būtų pasiekti geriausi nelankančiųjų mokyklos apskaitos rezultatai, nėra kryptingo ir glaudaus bendradarbiavimo tarnybų, institucijų, atsakingų už mokinių ugdymą, pagalbos teikimo tinklo.

Mokinių nenoro lankyti mokyklą yra ne tik švietimo sistemos, bet ir visos Lietuvos valstybės nuostolis, todėl jau kurį laiką Lietuvoje sprendžiama nelankančiųjų mokyklos iki 16 metų apskaita ir sąlygų grįžti į švietimo sistemą sudarymas. Pastaroji problema sietina ne tik su privalomo išsilavinimo įgyvendinimu, kuris skirtingose Europos šalyse yra nuo pagrindinio iki aukštojo, bet, esant poreikiui, ir su galimybe bet kada grįžti į švietimo sistemą bei galimybe mokytis visą gyvenimą. Daugiausia dėmesio skiriama vaikų iki 16 metų bendrojo lavinimo mokyklos nelankymui likviduoti, nes pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1995) visi iki 16 metų amžiaus vaikai turi mokytis. Tačiau dėl įvairių priežasčių ne visi vaikai, neturintys 16 metų, lanko mokyklas.

Temos ištirtumas. Mokyklos nelankymo problema, mokinių požiūriu į mokyklą ir į mokymąsi, domėtasi visais laikais. Priežastys, kodėl mokiniai vengia lankyti mokyklos aktualios nuo pat mokslo atsiradimo iki šių dienų.

Įvairiais aspektais paauglių mokymosi motyvacijos, nesėkmingo mokymosi, mokyklos nelankymo problemas tarpukario Lietuvoje ir pokario metais nagrinėjo J. Laužikas, A. Paurienė, A. Gučas, J. Vabalas-Gudaitis ir kt.

Sovietmečiu mokinių pažangumo, noro mokytis, antramečiavimo klausimus nagrinėjo beveik visi to meto Lietuvos pedagogikos tyrinėtojai. Apie mokymosi ir nesimokymo motyvaciją rašė J. Laužikas (1965, 1974), L. Jovaiša (1976), apie teigiamo požiūrio į mokymąsi ugdymą- B. Bitinas (1981), V. Rajeckas (1966), A. Juška (1977), J. Vaitkevičius (1975), apie pedagogines mokinių žemo pažangumo problemas - T. Stulpinas (1974), apie epizodinių mokinių nepažangumą — K. Poškus (1976), apie moksleivio padėties, jo šeimos įtaką, visuomeninio nepilnamečių auklėtojo darbą- M. Barkauskaitė (1979), J. Uzdila (1981), Z. Bajoriūnas (1978) ir kt.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę Dauguma mokslininkų Dereškevičius P. (1996, 2000), Rimkevičienė V. (2000), Targamadžė Z. (2000), Navasaitienė S. (2001), Civinskas R. (2006), Levickaitė V. (2006), Tamutienė I. (2006) ir kt. akcentavo, kad vaikų vengimas lankyti mokyklą yra aktualus ir tapęs socialine problema netik Lietuvoje, bet ir užsienyje, nes morališkai ir ekonomiškai susilpnėjo esminė vaiko saugumą garantuojanti institucija — šeima: tėvų abejingumas, nesidomėjimas vaiko mokymusi; nenoras mokytis, motyvacijos stoka; sunki mokymo programa; prastas mikroklimatas ir t.t.

VPU mokslininkų: M. Barkauskaitės, R. Vasiliausko, M. Gaigalienės, V. Indrašienės, R. Prakapo, D. Survutaitės, V. Rimkevičienės, A. Guobos (2003) tyrime dažniausiai įvardijamos mokyklos nelankymo priežastys susiję su individualiomis asmenybės savybėmis, nepakankamais gebėjimais bei elgesio problemomis.

Tačiau kategoriškai teigti, kad išėjusieji iš bendrojo lavinimo mokyklos neturėjo mokymosi motyvų, negalima, nes kaip rodo B. Čėsnaitytės (1993, 1994), L. Rupšienės (1996, 2000), V. Targamadžės (1992, 1993) atlikta tyrimų analizė, iškritimo iš mokyklos priežastys glaudžiai siejasi su mokytojų sąveikos, mokymo metodų, formų taikymo mokykloje įvairove, šeimos narių tarpusavio santykių, buities sąlygų, sveikatos problemomis, laiku nepastebėta vaikus ir paauglius ištikusia krize, bei nesuteikta pagalba. Galima teigti, kad teoriniu požiūriu nagrinėjama problema yra dinamiška, todėl tyrimas atskleis naujausias atskirties priežastis.

Problema. Keletą pastarųjų metų Lietuvoje specialistus bei švietimo sistemos dalyvius stebina blogai lankančių mokyklas vaikų skaičius, jau siekiantis tūkstančius. Deja, nepaisant to, kad švietimo reforma bando atsakyti į panašius mūsų visuomenės iššūkius, padėtis gerėja ne taip greit, kaip numatyta strategijose bei lankomumo gerinimo planuose. Greta valstybinių didelio masto programų, strategijų bei prevencinių mokyklos lankomumo gerinimo perspektyvų būtina atsižvelgti

ir į lokalią įstaigos charakteristiką, moksleivių požiūrį ir kitus labai svarbius lokalius veiksnius. Todėl, reikia atlikti įvairius ir išsamius mokslinius tyrimus, kurių nėra pakankamai, tačiau kurie padėtų suvokti blogo mokinių mokyklos lankomumo priežastis, problemos mastą ir remiantis išsamia analize ieškoti efektyvios problemos sprendimo strategijos.

Šis darbas, tai dar vienas bandymas išsiaiškinti mokinių nenoro lankyti mokyklą atsiradimo priežastis Palangos Vlado Jurgučio mokykloje, bei pasirinkti susiklosčiusios su mokyklos nelankymu susijusios situacijos koregavimo strategiją. Mokinių nenoras lankyti mokyklą čia suprantamas kaip socialinė problema, reikalaujanti sisteminio sprendimo ir apimanti švietimo, socialinės, teisinės apsaugos ir kitų institucinių veiklą.

Tyrimo objektas:-6- 9 klasių moksleivių nenoras lankyti mokyklą.

Tyrimo hipotezė: mokinių nenorą lankyti mokyklą sąlygoja ne tik šeimos ar mokymosi motyvacijos veiksniai, bet didelę įtaką turi ir šiuolaikinės mokyklos atmosfera bei mokinio santykio su ja veiksniai.

Tyrimo tikslas- išanalizuoti pagrindines priežastis, sąlygojančias 6 ir 9 klasių moksleivių nenorą lankyti mokyklą ir jų šalinimo būdus bei metodus.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išanalizuoti mokyklos nelankymo koncepciją vadovaujantis LR švietimo ir mokslo ministerijos bei kitais LR teisės aktais, mokyklos nelankymo šiuolaikinės situacijos Lietuvos mokyklose susiformavimo prielaidas bei pagrindines priežastis;
- 2) apžvelgti pagrindinius psichologinius bei pedagoginius noro lankyti mokyklą didinimo metodus, išanalizuoti jų pritaikymo galimybes mokykloje;
- 3) atlikti 6 ir 9 klasių moksleivių nenoro lankyti mokyklą Palangos Vlado Jurgučio mokykloje tyrimą, išanalizuoti šioje mokykloje pagrindines nenoro lankyti mokyklą priežastis, mokyklos mokytojų požiūrį į mokyklos nelankymo problematiką;
- 4) remiantis tyrimo išvadomis, pateikti rekomendacijas kaip efektyviai spręsti mokyklos nelankymo problemą.

Tyrimo metodai. Darbe analizuojama pedagoginės, psichologinės, sociologinės literatūros, vadovaujama Lietuvos Respublikos galiojančiais teisės dokumentais, todėl naudojami tokie teoriniai metodai, kaip analizė, sintezė, apibendrinimas, palyginimas, dedukcija ir pan. Praktinėje dalyje pasinaudojama empiriniais tyrimo metodais tokiais, kaip apklausos anketa, apklausos atlikimas, duomenų surinkimas ir apdorojimas. Rezultatams gauti ir jų analizei atlikti naudojami statistiniai metodai, parodantys imties požymių priklausomybę, reikšmingumą, patikimumą. Duomenys buvo apdoroti kompiuterizuotai, specializuotos programinės įrangos SPSS for Windows

paketo pagalba, o rezultatų vizualiniam demonstravimui panaudoti biuro taikomosios programinės įrangos MS Excel diagramų sudarymo įrankiai.

Darbo struktūra. Baigiamąjį magistro darbą sudaro įvadas, trys skyriai su poskyriais, išvados bei rekomendacijos, literatūros sąrašas bei priedai.

I MOKYKLOS NELANKYMO FORMAVIMOSI PRIEŽASTYS LIETUVOS MOKYKLOSE

I.1 Mokyklos nelankymo samprata Lietuvos švietimo sistemoje ir jos teisinis reglamentavimas

Lietuva tampa bendros pasaulio ekonominės, informacinės, kultūrinės ir idėjų mainų erdvės dalimi, tačiau kartu atsiranda pavojingų valstybei tendencijų. Tai socialinė diferenciacija, didėjantis visuomenės dalies skurdas, lėtas pilietinis visuomenės kūrimas, mažėjantis gimstamumas. Todėl tik nuosekliai atsinaujindamas švietimas gali sudaryti sąlygas teigiamai visuomenės kaitai, sėkmingam žmonių gyvenimui XXI amžiuje (Briedis M., 2001). Lietuvos švietimo teisinė bazė kiekvienam vaikui užtikrina kokybišką išsilavinimą, atitinkantį visus vaiko poreikius, ir įpareigoja jį mokytis. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 41 straipsnis, Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. ratifikuotos tarptautinės Vaiko teisių konvencijos 28 straipsnis ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 19 straipsnis reglamentuoja privalomą vaikų iki 16 metų amžiaus mokymąsi. Kiti dokumentai, pavyzdžiui, vaiko teisių konvencijos 29 straipsnis, patvirtina, kad lavinimo tikslas – kuo visapusiškai ugdyti vaiko asmenybę, talentą, protinius bei fizinius gebėjimus. Tai išlieka švietimo sistemos nuoseklumo ir nenutrūkstamo mokymosi proceso idėja (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1995).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme pažymima, kad švietimas lemia krašto kultūrinę, socialinę bei ekonominę pažangą, stiprina žmonių ir tautų solidarumą, toleranciją ir bendradarbiavimą. Vienas iš pagrindinių švietimo sistemos tikslų – ugdyti visapusišką asmenybę, skatinti ir sudaryti sąlygas asmenybei tobulėti. Vadinasi, svarbiausia švietimo misija – plėtoti asmenybės galias, parengti žmogų gyventi visuomenėje nuolat kintančiomis sociokultūrinėmis sąlygomis (Lietuvos švietimo reformos gairės, 1993).

Valstybės švietimo strategijos nuostatuose pasakyta, kad švietimas turi padėti asmeniui ir visuomenei atsakyti į naujus pasaulio iššūkius. Tam būtini esminiai Lietuvos švietimo sistemos pokyčiai. Vienas iš jų – švietimo prieinamumas ir mokymosi tęstinumas (Lietuvos švietimo strategijos 2003 - 2012). Nuolatinio ir nenutrūkstamo mokymosi idėja dar nėra įgyvendinta dėl didelio skaičiaus mokyklos nelankančių, kartojančių kursą ir mokymosi nesėkmių patiriančių mokinių.

Mokymasis pagal valstybines bendrąsias programas Lietuvoje privalomas nuo 6–7 iki 16 metų, o pagal galiojančias teisės normas tokio amžiaus vaikai bei paaugliai, iškritę iš švietimo

sistemos, Lietuvos Respublikoje yra laikomi nelankančiais mokyklos vaikais. Apie tokius vaikus informacija yra kaupiama regioninėse institucijose ir pagal 1994 m. Švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva priimtą Vyriausybės nutarimą Nr. 389 „Dėl mokyklinio amžiaus vaikų apskaitos“, apylinkių viršaičiai ir miestų merai kasmet iki birželio 1 dienos pateikia jų teritorijoje esančioms mokykloms vaikų iki 16 metų sąrašus. 1995 m. LR Seimo priimtos Švietimo įstatymo pataisos patikslino švietimo valdymo lygmenų atsakomybę už mokyklos nelankančius vaikus, o 1997 m. priimtas LR Vyriausybės nutarimas Nr. 889 „Dėl mokyklinio amžiaus vaikų iki 16 metų apskaitos tvarkos patvirtinimo“ konkrečiai apibrėžė įvairių institucijų bendradarbiavimo šioje srityje schemą. 2002 m. pabaigoje visiems vaikams iki 16 metų suteikiami asmens kodai, todėl dabar įmanoma tiksliai suskaičiuoti mokyklos nelankančius vaikus, tačiau tyrimų dėl mokyklos nelankymo priežasčių identifikavimo bei duomenų analizės kol kas Lietuvos švietimo sistemoje nepakanka, nes mokyklos nelankymo situacija Lietuvoje kuris laikas yra nekintama.

I.2 Mokyklos nelankymo priežasčių atsiradimo prielaidos

Pastarąjį dešimtmetį Lietuvos visuomeninį gyvenimą lydėjusi reformų banga atnešė daug pozityvių demokratinų pokyčių. Bet kartu su naujų socialinių bei ekonominių santykių išivyravimu sustiprėjo ir kai kurios negatyvios (pvz.: individualizmo, nesirūpinimo aplinkiniais) tendencijos. Todėl vaikai neretai lieka be reikiamo mokyklos ir visuomenės dėmesio. Taigi, su demokratinės sistemos privalumais mus užklupo ir nelengvos socialinės problemos, tokios kaip nedarbas, ženklus nusikalstamumo augimas, narkomanija, o švietimo sistemoje viena iš opiausių problemų tapo dalies moksleivių mokyklos nelankymas. Pedagogai ir ypač mokyklų vadovai žino, jog kiekvienais metais dalis moksleivių iš mokyklų kažkur pradingsta. Miestų gatvėse, kiemuose, parkuose ir kitose viešose vietose dažnai matome vaikų ir jaunuolių, kurie pamokų metu vaikštinėja arba bando užsidirbti pinigų: pardavinėja laikraščius, valo automobilių stiklus, renka iš praeivių išmaldą ir pan. Kai kas iš šių vaikų įsijungia ir į nusikalstamą veiklą: vagiliauja, apiplėšinėja praeivius, platina narkotikus, o kartu ir patys pradeda juos vartoti. Jaunų nusikaltėlių kiekvienais metais vis labiau gausėja. Žymia dalimi prie to veda ir mokyklos nelankymas

Mokyklos nelankymo reiškinys Lietuvoje buvo žinomas įvairiais laikotarpiais. Tarpukario Lietuvoje laikotarpio pabaigoje mokyklas lankė apie 90 % mokyklinio amžiaus vaikų, tačiau dauguma tebaigdavo tris ar keturias klases (skyrius). Tolesnių mokslų siekdavo nedaugelis. Kaime mokyklų nelankomumas priklausė nuo metų laiko ir darbų sezoniškumo. Rudenį ir pavasarį mokyklas lankydavo apie 60 % vaikų (Bukauskienė T., 1996).

Sovietinėje Lietuvoje laikotarpio pradžioje (pokariu) mokyklos nelankymas vėl gi įgavo problemos mastą. Tik išleidus griežtus nutarimus, mokyklos nelankymo reiškinys buvo sustabdytas. Atskirų, pavienių atvejų buvo, tačiau jie buvo sėkmingai sprendžiami administracinėmis, organizacinėmis, moralinio poveikio ir kitomis priemonėmis. Taigi mokyklos nelankymas iki šiol buvo būdingas tik karų ir pokario laikotarpiams, esant suirutėms ir kitokioms valstybinėms perturbacijoms.

1990 – taisiais atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, kada šalyje suiro socialinė tvarka ir perėjimas prie naujų visuomeninių santykių užsitęsė, mokyklos nelankymo reiškinys tapo masiniu-nelankantys mokyklos vaikai vėl skaičiuojami tūkstančiais (Navasaitienė S., 2001).

Mokyklos nelankymo problema aktuali tiek išsivysčiusiose plačiose demokratijos šalyse, tiek buvusio socialistinio lagerio šalyse, susiduriančiose su visuomenės transformacijos problemomis. Mokinių nenoro mokytis ir lankyti mokyklą problema aktuali ne tik Lietuvai, bet ir daugeliui Europos ir pasaulio šalių (Mokslo darbai, Pedagogika, 2004). Danijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Austrijoje privalomas mokymas įgyvendintas daugiau nei prieš šimtą metų, sudarytos palankios ekonominės, socialinės ir pedagoginės sąlygos mokymuisi, bet ir šiose šalyse yra moksleivių, vengiančių lankyti mokyklą (Rupšienė, 2000).

Dažnai nenoras lankyti mokyklą kyla kaip atsakas į tėvų per maža vaikui rodomą dėmesį, kada dėl profesinės veiklos ar asmeninio gyvenimo tėtis ar mama neatranda laiko pasikalbėti su vaiku apie jo problemas ir išgyvenimus arba vaikai praranda glaudų ryšį su tėvais pastariesiems išvykus gyventi ir dirbti į užsienį, o jų globą patikėjęs artimiems giminaičiams ar šeimos draugams. Be to, vaiko teisės į mokslą įgyvendinimui turi įtakos ir šeimos patiriamas skurdas bei socialinė atskirtis, nes skurdas yra vienas iš faktorių, lemiančių vaiko elgesį mokykloje. Vaikai iš mažas pajamas gaunančių šeimų – ypačiai berniukai – turi daugiau elgesio problemų, dažniau vengia mokslo ar yra pašalinami iš mokyklos. Nenoras lankyti mokyklą tokiems vaikams kyla ir dėl dažniau dėl skurdo patiriamų patyčių ar tiesiog klasės draugų ignoravimo (Konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

Tėvų ir mokytojo lūkesčiai moksleiviams gali daryti dvejopą poveikį: skatinti mokymosi motyvaciją arba tapti nerimo ir įtampos šaltiniu, jei jie moksleiviams per dideli (Grigaliūnienė V., 2007).

Lietuvos, kaip ir daugelio Vakarų šalių, švietimo sistema išgyvena kaitą. Tebesitęsianti švietimo reforma bei jos svarbiausi elementai - mokyklos tinklo ir mokymo turinio kaita, mokyklų finansavimo pokyčiai, veiklos orientacija į rezultatus – didina mokyklos, kaip administravimo

vieneto, atskaitomybę bei įsipareigojimus. Tuo pat metu mokykla tampa alternatyviu vaiko globos institutu. Tėvų užimtumas, migracija, ženklus asocialių šeimų skaičius tampa veiksniais, keičiančiais mokyklos veiklos pobūdį. Viešuosiuose ir administraciniuose diskursuose išgalėjo samprata, kad už mokyklos nelankymą, kaip ir už kai kuriuos kitus nesklandumus, atsakomybę turi prisiimti mokykla. Nediskutuojant dėl šios sampratos pagrįstumo, pastebėta, kad mokyklos nelankymo problema verčia apsibrėžti ne tik principus, tikslus ir kurti strategijas, bet ir ieškoti veiksmingų priemonių (Civinskas, 2007).

I.3 Mokyklos nelankymo Lietuvoje statistinė situacijos analizė

Mokyklos nelankymas šiandien išlieka prioritetine problema. Suskaičiuoti visus mokyklos nelankančius moksleivius sudėtingas ir kol kas sunkiai įgyvendinamas švietimo sistemai uždavinys. Būtina pažymėti, kad iki šiol nerandama metodikos, kuria naudojantis įvairių žinybų darbuotojams būtų pasiekti geriausi ir apskaitos rezultatai. Nežinant apskaitos sunku planuoti nelankymo prevenciją. 2 lentelėje, pagal Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento direktoriaus pavaduotojo Rolando Zuozo duomenis (2007), pateikta nelankančių mokyklos mokyklinio amžiaus vaikų, paskutiniųjų metų kitimo dinamika.

1 lentelė.

Nelankančių mokyklų mokyklinio amžiaus vaikų skaičių dinamika (N)

Mokyklos nelankančių mokinių skaičius iki 16 metų	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	515	433	471	360	393	389	534	300	254

Pirmojoje lentelėje parodyta, kad didžiausias mokyklos nelankančių mokinių skaičius iki 16 metų yra 1999 ir 2005 metai, o mažiausias - 2007 metais.

Mokyklos nelankymo priežastys analizuojamos ir Švietimo ir mokslo ministerijoje rengiamose „Veiksmo savaitėse“. Tai nacionalinis susitikimas, visuotinė Pasaulinės švietimo kompanijos UNESCO akcija, vykstanti Lietuvoje jau kelintą kartą. Idėja organizuoti šią pasaulinę akciją gimė 2000 metais vykusiame Pasauliniame švietimo forume Dekare (Senegalas), kurio metu 164 pasaulio valstybių, tarp jų ir Lietuvos, atstovai įsipareigojo iki 2015 metų visiems suteikti kokybišką išsilavinimą. Pasaulinės „Veiksmo savaitės“ pagrindinė tema – mokyklos nelankantys vaikai. Šia akcija buvo siekiama atkreipti didesnę politinį dėmesį į mokyklą nelankančius vaikus, jų problemas. „Veiksmo savaitė“ tai taip pat ir galimybė visiems Lietuvos vaikams prisidėti prie švietimo sistemos

kaitos pareiškiant savo nuomonę. Diskusijų tikslas surasti sprendimus šioms problemoms ir parengti rezoliuciją, kuri buvo pristatyta Lietuvos Respublikos vyriausybėje (Veiksmo savaitė, 2004).

Kaip parodė teisinių švietimo sistemą reglamentuojančių dokumentų bei mokslinės literatūros analizė, mokyklos nelankymo priežastys atitinkamai Lietuvos Respublikos evoliucionavimo procesui formavosi ekonominėje, socialinėje ir politinėje terpėje. Tačiau pastaraisiais metais mokyklos nelankymo procesas įgijo pakankamai stambų mastą ir tapo sąlyginai spartesniu dėl ugdymo proceso kaitos besitransformuojančioje visuomenėje. Perėjimo iš pramoninės į informacinę visuomenę procesas sąlygojo ne tik naujų tikslų švietimo reformai susiformavimą, tačiau leido susiformuoti mokymosi visą gyvenimą koncepcijai, kurios integracija į tradicinę ugdymo sistemą padidino švietimo reformos bei mokyklos reformavimo poreikį. Tačiau mokyklų personalo mentalitetas bei įprasti darbo įgūdžiai šiuos procesus lėtina, todėl didėja atotrūkis tarp švietimo reformų bei jų poveikio mokykloms rezultatų, kuris sukuria pakankamai savitą mikroklimatą mokykloje, kas savo ruožtu įtakoja mokyklos nelankymą.

Kita vertus, tos pačios ekonominės, socialinės, politinės valstybės raidos prielaidos leidžia teigti, kad pasikeitusi šeimos gyvenimo kokybė, šeimos visuomeninė padėtis bei bendra socialinė ekonominė šeimų padėtis ir vertybių sistemos transformacijos šeimoje lygiagrečiai formuoja pakankamai palankią mokyklos nelankymo priežasčių formavimosi aplinką.

Statistinių duomenų apžvalga rodo, kad bendra tendencija, pradėjus taikyti modernias prevencines priemones pradėjo ženkliai taisytis, tačiau mokinių nuomonės paklausos demonstruoja tokių rodiklių formavimosi laikinumą, kadangi ne visose mokyklose yra palankus mokymuisi mikroklimas, nėra pakankamai dirbama su rizikos grupių vaikais, nepakankamas socialinio pedagogo bei psichologo darbo ypatumų panaudojimas mokyklos nelankymo problemoms spręsti

II NENORO LANKYTI MOKYKLĄ PRIEŽASČIŲ ANALIZĖ. JŲ ŠALINIMO METODAI

II.1 Mokyklos nelankymo priežasčių identifikavimas ir bendroji klasifikavimo schema

Svarbiausiais ir išsamiausiai tyrimais, nagrinėjant mokyklos nelankymo problemą, reikia paminėti šių autorių darbus, kurie edukologiniu, psichologiniu, institucijų požiūriais analizavo Lietuvos mokinių mokyklos nelankymo problemą: Dereškevičius P. (tirtos mokyklos nelankymo sociokultūrinės priežastys), Rimkevičienė V. (mokyklos nelankymo ir mokymosi motyvacijos silpnėjimo priežasčių psichologinė analizė), bei Targamadžės V. (mokyklos nelankymo ir mokymosi motyvacijos silpnėjimo institucinės prielaidos: moksleivių santykis su mokykla, kaip institucija).

Moksleivių mokyklos nelankymo problema, daugelio autorių nuomone, gali būti siejama su netinkamu elgesiu klasėje, nusikalstamumu. Nustatyti ryšiai tarp prasto mokyklos lankomumo, specifinių mokymosi sugebėjimų stokos, jaunų delikventų sugebėjimų pobūdžio. Taigi mokymosi procesas sieja mokyklines nesėkmes su paauglių elgesio problemomis. Taip pat nustatyti koreliaciniai ryšiai tarp nelankomumo, elgesio problemų ir pašalinimo iš mokyklos, tarp nelankomumo ir netinkamo elgesio klasėje, tarp nelankomumo ir nusikalstamumo. Lankomumas dažnai siejamas su šiais kintamaisiais: moksleivių socialiniu ekonominiu statusu, kita gimtąja kalba mokykloje, laiku nediagnozuotais mokslumo sugebėjimų trūkumais, silpnais moksleivių ryšiais su mokyklos draugais ir mokytojais, maža moksleivių savigarba, prastu tėvų išsilavinimu. Mokyklos nelankymo priežastys susijusios su individualiomis vaiko asmenybės savybėmis, nepakankamais gebėjimais, elgesio problemomis. Dažnai mokyklos nelankymui įtakos turi padidėjęs moksleivių savikritiškumas paauglystės laikotarpiu ar neigiami aplinkinių vertinimai, nepakankama mokytojų kompetencija pateikti mokymo medžiagą bei ugdyti mokymosi gebėjimus ir pedagogų nemokėjimu tinkamai bendrauti su moksleiviais. Socialiniai veiksniai, anot moksleivių, dažniausiai nėra labai reikšmingi atsisakant lankyti mokyklą.

Analizuojant mokyklos nelankymo priežastys globaliai, atsižvelgiant į pasaulio valstybių politinį režimą bei valdymo santvarką, galima išskirti dvi pagrindines mokyklos nelankymo priežasčių grupes. Vienos iš jų bendros visoms šalims, kitos būdingos posocialistinėms šalims, kurios susiduria su vidaus sunkumais ir administracinėmis priemonėmis nepajėgia užtikrinti įstatymo vykdymo.

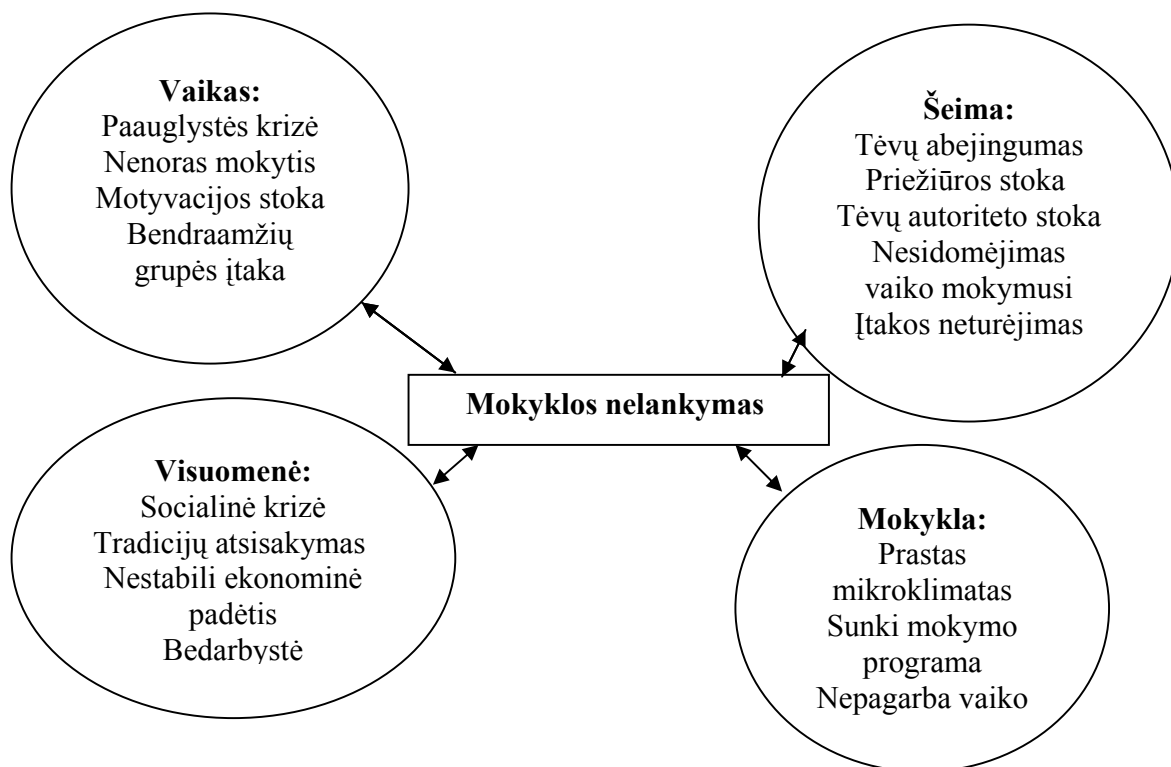
Viena mokyklos nelankymo priežasčių grupė – tai pedagoginės, psichologinės priežastys. Pasak Navasaitės S. (2001), kad „mokymo proceso kokybės, mokinių pažangumo, antramečiavimo, mokymosi motyvacijos klausimus Lietuvoje nagrinėjo daugelis tyrėjų: J. Laužikas, J. Vaitkevičius, L. Jovaiša, A. Juška, A. Paurienė, V. Šernas, B. Česnaitė, L. Rupšienė, Z. Bajorūnas, R. Motuzas, P. Dereškevičius, V. Rimkevičienė, V. Targamadžė it kt. Edukologai nurodė išorines (sąlygotas aplinkos) ir vidines (priklausančias nuo moksleivių savybių) moksleivių mokymosi motyvacijos silpnėjimo priežastis. Kiekvieno vaiko sąmonę tiesiogiai ir netiesiogiai veikia ir formuoja aplinka, kuri daro įtaką jo motyvacinei sferai. Pedagogai nurodo, kad mokymosi motyvacijai įtakos turi mokinio šeimos struktūra, tėvų išsilavinimas, jų tarpusavio santykiai, pedagoginės kultūros lygis, mokinių tarpusavio santykiai klasėje ir kt.“

Kita mokyklos nelankymo priežasčių grupė būdinga posovietinei erdvei. Pagrindines šio laikotarpio mokyklos nelankymo priežastis galima skirstyti į kelias grupes: politinės-ideologinės prielaidos; švietimo reformos vykdymo klaidos ir skubotumas; pirmaisiais nepriklausomybės metais stipriai smukęs mokslo prestižas; ekonominės prielaidos; šeimos, kaip visuomenės instituto, transformacija; gyventojų nepagarba įstatymams (Navasaitienė S., 2001).

Lietuvoje, atsižvelgiant į mokyklos nelankymo priežasčių formavimosi prielaidas atitinkamai valstybės ekonominei bei politinei raidai, šiandienos situacijoje vyrauja tiek pirmosios, tiek antrosios grupių priežastys, kadangi mūsų šalis stovi ties ta kryžkele, kur dar veikia posovietinės valstybės priežastys, tačiau evoliucija bei raida įgalino veikti ir priežastis, veikiančias kitose ES šalyse.

Analizuojant mokyklos nenoro lankyti priežastis, respublikos švietimo sistemos mastu, anot Civinsko R, Levickaitės V, Tamutienės I. (2006), kurie vadovavosi Withers G., Rupšiene L. Gabb S. darbais, galima išskirti keturias mokyklos nelankymą lemiančių veiksnių (arba priežasčių) grupes:

- 1) asmenines (psichosocialinės, psichinės, elgsenos, fizinės priežastys);
- 2) mokymo proceso (mokymo programos, mokymo stilius ir t. t.) bei institucinių (mokymo organizavimas, mokyklos klimatas ir t. t.);
- 3) šeimos (šeimos struktūra, jos socialinis-ekonominis statusas, funkcijos);
- 4) bendruomenės ir visuomenės (visuomenės normos, parama, kaimynystė).

1 pav. Mokyklos nelankymo priežasčių schema (R. Kišonienė 1998 -1999)

Labai svarbios priežastys- tai vaiko fiziologiniais ir amžiaus veiksniais pagrįstos priežastys, lemiančios nenorą lankyti mokyklą. Paauglystės krizės metu, kai keičiasi paauglio pasaulėžiūra į supančios aplinkos objektus ir subjektus, kai pradeda formuotis atitinkama gyvenimo vertybių sistema, aptinkamas moksleivių noras iš naujo įvertinti mokymosi svarbą, naudą, poreikį, todėl šiuo amžiaus periodu didelė dalis veiksmų yra susiję su savęs pervaldinimu, su konfliktinių situacijų susiformavimu mokyklos ir šeimos aplinkoje, itin didelį poveikį šiuo laikotarpiu turi šeima bei supanti bendruomenė. Analizuojant vaiko elgseną mokykloje paauglystės laikotarpiu skirtingų grupių veiksniai tampa statistiškai priklausomais požymiais.

Analizuojant visuomeninius mokyklos nelankymo veiksmus, galima pastebėti kitus svarbius bei statistiškai tarpusavyje susijusius požymius: nestabili ekonominė padėtis, bedarbystė itin smarkiai veikia šeimos socialinę ekonominę aplinką, kurioje sumažėja vaikų kontrolė, nes tėvai įpareigoti daug ir sunkiai dirbti, atitinkamai performuojama šeimos vertybių sistema, susijusi su tradicijų atsisakymu, todėl mokymosi prioritetai tampa mažiau dominuojančiais, kas smarkiai įtakoja mokyklos lankomumo rodiklius. Tėvų susirūpinimas ekonomine šeimos padėtimi, dažnai susijęs su nedėmesingumu vaikui, su sumažėjusia mokyklos lankomumo kontrole. Bedarbystė, sunki ekonominė padėtis, bernai ir psichologinė įtampa šeimoje, neretais atvejais virsta amoralumu, vaiko negerbimu, t.y. sunkia socialine krize, kuri neišvengiamai atsiliepia moksleivių lankomumui.

Rupšienė L. (2000, 138 p.) nenoro mokytis priežastis skirsto į keturias taip pat grupes:

- Priklausančias nuo individo;
- Priklausančias nuo šeimos;
- Priklausančias nuo mokyklos;
- Priklausančias nuo visuomenės.

Mokinių požiūriu mokyklos nelankymo priežasčių pirmiausia reikia ieškoti vidinėje mokyklos aplinkoje, nors ir išorinę jie pamini kaip svarbią. Vaikų įvardytas jiems svarbių priežasčių, dėl kurių vengia lankyti mokyklą, spektras ypač reikšmingas ir informatyvus, ir į jį būtina atsižvelgti kuriant prevencines priemones (Civinskas R, 2006).

II.1.1 Šeimos įtaka mokyklos nelankymui

Nenoras mokytis esminis požymis – pamokų praleidinėjimas ir iškritimas iš ugdymo proceso bei mokyklos bendruomenės. Sistemingai praleidinėjantys pamokas moksleiviai neretai paliekami mokytis antrus metus toje pačioje klasėje, o tai dar sustiprina mokyklos vengimo motyvus. Nenoro mokytis raiška siejasi su šeimos socialiniu – ekonominiu statusu: kuo labiau moksleivis nenori mokytis, tuo dažniau tėvams būdingas žemesnis išsilavinimas, nekvalifikuotas darbas, bedarbystė ir su tuo susijusios problemos (Rupšienė L., 2000). Ši šeimos veiksnio poveikį nenoro lankyti mokyklą formavimuisi patvirtina ir nemažai mokslinių studijų ir statistinių duomenų, rodančių, kad vienas iš kritinių veiksnių, darančių įtaką mokyklos nelankymui ar pamokų praleidinėjimui yra šeima (Civinskas R, 2006).

G. Kviskienė (2003) teigia, kad: „šeima – svarbus veiksnys, formuojantis vaiko asmenybę. Šeimos vertybių įtaka vaiko elgesiui yra visuotinai patvirtinta. Vaikas neigiamai aplinkos įtakai sugeba atsispirti tik tada, kai gyvenimo pavyzdžius „perleidžia per auklėjimo filtrą“ arba patiria skaudžias gyvenimiškas pamokas”.

Šeima arba, tiksliau, santykiai tarp šeimos narių, šeimos socialinė-ekonominė padėtis, jos struktūra yra vienas iš daugiausiai mokyklos nelankymą ar pamokų praleidinėjimą įtakančių veiksnių, ypač ankstyvose ugdymo stadijose, kai šeimos vaidmuo, formuojantis vaiko vertybėms ir elgsenai, yra itin reikšmingas. (Konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

Elgsenos modelių vaikas mokosi iš artimiausios aplinkos, kurią pirmiausia sudaro vaiko šeima. Nelankančių vaikų mokyklos priežastys įvairiausios – išsiskyre, išvažiavę uždarbiauti, asocialūs tėvai, nesugebantys ar nenorintys pasirūpinti savo atžalomis. Tokie vaikai pajutę laisvę

nelanko pamokų, šlaistosi gatvėmis, vaikatauja ar išstisęs dienas sėdi prie kompiuterinių žaidimų. Mokytojams tenka įdėti daug pastangų, kol tokius vaikus privilioja mokytis (Vaičiulienė D., 2008). Jeigu tėvai girtauja, smurtauja, turi psichologinių, psichinių ar kitokių problemų, tai vaikas patenka į riziką įgyti elgsenos modelius, kurie neatitiks visuomenėje priimtų vertybių. Todėl tikėtina, kad jis patirs problemų už šeimos ribų, santykiuose su kitais vaikais, mokykloje, kitur. Taip pat tikėtina, jog mokykloje toks vaikas jausis nepatogiai, o vengdamas nepatogumų bėgs iš pamokų, nesimokys ir panašiai. Tokiu būdu vaikas pateks į tam tikrą „užburto ratą“, kuriame dominuos ne patys teigiamiausi elgsenos modeliai (Mikalauskiene R., 2008). Dalis nenorinčių mokytis mokinių nesiryžta palikti mokyklos, bet lanko pamokas tik nuolat verčiami tėvų ir mokytojų, todėl lieka antriems metams ir galiausiai meta mokyklą (Jovaišos L., 1993)

Vadinasi šeimos narių gyvenimo būdas, išsilavinimas, kultūra bei egzistuojanti vertybių sistema turi labai didelę įtaką ir vaikų elgsenos bei noro mokytis formavimuisi. Tačiau tai viena šeimos veiksnio pusė. Kita- tai šeimos narių sugebėjimas suformuoti atitinkamą šeimos gyvenimo taisyklių rinkinį, kuris egzistuoja ir yra taikomas ne tik pavieniems šeimos nariams, tačiau jų laikosi visa šeima.

Pasak Civinsko R, Levickaitės V, Tamutienės I., (2006), „teorinėje literatūroje kaip svarbi vaikų kontrolės forma nurodoma disciplina. Mokyklos nelankomumui svarbi ir šeimos taikoma disciplina, nustatytos taisyklės ir elgesio standartai – jeigu tėvai pateisina vaiko trumpalaikį mokyklos nelankymą ar atskirų pamokų praleidinėjimą arba, dar blogiau, iš viso nekontroliuoja, nesidomi vaiko mokslu, tikėtina, kad ilgainiui tai gali paskatinti vaiką nelankyti mokyklą“. Kaip pavyzdį būtų galima pateikti atvejį, kai Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai apie mokyklą nelankantį vaiką pranešė jo kaimynas. Ir iš tiesų, tyrimo metu paaiškėjo, kad tokį vaiko elgesį didžiąją dalimi sąlygojo tėvų nesirūpinimas vaiku, šeimos asocialus gyvenimo būdas, motinos abejingumas vaiko sistemingam lankymuisi mokykloje, nesidomėjimas vaiko mokymusi (Konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.). Tai tiesiogiai siejasi su mokyklos lankomumu. Be to, mokyklos lankomumo disciplinavimas įgyvendinamas ir remiantis nuolatine stebėseną (Civinskas R, Levickaitė V, Tamutienė I., 2006).

II.1.2 Bendraamžių įtaka mokyklos nelankymui

Šeima – reikšmingiausia mikroaplinka, kurioje formuojasi asmenybės pagrindai, kur atliekamos svarbiausios funkcijos: ugdomoji, rekreacinė (fizinė, materialinė, moralinė, psichologinė, savitarpio pagalbos, laisvalaikio organizavimo), komunikacinė ir kt. (Leliūgienė I.). Tačiau tam tikra

papildoma mikroaplinka formuojasi ir moksleivio bendraamžių tarpe. Moksliniais tyrimais nustatyta, kad kuo intensyviau bendraujama su bendraamžiais grupėje, tuo dažnesni asocialūs poelgiai, ir tai neleidžia pastebėti pozityvių bendravimo aspektų socializacijai ir socialiniams įgūdžiams. Be to, ne visada elgesio nukrypimai yra susiję su dalyvavimu bendraamžių grupėje. Bendraamžių grupė turi tam tikrą poveikį formuojantis kai kurioms asocialaus elgesio formoms, tačiau svarbūs ir kiti socialiniai bei asmeniniai veiksniai.

Labai svarbūs yra paauglio santykiai šeimoje. Kuo santykiai su tėvais blogesni, tuo paauglį lengviau paveikia bendraamžiai (Žukauskienė R., 1998). Noras būti socialiai atsakingu – tapti atsakingu žmogumi visuomenėje, tautoje, dalyvauti jos gyvenime, perimti visuomenės vertybes. Tai prasideda jau šeimoje, kai išmokstama laikyti svarbesne grupės gerovę, o ne savo. To mokomasi toliau tarp savo draugų. Šio mokymosi sėkmę lemia ir pasiaukojimas, ir atlyginimas. Paauglys turi išmokti paaukoti daug ką dėl kitų, bet ir jis turi būti atlyginamas kitų pripažinimu, to aukojimo vertinimu, suteikiant suaugusiojo privilegijų.

Jauniems žmonėms yra svarbios ceremonijos, ritualiniai išgyvenimai, kur jie jaučiasi esą grupės, visuomenės, tautos dalis. Jiems svarbus dalyvavimas sporto grupėse, visuomenės bendruose išgyvenimuose <...>. Vėliau jiems svarbu turėti šeimą, jai priklausyti, taip pat svarbu dalyvauti ir visuomeninėse organizacijose, partijose. Jie tampa ištikimi savo grupės įsitikinimams, kitiems grupės nariams. Jei tokio ryšio poreikis neišugdomas, paaugliai lieka neprisirišę, pavieniai, atsiskykę, be šaknų žmonės (Černius J. V., 1992).

II.1.3 Mokyklos institucinio ir edukacinio veiksnių įtaka mokyklos nelankymui

Civinskas R. ir Tamutienė I. (2005) atliktais tyrimo duomenimis teigia, kad „Vaikų poreikiai ir problemos, susijusios su vengimu lankyti mokyklą yra individualizuotos, tačiau apibendrintai išskirta:

- 1) kritinis mokyklos mikroklimato veiksnys, t.y. patyčios besireiškiančios iš pedagogų ir vaikų bendruomenės, kurios turi ryškių prievartos charakteristikų;
- 2) individualios pagalbos konkrečiam vaikui mokymosi procese trūkumas;
- 3) pastangų vertinimo stoka;
- 4) kontrolinių, žinių įvertinimo baimė;
- 5) pagalba tėvams namų ūkiuose arba vaikų darbas už šeimos ribų;
- 6) bendraamžių įtaka ir kt.

Mokyklos nelankymas, iškritimas iš jos, motyvacijos mokytis stoka, nenoras mokytis, specialiųjų poreikių vaikai, rizikos grupės vaikai ir panašios sąvokos, kurių apstu viešojoje erdvėje,

rodo suaugusiųjų požiūrį į mokyklines vaikų problemas. Ieškant mokyklos nelankymo priežasčių, yra didelė rizika, kad suaugusieji ims kalbėtis su savimi. Į šias pinksles įsipainiojama tada, kai suaugęs žmogus užsidaro savo požiūryje. Tuomet situacija aiškinama suaugusiojo požiūriu, neįsiklausant į vaiko nuomonę, kuri, turint galvoje su mokykla susijusias problemas, gali būti nepalanki mokytojams, socialiniams darbuotojams. Toks nesusikalbėjimo, neįsigilino ir užsidarymo savo požiūryje pavyzdys gali būti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nurodytos tipiškos mokyklos nelankymo priežastys: nenori mokytis, neįveikia mokymo turinio, konfliktuoja, tingi mokytis, nori dirbti, nori į jaunimo mokyklą, nori mokytis amato, neleidžia tėvai, sunki materialinė būklė, asociali šeima, dirba, valkatauja, silpna sveikata ir kita. Ši suaugusiųjų perspektyva rodytų, kad net du trečdaliai vaikų mokyklos nelanko dėl nenoro mokytis arba dėl priežasčių, kurios tipinėje skalėje neįvardytos. Padėtis išties problemiška, nes šių vyraujančių priežasčių įvardijimas neatskleidžia priežastinių mechanizmų, o kartu neįgalina imtis veiksmingų prevencinių priemonių. Kita vertus, įsigilinus į išvardytas tipiškas mokyklos nelankymo priežastis, galima teigti, kad jos sutelkiamos vaiko asmenyje ir mokyklos išorėje. Jei vaikas bėga iš namų, socialiai priimtina priežasčių ieškoti vidinėje šeimos aplinkoje. Todėl tokios sąvokos kaip „nenoras mokytis“ ar „motyvacijos mokytis stoka“ nepaaiškina to, kas vyksta mokykloje, kodėl mokiniai vengia ją lankyti. Susidariusios probleminės padėties priežastiniai mechanizmai daug sudėtingesni už nenorą mokytis. Norint juos atskleisti, reikia atsižvelgti į vaikų požiūrį, t. y. pažvelgti į situaciją tiek suaugusiųjų, tiek vaikų akimis (Civinskas R, Levickaitė V, Tamutienė I, 2006).

Mokyklos nelankymo, silpnos mokinių mokymosi motyvacijos, nepritapimo bendrojo lavinimo mokykloje problema išliko. Lietuvos jaunimo mokyklose atliktų tyrimų „Nesėkmingo mokymosi mastai ir priežastys (2003 m.), „Paauglys – šeima – mokykla – išorinis pasaulis“ (2005 m.), „Jaunimo mokyklų veiksmingumas“ (2005 m.), analizė išryškino:

1) nepakankamą tėvų rūpinimąsi vaikais dėl savo šeimos sunkios ekonominės-socialinės padėties: 47,8 proc. jaunimo mokyklos mokinių tėvų yra bedarbiai, 53 proc. mokinių gyvena nepilnose šeimose, 80 proc. šeimų yra stebimos seniūnijų, Vaikų teisių tarnybos, policijos komisariato darbuotojų kaip probleminės šeimos (asocialios šeimos, valkatavimas, tėvų nenoras leisti vaiką į mokyklą, socialiai remtos šeimos ir pan.);

2) mokiniai mokyklas palieka ir dėl psichologinių priežasčių: pakitusio savęs vertinimo, sumažėjusių siekių, nesėkmių, palyginti didelio nerimo, savarankiškumo siekimo, polinkio į praktinę veiklą ir intelekto sandaros (menki, kartais normalūs, bet nepakankamai ugdomi intelektualiniai gebėjimai, menčiau išlavinti verbaliniai gebėjimai ir kt.), emocijų ir elgesio sutrikimų, deviantinio elgesio;

3) dėl mokymosi „spragų“, dažnai susijusių su žemesniais intelektualiais gebėjimais, vaiko specialiaisiais poreikiais ir laiku nesuteiktos pagalbos – tiek pedagoginės, tiek psichologinės; konfliktiškų santykių su mokytojais, bendraamžiais;

4) dėl nepakankamo pedagogų pasirengimo, tokių vaikų poreikių nežinojimo, nemokėjimo bendrauti ir dirbti su jais, neigiamų nuostatų jų atžvilgiu.

Šios priežastys lemia mokinių apsisprendimą palikti bendrojo lavinimo mokyklas. Dalis jų išėina dirbti, kiti dėl profesinėse mokyklose mokamų stipendijų įgyja jose tik profesiją be pagrindinio išsilavinimo. Dalis jų ilgai neranda vietos gyvenime. (Jaunimo mokinių koncepcija, Bendrosios nuostatos, 2005).

Pasak Civinsko R., Levickaitės V., Tamutienės I. (2006, 50 p.), jog „praktikai nagrinėjantys mokyklos nelankymą, kad čia ypač svarbūs mokinio ir mokytojo santykiai. Mokytojo ir mokyklos nelankančio mokinio santykiai grįsti prisirišimu ar konfliktu. Mokytojų ir mokinių konfliktinių santykių genezė rodo, kad dažniausiai šie santykiai reiškiasi agresyvia mokinių laikysena, mokinių kritika ir abipuse frustracija. Mokiniai, reaguodami į jų nuomone, neteisingus, nedraugiškus ar net agresyvius mokytojų sprendimus ir laikyseną, pradeda bijoti, užsidaro ir dažnai vengia tokių pedagogų pamokų“. Aišku, toks ryšys nėra absoliutus. Su dauguma mokytojų jis neutralus, galima atsekti ir glaudaus prisirišimo prie atskirų mokytojų saitus. Dauguma mokyklos nelankančių mokinių turi bent po vieną ar kelis mokytojus, su kuriais jų bendravimas yra išskirtinis (Rimkevičienė V., 2000).

Blogai mokyklą lankantiems mokiniams yra sunku paklusti mokyklos taisyklėms. Paprastai jie daro nedidelių drausmės pažeidimų, tokių kaip vėlavimas, nepaklusnumas mokytojui, įvairios smulkios pražangos. Tačiau asocialūs vaikai toli pralenkia kitus savo bendraamžius tokio elgesio dažnumu. Dažnas disciplinos pažeidinėjimas turi daugybę negatyvių padarinių. Pirmiausia dėl to gali susiklostyti negatyvūs vaiko santykiai su mokytojais ir mokyklos administracija. Tai savo ruožtu mažina mokyklos administracijos norą dirbti su tokiu vaiku. Šios aplinkybės gali sąlygoti mokinio pamokų praleidinėjimą ir mokyklos lankymo ignoravimą. Galiausiai tiek vaiko agresyvus elgesys, tiek mokyklinės disciplinos pažeidinėjimas turi didelį ryšį su visišku vaiko pasišalinimu iš mokyklos (Cairns R. B., Neckerman H.J., 1988)

Empatija, prieinamumas, teisingumas laikomi pagrindiniais gero mokytojo požymiais. Pabrėžiama, kad neužtenka vien mokytojo geranoriškumo, nuolaidumo, o būtina drausmė klasėje ir gebėjimas kontroliuoti mokinių elgesį. Svarbu pažymėti, kad nuoširdžius, geresnius santykius su mokytojais siejama su geresniais mokymosi rezultatais, didesne motyvacija ir atskirų pamokų lankymu. Priėjus prie šių santykių turinio realizavimo, matyti, kad jis suprantamas dvejopai, - kaip

bendradarbiavimas. Iš esmės tai leidžia apibrėžti kaip atskirų mokytojų kuriamas veiksmingas bendradarbiavimo strategijas, kurias gali transformuoti į rizikos grupės mokinių kontrolės formas. Mokytojo ir mokinių ryšys yra abipusis, grįstas dviejų suinteresuotų šalių bendradarbiavimo. Bet dažniau negu bendradarbiavimą galima išvysti konfliktinius santykius. Tiesiogiai ją lemia kelios aplinkybės:

- 1) neobjektyvus mokinio elgesio (išskiriant silpnąsias „blogiukų grupes“) vertinimas;
- 2) netaktiška ir agresyvi mokyklos nelankančių mokinių kritika.

Komunikacijai su rizikos grupės mokiniams skiriama per mažai dėmesio, o tai riboja mokinių produktyvumą, kūrybiškumą, savarankiško darbo ir pamokų lankymo motyvaciją. Kita vertus, neadekvati mokytojo reakcija į atsakinėjantį mokinį (Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I., 2006).

Dobranskienė R. (2002, 46 p.) taip pat teigia, kad „Moksleivio noras ar nenoras lankyti mokyklą labai priklauso nuo mokytojo, nes mokytojas tiesiogiai bendrauja, bendradarbiauja su mokiniais, organizuoja jų mokymąsi ir visą mokyklinį gyvenimą. „Mokytojas, kaip ugdymo proceso vadovas mokyklos gyvenimo bendruomenėje, turi sudaryti sąlygas vaiko mokymosi aktyvumui reikštis, mokytis aktyvumo formų, mokymosi metodų, pats dirbti metodiškai, moksliniais pagrindais organizuoti savo veiklą. <...> Ugdytojo ir ugdytinio sąveika, keitimasis informacija, mokytojo pasitikėjimo vaiku, palaikymas nesėkmės atveju, nesistebėjimas vaiko nežinojimu, klaidomis, teigiamų emocijų, pasitikėjimu savimi skatinimas stiprina vaiko jėgas, atveria dvasinių mokytojo ir mokinio santykių galimybes“.

Humanistinio ugdymo principai sąlygoja ir atitinkamą mokytojo vaidmenį mokykloje. Mokytojas yra ne tik gero dalyko žinovas ir žinių perteikėjas, bet, svarbiausi, jis yra mokinio asmenybės ugdytojas, jo pagalbininkas, vyresnysis patarėjas, mylintis ir gerbiantis auklėtinis, prisiimantis atsakomybę už jo mokymąsi ir elgesį. Tai gi į pirmą vietą iškyla mokytojo asmenybė, jo pedagogikos ir psichologijos žinios, mokėjimas bendrauti, pedagoginė patirtis ir išmintis (Petruolytė A., 1997).

Mokytojų ir mokyklos nelankančių mokinių prierašumo saitai yra kiek fragmentiški, apsiribojantys artimesniais, nuoširdesniais pavienių mokytojų santykiais su tokiais vaikais. Tuo tarpu tarp didžiosios dalies mokyklos nelankančių mokinių ir mokytojų atsiranda komunikacinė distancija, kurią lemia neigiamos nuostatos, problemos prisitaikant prie rizikos grupės mokinių. Prisirišti neskatinama ir mokinių skirstymas ugdymo bei mokymo proceso metu, neadekvati kritika, juolab kad psichologiškai jautrūs mokyklą vengiantys lankanti vaikai, skaudžiai reaguoja į netaktiškas mokytojų pastabas. Tad bendradarbiavimą ir teigiamą komunikaciją dažniausiai keičia

neutrali distancija arba (kiek rečiau) konfliktiniai santykiai. Pastarieji yra sunkiai kontroliuojami ir turi daug neigiamų padarinių. Apskritai galima daryti išvadą, kad prierašumas kaip mokyklos nelankančių vaikų socialinės kontrolės forma nėra veiksminga (Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I., 2006, 55 p.).

Dažnai mokiniai susiduria su netinkamu mokytojų elgesiu. Mokytojai į blogai besimokantį ar nelankantį mokyklos vaiką visai nekreipia dėmesio, terorizuoja. Mokinių žodžiais sakant: „Mokytojai yra užsisėdę“. Tokį mokytojo elgesį galime vertinti kaip pasyvią psichologinę prievartą. Mokiniai skirstomi į gerus ir blogus. Tiems, kuriems mokslai sekasi blogiau, susiduria su atmetimu, ignoravimu, net ir tada, kai būna pasirengę ir nori aktyviai dalyvauti mokymo procese. Kai mokinys nemėgstamas parodoma ir nerašant geresnio pažymio, neigiamu nusiteikimu prieš vaiką (Navaitis G., 1998).

Mokinio ir mokytojo ryšys yra abipusis, grįstas dviejų suinteresuotų šalių bendradarbiavimu. Tuo pat metu pastebima, kad būtinas pritarimas sutartinėms tvarkos klasėje ar mokykloje normoms (Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I., 2006).

Pasak Židiekienės J. (2006 58 p.), „kita nenoro lankyti mokyklos priežastis, specialistų nuomone, yra mokinių mokymosi motyvacijos stoka, tingėjimas, neruošimas namų darbų, pačių mokinių susikurta sistema, kad geriau neiti į mokyklą, negu gauti neigiamą įvertinimą, nes dalis tėvų lengvabūdiškai pateisina praleistas savo vaikų pamokas“.

Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I., (2006, 40 -41 p.) analizuodami Lietuvoje atliekamus edukologų ir psichologų tyrimus, teigia, kad „Lietuvoje didėja vaikų nenoras mokytis ir mažėja motyvacija, tuo pat metu susiduriama su mokyklos baimės, pernelyg sudėtingų, plačios apimties mokymo programų problemomis. Susidaro išpūdis, kad šios skirtingos problemos nulemtos švietimo sistemos ir mokymo programų turinio veiksmų; jos tiesiogiai neskaidomos į individų, klasės, mokyklos mokymo ir ugdymo lygio aspektus. Visgi tokia sisteminio pobūdžio, arba „iš viršaus į apačią“, diagnostika yra ribota. Ji leidžia atskleisti tik dalį problemų. Šią diagnostiką galima priešpriešinti „iš apačios į viršų“ problemų strategijai – pradedant mokiniu, klase, mokykla bei baigiant programomis, švietimo sistema ir politika“.

Mokykla – tai vieta, kur visų pirma gerai ir saugiai jaučiasi visi, kur ateina sąžiningai dirbti, t. y. dirbame visi pagal jėgas, bet nekrauname vaikui, ko šis nepajėgus atlikti, - tai gimdo nesąžiningumą ir nepasitikėjimą savimi (Lukšienė M., 2000).

Nelankantys mokyklos mokiniai kaip mokymosi nesėkmės dažniausiai įvardija:

- didelį namų darbų krūvį;

- mokiniai, kuriems prastai sekasi mokslai, - sunkumus norint suprasti ir įsiminti, ką aiškina mokytojas;

- retai lankantys pamokas mokiniai labiausiai akcentuoja bendravimo svarbą, darančią įtaką mokymosi proceso sėkmingumui (V. Suboč, 2007).

Kitas iš subtiliausių mokymosi proceso veiksmų yra egzaminavimu grįsti mokinių atsiskaitymai, konkurencinis spaudimas. Kontrolinių darbų ir atsiskaitymų baimė ir yra priežastis, kodėl mokiniai praleidinėja atskiras pamokas. Bet dar svarbesnis veiksnys – nusivylimas gavus neigiamą pažymį (Civinskas R, Levickaitė V, Tamutienė I., 2006)

Civinskas R, Levickaitė V, Tamutienė I., (2006, 42 p.) teigia, „Kad mokymosi procesui didelę įtaką daro individualaus mokinių konsultavimo, pamokinės paramos trūkumas ir bendravimo su mokytoju problemos. Ne mažiau svarbus ir su mokymosi sunkumais bei pamokų nelankymu susiduriančio mokinio vertinimo klausimas. Mokiniai mokymo proceso sunkumus aiškina abstrakčia „nenoriu mokytis“ kategorija. Nenoro mokytis patirtis siejama su sunkumais ruošiant namų darbus. Vis dėlto mokykla vertinama kaip socializacijos pagrindas“.

Dauguma vaikų nusprendžia neiti į atskiras pamokas neparuošę namų darbų. Kaip jau minėta, tai lemia menka tėvų priežiūra ir pagalba, disciplinos stoka. Papildomų priežasčių funkciją atlieka ir netinkamos programos, neįvairialypiai mokymo planai bei konsultacinių mechanizmų sunkiau besimokantiems vaikams trūkumas. Mokiniai, nesuprasdami pamokos, patenka į užburimą ratą, o iš to kyla emocinis diskomfortas ir baimė. Atrodytų, kad problemas būtų galima išspręsti konsultuojantis su mokytojais. Tačiau mokiniai bijo mokytojų klausti. Be to, kai kurie mokytojai, matyt, turintys nemažą krūvį, tenkinasi vien netaktiškais posakiais. Civinskas R, Levickaitė V, Tamutienė I., (2006).

Kita problema – nuobodulys pamokų metu. Šiuo atveju Nuobodulys siejamas su monotonišku pasakojimu, tradiciniais mokymo metodais, t. y. su netinkama komunikacija pamokų metu. aukščiausias nuobodulio laipsnis tapatinamas su „miegojimu per pamoką“ (Civinskas R, Levickaitė V, Tamutienė I., 2006).

Priežastys dėl ko vaikai vengia lankyti mokyklą, yra kompleksinės, tačiau, kad ir kokios būtų priežastys, vaiko vengimas lankyti mokyklą yra svarbus signalas, rodantis, kad jo teisės į išsilavinimą įgyvendinimas yra sutrikęs ir vaikui reikalinga pagalba (Konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

Vaičiulienė D. (2008, 5 p.) priduria, kad „šiuo metu atsiranda ir dar viena kliūtis, trukdanti vaikams lankyti mokyklą – vos ne mokyklos kieme darbdaviai tykoja ir vilioja vaikus dirbti. Pradėjusių dirbti nepilnamečių nebeįmanoma prisikviesti mokyti“.

Jau dabar galime išvelgti kai kurias pavojingas mokyklos nelankymo pasekmes:

1) mokyklos nelankymas - tai išsilavinimo neįgijimas, vedantis į atsiribojimą nuo visuomenės bei santykinai uždaros socialinės grupės susiformavimą. Šie jauni žmonės, negalėdami įgyti profesijos, sunkiai prisitaikys prie visuomenės, nes šiuolaikinis ekonomikos lygis ir tobulėjančios technologijos reikalauja vis aukštesnės kvalifikacijos specialistų. Taigi, neišsilavinusiems žmonėms bus sunku surasti pastovų darbą. Ilgainiui jie gali ne tik tapti našta visuomenei, bet, neradę išeities, pradėti gyventi asocialų gyvenimą, ims girtauti ir vartoti narkotikus, bandys užsidirbti pragyvenimui nelegaliais, nusikalstamais būdais;

2) jaunimo nusikalstamumo augimas bei narkomanijos ir alkoholizmo plitimas - tai labai realios ir pavojingos mokyklos nelankymo pasekmės;

3) jei šiandien neskirsime pakankamai dėmesio vaikams bei paaugliams, po kelerių metų turėsime problemų, kurių sprendimui prireiks žymiai daugiau dėmesio ir lėšų, o šiandien švietimo sąskaita sutaupyto pinigų tikrai nepakaks teisėtškai stiprinti bei kitoms sudėtingoms socialinėms problemoms spręsti;

4) yra ir kitų, mažiau matomų, bet ne mažiau svarbių mokyklos nelankymo ir nesimokymo pasekmių. Jas galime pavadinti moraline žala sau ir savo artimiesiems. Mokyklos nelankantys paaugliai sukaupia neatsakingo elgesio patirtį, kuri jiems trukdys deramai prisitaikyti prie socialinių sąlygų, prie visuotinai priimtų gyvenimo normų.

Dar reikia pridurti, kad mokyklos nelankantys arba nereguliariai lankantys vaikai ne tik patys atsilieka nuo lankančiųjų, bet ir tokiu nedrausmingu savo elgesiu neigiamai įtakoja kitus moksleivius. Tai dar viena labai svarbi priežastis, dėl kurios būtina susirūpinti mokyklos nelankančiais arba beveik nelankančiais vaikais ir surasti tinkamus būdus juos vėl sugrąžinti į klases. Svarbu ne tik sugrąžinti juos atgal į mokyklą, bet ir stengtis pažadinti jų norą siekti žinių ir įgyti išsilavinimą, o vėliau ir profesiją.

Pasak Drobniënės, viena iš svarbiausių šiuolaikinio švietimo problemų – mokyklą paliekantys mokiniai, nusivylę praradę mokymosi motyvaciją, neturintys ateities planų. Tai rodo dideles auklėjimo spragas. Mokyklos nelankymo problema, egzistuojanti daugelyje šalių, siejama su skurdu, bedarbyste, piktnaudžiavimu alkoholiu, narkotikais ir vaistais, žema socialine padėtimi, pakitusiomis socialinėmis vertybėmis. Kitaip tariant, mokyklos nelankymas – tai socialinė

problema, reikalaujanti sisteminio sprendimo ir apimanti švietimo, socialinės, teisinės apsaugos ir kitų institucinių veiklą (Drobniėnė J., 2008).

Nustatyta, kad paliekantys mokyklos mokiniai turi emocinių sutrikimų, patiria įvairesnius stresus, turi individualių pažeidžiamų vietų, trūkumų. Mokyklą palikusią šeimos įvairios, tėvų charakterio ir nuostatų irgi labai nevienodos. Visais atvejais kalbama apie tam tikrą kompleksą aplinkybių, sukeliančių mokinių nepakeliamas gyvenimo ir mokymosi problemas, kurių nesugebėdamas išspręsti jų stengiasi nuo jų pabėgti. Iš asmeninių mokyklos nelankymo priežasčių būtų galima paminėti mokymosi sunkumus, kada neparuošiami namų darbai, bijoma blogo įvertinimo, bijomasi nepateisinti mokytojo lūkesčių ar nespėjama pamokų metu pateikiamos užduoties atlikti kartu su kitais klasės draugais, atsakomybės ar gyvenimo būdo įgūdžių stoka, konfliktus su bendraamžiais, nepasitikėjimą mokytojais, draugų įtaką ir panašiai.

1.2. Pedagogo veiklos galimybės šalinant mokinių nenorą lankyti mokyklą.

Šių dienų sąlygomis vis daugiau moksleivių, tėvų ir pedagogų, susidūrę su mokyklos nelankymo problemomis, jaučiasi bejėgiai. Bendrojo lavinimo mokykla dažniausiai yra paliekama dėl psichologinių, pedagoginių, ekonominių priežasčių. Išėjimo priežastys yra ypač susijusios su šeimos narių, bendraamžių bei mokinio ir mokytojo tarpusavio santykiais, buities sąlygomis ir sveikatos problemomis. Mokyklos nelankymo problemoms spręsti šiuolaikinėje mokykloje yra suformuota socialinio pedagogo pareigybė, o socialinio pedagogo paskirtis – būti vaiko advokatu visose vaikui svarbiose situacijose, būti tarpininku tarp vaiko ir kitų specialistų, siekti padėti spręsti iškilusias problemas, tarp jų ir nenorą lankyti mokyklą. Švietimo įstatymas numato socialinę pedagoginę pagalbą – padedant vaikui įgyvendinti jo teisę į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis dėl ko vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti (Švietimo įstatymo 21 straipsnis):

1) socialinės pedagoginės pagalbos paskirtis – padedant vaikui įgyvendinti jo teisę į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis;

2) mokykla, teikdama mokiniui socialinę pedagoginę pagalbą, bendradarbiauja su socialinę pagalbą teikiančiomis tarnybomis, sveikatos priežiūros ir teisėtvarkos institucijomis ir konsultuoja mokinio tėvus (globėjus, rūpintojus) ir mokytojus;

3) socialinės pedagoginės pagalbos teikimą vaikui ir mokiniui reglamentuoja Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos patvirtinti socialinės pedagoginės pagalbos teikimo bendrieji nuostatai.

Socialinis pedagogas, norėdamas veiksmingai spręsti problemas, turi laviruoti tarp mokinių ir institucinių (mokyklos) interesų bei dažniausiai jiems atstovaujančių mokyklos vadovų. Socialiniai darbuotojai mokyklos nelankymo problemas padeda spręsti dvejopai:

- 1) bendraudami su mokiniais ir aiškindamiesi jų sunkumus;
- 2) įtraukdami į šios problemos sprendimą tėvus. (Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I., 2006)

Tačiau socialinis pedagogas dėl didelio mokinių skaičiaus gali būti nepajėgus tinkamai reaguoti į kiekvieno vaiko poreikius, juolab, neretoje įstaigoje socialinis pedagogas tampa dokumentų tvarkytoju (pavyzdžiui tvarko dokumentus dėl nemokamo mokinių maitinimo ir pan.) (Konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

Socialiniams pedagogams labai dažnai tenka dirbti su moksleiviais, nenorinčiais mokytis arba neįstengiančiais kryptingai dirbti ir siekti gerų mokymosi rezultatų. Iš tiesų, moksleivio socialinėje aplinkoje yra daugybė veiksnių, aktyviai pritraukiančių dėmesį, viliojančių ir gundančių patirti įvairiausius malonumus ir tokiu būdu trukdančių jam mokytis. Šių dienų moksleiviui tenka gyventi didelių įtampų socialinėje aplinkoje, kuri deja dažnai būna nepalanki mokymosi veiklai. Šiuolaikiniams pedagogams ir tėvams reikia dėti nemažai pastangų, kad apsaugotų vaikus nuo išsiblaškymo, „išsibarstymo“ ir padėtų moksleiviams neprarasti svarbiausios jų veiklos krypties – mokymosi. Mokyklos nelankančių vaikų ir mokytojų santykius lemia paramos ir pagalbos sprendžiat atskiras problemas veiksny. Šiuo atveju pagrindinis pedagogas, atliekantis institucinės paramos funkciją, yra auklėtojas. Ši pagalba reiškiasi konsultavimu, tėvų informavimu apie pamokų nelankymą, problemų su atskirais mokytojais sprendimu. (Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I., 2006). Klasių auklėtojai turi galimybę geriau pažinti vaiką ir jo šeimą bei įgyti vaiko pasitikėjimą, būtent dėl šių priežasčių klasės auklėtojas turėtų būti tiesioginiu socialiniu pedagogo pagalbininku.

Rimm S. B. (1998, 243 p.) teigia, kad „Trumpi susitikimai su mokiniu akis į akį – geriausias būdas, įtikinantis juos, kad jie rūpi jums. Drauge apgalvodami artimiausius tikslus ir aiškiai susitardami dėl teigiamų ir neigiamų susitarimo vykdymo pasekmių pelnys vaiko pagarbą ir

sustiprins ryšius su juo. Būtina surašyti visas sutartyje sąlygas, kad būtų aišku, jog abu supranta teisingai pareigas ir pasekmes. Tai padės išvengti nesusipratimų“.

Ir visgi ne visi vaikai sulaukia geranoriškos pagalbos mokykloje. Manytina, kad bendrojo lavinimo mokyklos nėra iniciatyvios ir linkusios teikti pagalbą socialinės rizikos grupei priklausančiam vaikui, o taip pat vaikui, turinčiam emocijų ar elgesio sutrikimus. Neretai šie vaikai patiria negatyvų, kaltinantį ir smerkiantį požiūrį, į juos žiūrima kaip į problemą mokyklai, mokytojams, kuri sprendžiama, tam tikra prasme, išprovokuojant vaiką, jo tėvus (globėjus) pakeisti mokyklą ar siunčiant vaiką į specialiuosius vaikų auklėjimo ir globos namus. Tuo tarpu mokykla turėtų būti viena pirmųjų, skubančių į pagalbą vaikui, įstaigų. Socialinis pedagogas, kartu su mokyklos psichologu turėtų identifikuoti problemas, išsiaiškinti mokyklos nelankymo ar vengimo ją lankyti priežastis ir konsultuoti mokinius, jų tėvus, mokytojus, kartu ieškoti problemos sprendimų būdų, o esant reikalui – papildomai pagalbos kreiptis į pedagoginę psichologinę tarnybą, Vaiko teisių apsaugos tarnybą, nepilnamečių reikalų policijos pareigūnus ir kitas institucijas, galinčias vaikui padėti (konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

II.2 Nenoro lankyti mokyklą priežasčių šalinimo būdai

II.2.1 Kontrolės ir informavimo metodai

Civinskas R, Levickaitė V, Tamutienė I, (2006, 37 p.). teigia, kad „Mokyklos, sprendamos nelankymo problemas, dažnai taiko neveiksmingas priemones. Antai iš dalies neefektyvus yra pranešimų apie pamokų nelankymą modelis. Apie pamokų praleidinėjimą tėvai informuojami tik įrašais pažymių knygelėje. Toks informavimo būdas turi trumpalaikį poveikį, kuris, dažniausiai atitinka trijų žingsnių logiką:

- 1) informacija;
- 2) „moralas“ ir sankcija;
- 3) trumpam pasikeitusi vaiko elgsena.

Kiek efektyvesnis, įgalinantis nuoseklią priežiūrą, yra tėvų informavimas telefonu. Toks informavimas, vaikų nuomone, yra gana veiksmingas. Aišku, tai tik vienas iš paramos tėvams būdų ir tik viena iš sąlygų įtraukti juos į problemos sprendimą. To neužtenka siekiant realiai išspręsti mokyklos nelankymo priežasčių visumą (Civinskas R, Levickaitė V, Tamutienė I, 2006).

Dereškevičius P.(1996) teigia, kad kita kontrolės forma kasdieninė mokyklos ir visuomenės prevencija šeimai, dėl kurios kaltės mokinys nelanko mokyklos, galėtų būti tokia:

- 1) tėvų komitetas išsiaiškines padėtį, teikia atitinkamą paramą šeimai;

2) pedagogų kolektyvas kartu su visuomeninėmis organizacijomis daro tam tikrą poveikį tėvam;

3) klasės vadovas ir pedagogų kolektyvas kartu su visuomeninėmis organizacijomis laikosi vienodų reikalavimų vaikui ir šeimai;

4) mokytojų kolektyvas stengiasi išlaikyti ir toliau skatina teigiamą mokinio požiūrį į darbą ir veiklą;

Norint keisti santykius šeimoje (pedagoginę atmosferą), sudaryti tinkamas vaiko auklėjimo sąlygas, būtina išsiaiškinti šiuos šeimos gyvenimo faktorius:

1) šeimos sudėtį ir santykių pagrindus: kiek šeimoje žmonių, kas autoritetingiausias, kokie tėvo ir motinos, tėvų ir vaikų, vyresniųjų brolių ir seserų, senelių ir vaikų santykiai, pagrindiniai šeimos santykių principai ir t.t.

2) šeimos gyvenimo stilių ir toną: kokie įspūdžiai vyrauja šeimoje (teigiami ar neigiami), kokios konfliktų, nesutarimų šeimoje ir tėvų neigiamų pergyvenimų priežastys, ką tėvai brangina šeimoje, kas juos jungia, kas jiems teikia džiaugsmą, kas padeda išlaikyti šeimą ir t.t.

3) vaiko gyvenimo būdą šeimoje: jo santykius su kiekvienu šeimos nariu, kas veikia jį teigiamai, kas ir kodėl veikia neigiamai, teisės ir pareigos šeimoje, pagrindinės vaiko veiklos principai šeimoje ir t.t.;

4) sąmoningą tėvų auklėjamąjį poveikį vaikui: kaip tėvai jį pažįsta, skatina, supranta, baudžia, ugdo jo interesus, formuoja teigiamas savybes. Labai svarbu atkreipti kaip vaikas buvo auklėjamas iki mokyklos;

5) kokią įtaką jam turi draugiai (kiemo, gatvės ir pan.), kokie vaiko draugiai ir pažįstami, jo santykiai su aplinkiniais (Dereškevičius P., 1996).

Civinsko R, Levickaitės V, Tamutienės I., (2006) atlikti tyrimai rodo, kad šeimos įtaka vaikų elgsenai yra svarbi. Tuo tarpu pozityvios kontrolės ir paramos nebuvimas didina deviacinio elgesio riziką. Beje, dauguma tyrimo dalyvių patyrė vienokio ar kitokio tėvų rūpinimosi jais stoką. Nuo to priklauso vaikui taikomos tėvų kontrolės stiprumas ir problemos grąžinant jį į mokyklos suolą. Atrodo, kad ši kontrolės ir paramos funkcija yra kritiška. Respondentų patirtis liudija, jog ne visuomet laukiama, kad jie grįžtų į mokyklą, tad šiems vaikams būtina emocinė parama. Ji svarbi sprendžiant ne vien mokyklos nelankymo, bet ir kitas problemas. Atliktų interviu duomenys rodo, kad dažniausiai jos nesulaukiama. Susidūrę su mokyklos nelankymo, pažangumo ar kitomis problemomis, dauguma respondentų linkę atmeti tėvų paramą ir pagalbą. Kaip jau minėta, dažnai tėvų pagalba atmetama dėl jų kontrolės fragmentiškumo ir taikomų sankcijų neveiksmingumo.

II.2.2 Mokyklos ir šeimos abipusio bendradarbiavimo priemonių panaudojimas

Tėvai yra ta visuomenės dalis, kuri labiausiai suinteresuota ir savaime jautriausiai galinti atsiliepti į planuojamą kaitą. Tačiau tai pasiekama, kai tėvai supažindinami su įvairiomis ne tik su jų vaikais tiesiogiai susijusiomis problemomis. Antai svetur tėvams ir kartu visai visuomenei leidžiama įvairi informacija apie numatomą švietimo struktūrą, mokyklos darbą, programas, kad tėvai galėtų bendradarbiaudami su mokytojais sėkmingai mokyti ir auklėti vaikus, reikšti savo pageidavimus bei pasiūlymus esamai ir būsimai mokyklai. Bendradarbiavimas grindžiamas ne vienpusiška informacija, bet ir pasidalijimu vieniems su kitais patirtimi. Tėvai mokykloje ne svečiai, o mokyklos dalyviai (Lukšienė M., 2000).

Nors didžiąja dalimi tėvų bendradarbiavimas su mokykla yra ne visada pakankamas ir adekvatus, be to dažnai trūksta dviejų pusių tarpusavio supratimo, yra pakankamai geranoriškų tėvų, kurie stengiasi ir deda visas pastangas, siekdami padėti vaikui, tačiau pozityvių ilgalaikių rezultatų nesulaukiama dėl, pavyzdžiui, psichologinių žinių trūkumo. Dėl minėtų priežasčių svarbu, kad vaikai, kaip labiausiai pažeidžiami ir silpniausi visuomenės nariai, sulauktų paramos, palaikymo bei supratimo mokykloje, gaudami psichologinę (tuo atveju, jei vaikas turi asmenybės ar ugdymosi problemų), socialinę pedagoginę (siekiant padėti vaikui įgyvendinti jo teisę į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui mokykloje adaptuotis), specialiąją pedagoginę ir specialiąją (siekiant didinti specialiųjų poreikių asmens ugdymosi veiksmingumą) pagalbą (konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

Civinsko R., Levickaitės V., Tamutienės I. (2006) manymu, mokyklos nelankymo kontrolės ir santykių su tėvais aspektus geriausiai galima analizuoti pasitelkus socialinės kontrolės teorijos siūlomą sąvoką, papildytą H. Rickingo tyrimo principais. Pereinant prie jų aptarimo, galima pasakyti, kad T. Hirschi, R. J. Sampsonas, J. H. Laubas savo kuriamą socialinės kontrolės modelį grindė klausimu, „kodėl individai nepitaria konvencinėms normoms?“. Ieškodamas atsakymo į jį ir konstruodamas modelį, T. Hirschi pasitelkė keturias kategorijas:

- 1) emocinio prisirišimo prie šeimos narių, mokyklos ir mokytojų;
- 2) dalyvavimo konvencinėje (socialiai vyraujančioje) veikloje;
- 3) įsipareigojimų konvencinei socialinei tvarkai ir elgsenai, suvokus deviacinius elgesio trūkumus;

4) tikėjimo socialine tvarka.

Stingant emocinio prisirišimo, įsipareigojimų, dalyvavimo ir tikėjimo, didėja mokyklos nelankymo rizika. Socializacinė distancija atsiranda tada, kai šie veiksniai daro poveikį elgsenai tuo pat metu“.

Deja, dėl ne visuomet glaudaus tėvų, klasės auklėtojo, socialinio pedagogo, psichologo, pedagoginių psichologinių ir Vaiko teisių apsaugos tarnybų bei kitų socialinių partnerių bendradarbiavimo, koordinuotų pagalbos veiksnių vaikui nebuvimo, nesugebama vaikui užkirsti kelio mokyklos nelankymui ir pašalinti priežastis, dėl kurių vaikas prarado notą lankytis mokyklą (konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

II.2.3 ES struktūrinių fondų paramos panaudojimas mokyklos nelankymo prevencijai

Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento duomenimis direktoriaus pavaduotojas Zuoza R. (2007) pateikia tokias mokyklos nelankymo problemos sprendimo kryptis:

- socialiniai pedagogai ugdymo įstaigose.
- valstybės parama vaikams.
- mokinių pavežėjimas.
- ugdymo sistemos, pedagogų kvalifikacijos tobulinimas.
- ugdymo įstaigų įvairovė.
- duomenų bazių, registrų tvarkymas.
- tyrimai, leidiniai.
- projektai, akcijos.
- ES struktūrinių fondų lėšų naudojimas.

Atveriant prevencines galimybes Lietuvoje jau kurį laiką sprendžiama nelankančiųjų mokyklos iki 16 metų apskaita ir sąlygų grįžti į švietimo sistemą sudarymas. Pastaroji problema sietina ne tik su privalomo išsilavinimo įgyvendinimu, kuris skirtingose Europos šalyse yra nuo pagrindinio iki aukštojo, bet, esant poreikiui, ir su galimybe bet kada grįžti į švietimo sistemą bei galimybe mokytis visą gyvenimą (Jaunimo mokinių koncepcija, Bendrosios nuostatos, 2005).

Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas ir valstybingumo įtvirtinimas palietė kiekvieną Lietuvos gyventoją, kuris atvertas laisvės, apsisprendimo, atsakomybės, pasirinkimo ir kt. erdves, suvokė gana skirtingai. Tai daugiausia priklausė nuo turimos individualios socialinės patirties, poreikių, interesų, ateities lūkesčių ir kt. Į staigius pokyčius sudėtingai reagavo paaugliai, nes jų menka patirtis, kontrolės sumažėjimas šeimose ir mokyklose, džinsuoti ir blizgantys pasaulio pavyzdžiai ir

kt. tapo patrauklesni už mokyklinį suolą, todėl 1990–1993 m. mokyklą nustojo lankyti daug pagrindinio išsilavinimo neturinčių paauglių, mokymuisi skirtą laiką leidžiančių gatvėse, skveruose, turguose, statybose. Į šią problemą reaguota pakankamai sparčiai ir jau 1993 m. gegužės 27 d. Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerijos kolegija patvirtino Jaunimo mokyklų koncepciją, kurios tikslas – „padėti į mokyklas grąžinti paauglius ir jaunuolius“ (Jaunimo mokyklų koncepcija, Bendrosios nuostatos, 2005). Atidarytos pirmos jaunimo mokyklos Vilniuje, Radviliškyje, Ukmergėje, Kaune ir kitur. 2005 m. pakoreguota Jaunimo mokyklų koncepcija teigia, kad „per trylika jaunimo mokyklų gyvavimo metų 6333 mokiniai baigė pagrindinio ugdymo programą, o 5112 įgijo pagrindinį išsilavinimą. Šie skaičiai patvirtina jaunimo mokyklų neįkainojamą indėlį ugdant žmogų ir siekiant išsaugoti tautą (Barkauskaitė M., 2008).

Bendrajam ugdymui iš ES struktūrinių fondų 2007 – 2013 m. skirta daugiau nei 600 mln. Litų. Tai beveik 12 kartų daugiau nei 2004 – 2006 m. Vykdamas mokyklų tobulinimo programą plus numatyta nemažą dėmesio skirti mokiniams, nelankantiems mokyklos. Jiems sureikiama galimybė grįžti į mokyklos suolą. Vaičiulienė D. (2008, 5 p.) teigia, kad „ŠMM Bendrojo ugdymo departamento direktorius A. Plikšnys tvirtina, kad visoms jaunimo mokykloms atnaujinti ir ugdymui juose gerinti ateinančius septynerius metus skirta 42 mil. Lt. Skiriama jauki mokymosi aplinka. Rengiamos specialios mokymo programos mokiniams, neturintiems motyvacijos“.

Pagal Lietuvos švietimo koncepciją jaunimo mokyklą – tai į praktinio pasaulio pažinimą, pradinius darbo įgūdžius ir bendrojo lavinimo žinias teikianti ugdymo įstaiga. Mokykla skirta bendrojo lavinimo mokykloje nepritapusiems, mokymosi motyvacijos stokojantiems mokiniams ar tiems, kurių apsisprendimą lemia socialinės sąlygos. Jaunimo mokyklos turinį sudaro: bendrasis lavinimas, papildomas ugdymas ir ikiprofesinis mokymas. Iki profesinio mokymo ir papildomo ugdymo turinį atsižvelgdama į mokyklos galimybes jaunimo mokykla gali pasirinkti savarankiškai (Dobrienė J., 2008).

Žinant priežastis galima teisingiau organizuoti mokyklos nelankymo prevenciją, kurios dėka matome nelankymo mažėjimo tendencijas. Tačiau būtina nuolat analizuoti situacija ir stebėti pastoviai atsirandančias naujas nelankymo priežastis, kurių šalinimas užbėgant problemai už akių reikalauja naujų prevencinių metodų. Taigi prevencinė pagalba, mokyklą nelankančiam mokiniui turėtų būti užtikrinama visomis pedagoginėmis ir metodinėmis priemonėmis, jos dėka vaikas turi išlaikyti pusiausvyrą, pasitikėjimą savo jėgomis, savitvardą, ištvėringumą, ryžtingumą, atkaklumą, pradžioje įveikiant mažus, o vėliau ir pačius didžiausius sunkumus. Žvelgiant į Vakarų gerąsias praktikas bei teorinius ir praktinius instrumentarius galima pastebėti, kad kai kuriuose iš jų mokyklos nelankymas tampa švietimo politikos objektu. Kuriamos programos, jos skiriamas

finansavimas bei atliekamas nuoseklus politikos vertinimas. Tuo pat metu suprantama, kad veiksmingiausiai mokyklos nelankymo problemą mokyklos lygyje galima spręsti administracinėmis bei lanksčiomis, problemų pobūdį atitinkančiomis prevencinėmis priemonėmis. Remiantis Vakarų šalių gerąja patirtimi ir Lietuvos mokyklos nelankymų problemų aspektais galima teigti, kad mokyklos lankomumas turėtų būti laiduojamas holistiškai, remiantis ne tik tradiciniais, bet ir šiuolaikiniais mokyklos administravimo procesais, naudojant skirtingas prevencines priemones. Jos turėtų aprėpti dvi administracines priemones:

- a) organizacinius – planavimo, kontrolės ir pedagoginės bei specialiosios pagalbos – aspektus;
- b) prevencinio pobūdžio – išorinio bendravimo su tėvais bei specialiosiomis tarnybomis, palankios aplinkos lankomumui pagerinti kūrimo (Civinskas R., 2007).

Pasak Civinsko R. (2007, 9 p.), kaip rodo praktiniai tyrimai, „Pirmajai grupei priskirtini instrumentai yra betarpiškai susiję su mokyklos nelankymu. Jais remiantis yra sukurta tvarka, nustatomi mokyklos lankomumo standartai, numatoma būtinoji pagalba. Tuo tarpu prevencinio pobūdžio elementai gali nebūti sudėtinė mokyklos administravimo dalis, jie tik papildo administracinius procesus. Kita vertus, tai gali tapti reikšmingu prevencinio pobūdžio instrumentu. Palankias mokyklos nelankymo sąlygas dažnai sukuria netinkama mokinių registracija bei kontrolė. Mokyklos nelankymo teorinėse studijose pabrėžiama, kad kontrolė turėtų būti visuotinė, - apimanti ne tik registracinę, bet ir vadinamąją poregistracinę lankomumo žymėjimą. Šiuo metu siūloma perkelti registracinę iš klasės lygio į mokyklos lygį, t.y. informaciją kaupti, analizuoti, skleisti centralizuotai. Tai gi mokyklos lankomumo registrai gali būti susieti su „rizikos vaikų“ ir bendra nuolatine mokyklos lankomumo stebėseną“.

Lankomumo registrus siūloma jungti su informavimo tėvams, tai pat su pateisinamo nei nepateisinamo pamokų nelankymo ženklinimu. Be to, registracija turėtų apimti ir vėlavimo į mokyklą ar pamokas kontrolę. Galiausiai registro duomenys turėtų būti analizuojami, o skaičiai apie nepateisinamą mokyklos nelankymą perduodamas pedagogams, specialioms komandoms, administracijai, atsakingai už šios problemos sprendimą. Beje, kai kurių Vakarų šalių mokyklų registrų valdymui pasitelkiamos informacinės technologijos. Tai itin naudinga tėvams, kurie gali prisijungti internetu prie duomenų bazės arba gauti žinutes apie vaikų praleistas pamokas. Asociacija „Naujosios Jungtys“ remdamasis ES struktūrinių fondų parama bei įgyvendindama projektą „Prevencinių mechanizmų, mažinančių moksleivių „iškritimą“ iš bendrojo lavinimo švietimo sistemos, kūrimas ir testavimas“ siekia išbandyti skirtingų prevencinių priemonių veiksmingumą. Viena iš jų – moksleivių lankomumo elektroninės apskaitos sistema. Tikimasi, kad

pritaikius ją nuoseklesnės taps lankomumo apskaita, kontrolė, bei registracija, o moksleivių tėvai, naudodamiesi šiuolaikinėmis komunikacijos priemonėmis, laiku gavę tikslią informaciją apie pamokų lankomumą, galės nedelsiant pagelbėti savo vaikams(Civinskas R., 2007).

Lubienės R. (2007, 3 p.) teigimu, tam, kad „mokiniai sėkmingai baigtų mokyklą, svarbu, jog mokykla atitiktų jų poreikius atsižvelgdama į jaunuolių patirtį. Mokinys būna labiau motyvuotas ir jaučiasi saugus tada, kai juo tikima ir pasitikima, kai padedama tobulinti jam savo gebėjimus, kai sudaromos sąlygos saviraiškai. <...> Mokykloje turi veikti Mokytojo etikos kodeksas, įpareigojantis kiekvieną pedagogą teikti mokiniui pagalbą, priimti mokinį tokį, koks jis yra“.

Lietuvoje aktualiausia švietimo ir lavinimo srities problema yra aukštas „nubyrėjimo“ iš pagrindinio mokslo, ypač aukštesnių klasių, rodiklis. Galbūt šioje srityje galėtų pagelbėti labiau prieinamas profesinis mokymas, jo kokybės gerinimas bei reikšmingumo supratimas. Iš čia kyla atitinkami uždaviniai švietimui: palaikyti ir skatinti mokymosi motyvaciją bei išmokyti mokytis ir tobulėti. Pastaruoju metu jau pagrindinėje mokykloje gana daug mokinių praranda norą mokytis, jiems tai darosi nuobodu. Nemaža mokinių apskritai nustoja lankyti mokyklą. Todėl būtina galvoti apie patrauklesnius, motyvaciją palaikančius mokytojų ir mokinių santykius, mokymo(si) metodus. Mokiniai turi jausti mokymosi prasmę, turėti galimybę praktiškai pasinaudoti savo mokymosi pasiekimais. Labai svarbu ugdymo turinyje atrasti daug vietos bendriesiems gebėjimams, naudoti įvairesnius mokymo metodus, plačiau naudoti projektų mokymą. Daugiau prasmės, tikslingo kryptingumo mokymuisi suteiktų mokinių formavimas ir konsultavimas apie įvairias profesijas, jų paklausą, rengimosi joms galimybes. Tam tikrų šios krypties elementų galima pastebėti Lietuvos švietimo reformos darbuose. Bendrosiose programose numatyti bendrieji gebėjimai, metodų įvairovė, IX – X kl. Įvesi profiliavimo pradmenys (Drobieinė J., 2008).

Apibendrinant įvairių autorių tyrimų apžvalgą apie minėtos mokyklos nelankymo priežastis rodo, kad visuomenė be tinkamai veikiančių atsakingų institucijų ir atitinkamos valstybės paramos nėra pajėgi tai išspręsti. Žinant priežastis galima teisingiau organizuoti mokyklos nelankymo prevenciją, kurios dėka matome nelankymo mažėjimo tendencijas. Patobulinus administracinius procesus (kontrolė, registracija, pagalbą mokyklos nelankantiems vaikams, komunikaciją su tėvais ir kt.) galima kažkiek sumažinti mokyklos nelankymo problemą. Vis dėlto visiškai šios problemos išspręsti nepavyks, tačiau būtina nuolat analizuoti situacija ir stebėti pastoviai atsirandančias naujas nelankymo priežastis, kurių šalinimas užbėgiant problemai už akių reikalauja naujų prevencinių metodų. Taigi prevencinė pagalba, mokyklą nelankančiam mokiniui turėtų būti užtikrinama visomis pedagoginėmis ir metodinėmis priemonėmis, jos dėka vaikas turi išlaikyti pusiausvyrą, pasitikėjimą savo jėgomis, savitvardą, ištvėringumą, ryžtingumą, atkaklumą, pradžioje įveikiant mažus, o

vėliau ir pačius didžiausius sunkumus. Pasak Civinsko R. (2007, 9 p.), „Tam reikia pasitelkti papildomus įrankius – prevencinio pobūdžio administracinius veiksmus bei turimus finansinius ar žmogiškuosius resursus“.

1.3. Mokyklos nelankymo priežasčių šalinimo juridinis priemonių vertinimas

Sakoma, kad visi žmonės turi vienodas teises, bet realiai pasaulyje būna kitaip. Teisių skirtumas dažniausiai yra išnaudojimo ir priespaudos pagrindas. <...> Kiekvienas individas ir visi bendrai yra atsakingi už tai, kad žmonės galėtų gyventi laisvai jausdami atsakomybę (Johansesn B. A., Rathe A. L., Rathe J. 1999, 55 p.). Kiekvienas žmogus nori būti išgirstas ir suprastas, mylimas, pastebėtas ir pripažintas, svarbus ir gerbiamas. Šie poreikiai būdingi ir kiekvienam mokiniui, o jų garantavimas tiesiogiai siejamas su žmogaus teisių pagrindu – pagarba kiekvieno orumui ir vertei. Todėl bendriausiu požiūriu prievarta yra visa, kas žeidžia vaiko orumą ir niekina jo vertę. Tai gali būti įvairūs veiksniai – vaiko atmetimas, ignoravimas, terorizavimas, įžeidinėjimas, mušimas, kankinimas ar seksualinis išnaudojimas, įvairiausių formų ir būdų patyčios, – sukeltantys vaikui skausmą, baimę, nesaugumą ar kitokio atspalvio kančią. Jungtinių Tautų pranešimuose apie žmogaus socialinę raidą teigiama, kad žmogaus teisių siekis – išlaisvinti iš baimės ir stokos (Human Development Report, 2000.)

Kiekvienas vaikas – mažas didelės visuomenės narys – nori augti ir tobulėti. Vaikui augant formuojasi jo charakterio bruožai, asmeninės savybės, įgūdžiai, vertybių skalės, tobulinami protiniai bei fiziniai sugebėjimai, įgyjama savarankiškumo, žinių, todėl labai svarbu, kad kiekvienam vaikui būtų sudaryta galimybė to siekti. Siekimas tapti lygiaverčiu ir naudingu visuomenės nariu prasideda nuo teisės į mokslą įgyvendinimo. Vaikai – tai ta socialinė grupė, kurios teisės yra specifinės, t. y. žmogaus teisių atžvilgiu joms skiriamas ypatingas dėmesys, nes vaikų teises lengviau pažeisti nei suaugusiųjų (Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I., 2006).

Vaiko vengimas lankyti mokyklą yra svarbus signalas, rodantis, kad jo teisės į išsilavinimą įgyvendinimas yra sutrikęs (Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I., 2006, p.).

Pasak teisės filosofo W. N. Hohfeldo (2001) „vaiko teisė į išsilavinimą įgyvendinama tik esant kelių subjektų, t. y. vaiko – teisės turėtojo – ir mokyklos (mokytojų), tėvų – pareigos turėtojų, – dialektiniam sąryšiui. Žmogaus, šiuosyk vaiko, teisės įgyvendinimas sutrinka, kai sutrinka minėtų subjektų sąveika. Nesunku pastebėti, kad vaiko teisė į išsilavinimą koreliuoja su daug didesnes socialines galias turinčiais subjektais: mokyklos ir šeimos institucijomis“. W. N. Hohfeldas (2001) priduria, jog „teisės sociologijos teoretikai išvelgia, kad daugiausia prievartos apraiškų kyla tada,

kai pareigos turėtojai siekia žmogaus teisėms priešinga dvasia pastatyti teisę turintį vaiką prieš prievolę. Žmogaus teisės unikalios tuo, kad yra individualios, t. y. kad jas turi kiekvienas. Šis individualumo aspektas išlieka ir dialektinėje vaiko bei mokytojo, socialinio darbuotojo, auklėtojo ar tėvų sąveikoje. Žvelgiant analitiniu žmogaus teisių aspektu, norint įgyvendinti vaiko teisę į mokslą, būtina suderinti teisės ir pareigos sąveiką. Ši sąveika niekuomet nebus darni, jei pareigos atlikimo metodai remsis prievarta ar jos elementais. Tokiu atveju galima tikėtis tik trumpalaikio efektyvumo, t. y. kad vaikas iš baimės tam tikrą laiką lankys mokyklą arba kad vaikas mes mokyklą ir „išlaisvins“ konkrečią mokyklą iš pareigos“. Kita vertus, griežtai teisiniu požiūriu vaikai, kurie vengia ir nenori mokytis, nėra laisvi – iki 16 metų jie privalo lankyti mokyklą (Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų įstatymas 1996 03 14).

Pagal Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją (1995) Lietuva įsipareigojo gerbti ir užtikrinti visas Konvencijoje numatytas vaiko teises, tame tarpe ir imtis priemonių, skatinančių nuolat lankyti mokyklą ir mažinančių moksleivių, paliekančių mokyklą skaičių. Tačiau, matytina, valstybės įsipareigojimai tuo nesibaigia ir turėtų būti traktuojami plačiau nei tik pakankamai išteklių mokykloms paskirstymas ir įstatymų, verčiančių vaikus juos lankyti, priėmimas – valstybė turėtų imtis priemonių, užtikrinančių naudingą ir patrauklų mokyklų darbą, kad vaikams mokykloje būtų ne tik profesionaliai pateikiamos žinios, bet tuo pačiu sukurtas ir palankus psichologinis klimatas, skatinantis vaikų savarankiškumą, norą ieškoti, tirti ir kurti (Konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

Žmogaus teisės unikalios tuo, kad yra individualios, t. y. kad jas turi kiekvienas. Šis individualumo aspektas išlieka ir dialektinėje vaiko bei mokytojo, socialinio darbuotojo, auklėtojo ar tėvų sąveikoje (Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I., 2006).

Pagrindinis ugdymas tampa vienu svarbiausių Lietuvos švietimo politikos prioritetų. Siekiama, kad suteikiamas išsilavinimas būtų modernus ir kokybiškas, orientuotas į savarankiško ir atsakingo asmens, modernios pilietinės bendruomenės, žinių visuomenės ugdymo tikslus. Sudaromos sąlygos visiems įgyti šių dienų gyvenimui reikalingų pamatinių gebėjimo, žinių, socialinių įgūdžių bei praktinio veikimo galių, mažinamas skurdas, socialinė atskirtis, įgyvendinamas teisingumo principas bei padedama asmeniui įgyti atsparumo įvairioms socialinio blogio apraiškoms. Nuo 2000 metų vienas iš svarbiausių Švietimo ir mokslo ministerijos prioritetų – stiprinti pagrindinę mokyklą ir kurti naujus šios pakopos ugdomosios veiklos modelius (Pagrindinė mokykla – besimokanti organizacija, 2003).

Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų įstatyme (1996) reglamentuojama, kad griežtai teisiniu požiūriu vaikai, kurie vengia ir nenori mokytis, nėra laisvi – iki 16 metų jie privalo lankyti mokyklą. Pasak Civinskas R., Levickaitė V. ir Tamutienė I. (2006, 137 – 138 p.), kad „toku atveju teisiškai jie yra susaistyti su formalia mokykla, kuri turi pareigą įgyvendinti teisę į išsilavinimą. Sutrikus teisės ir pareigos sąveikai, ypač kai vaikas turi mokymosi ir elgesio sunkumų, vienintelis būdas išsilaisvinti yra mokinio išėjimas į kitą mokyklą arba jo išbraukimas iš mokyklos mokinių sąrašų. Tačiau oficialiai išbraukti mokinį iš mokyklos mokinių sąrašų yra gana sunku – šio proceso metu turi būti argumentuojamos priežastys, o jos, deja, dažnai atkreipia dėmesį į konkrečių suaugusiųjų problemiška atliekamas pareigas. Tokiu atveju galima analitiškai išskirti priežastinius mechanizmus, kuriuos pasitelkę mokytojai sąmoningai ar nesąmoningai bando nutraukti individualų teisės ir pareigos ryšį. Tai daroma vaiką atmetant, terorizuojant, ignoruojant, diskriminuojant ar vartojant prieš jį kitas prievartos formas, dažnai paslėptas po auklėjimo metodais ir terminais, tokiais kaip „mokyklos nelankantis“, „negabus“, „turintis elgesio problemų“. Nesunku pastebėti, kad šie terminai turi vaiko kaltinimo ir sykiu atsakomybės už problemas perkėlimo jam kryptį. Konceptualus teisės ir pareigos ryšys atskleidžia, jog tokia padėtis, kad tik vaikas kaltas dėl teisės į išsilavinimą neįgyvendinimo, t. y. dėl mokyklos nelankymo, iš viso negali egzistuoti. Padėtį, kai yra teigiama, kad vaikas pats kaltas, galima aiškinti teisės ir pareigos ryšio disbalansu. Tai tokia situacija, kai teisė ir pareiga pereina vienam subjektui, t. y. mokiniui, kuriam ši našta nepakeliama. Konkrečiu vaiko iškritimo iš bendrojo lavinimo mokyklos atveju mokykla išlaisvinama iš pareigos įgyvendinti konkretaus vaiko teisę į išsilavinimą. Teisiniu požiūriu tokia padėtis atskleidžia konceptualaus teisės ir laisvės ryšio nebuvimą. Konkrečiam mokiniui iškritus iš mokyklos nutrūkusi teisės ir pareigos sąveika aiškiai atskleidžia, kad teisė yra laisvės priešprieša, t. y. kad vaikas tampa be teisės, o mokykla – be pareigos konkrečiam vaikui”.

Mokyklinio amžiaus nelankančių ar vengiančių lankyti mokyklą apskaita yra netobula ir nekontroliuojama. Be to, į apskaitą patenka tik vaikai, kurie nustojo lankyti mokyklą (dėl įvairių priežasčių nutraukę mokymąsi arba išbraukti iš mokinių sąrašų), taip pat vaikai, kurie dėl sunkios negalios negali lankyti bendrojo lavinimo švietimo įstaigų, tuo tarpu duomenys apie nepradėjusius lankyti mokyklos, iš jos išėjusius ir neįsiregistravusius kitoje mokykloje, taip pat apie vengiančius ją lankyti (lankančius epizodiškai, nereguliariai) vaikus yra netikslūs arba visiškai nerenkami. Dar daugiau, nėra bendro mokyklos nelankančio vaiko apibrėžimo arba, tiksliau tariant, jis yra, tačiau apima labai siaurą mokinių ratą. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugpjūčio 4 d. nutarimo Nr. 889 „Dėl mokyklinio amžiaus vaikų iki 16 metų apskaitos tvarkos patvirtinimo“ nuostatomis, mokyklos nelankantys vaikai yra tie, kurie, pedagogų tarybai pasiūlius,

mokyklos tarybai nusprendus ir gavus rašytinį savivaldybės švietimo padalinio (steigėjo) sutikimą, buvo išbraukti iš mokinių sąrašų, taip pat tie, kurie, mokyklos turimais duomenimis, turėtų lankyti mokyklą, bet to nedaro. Visgi į nereguliariai mokyklą lankančius vaikus pirmiausia turėtų būti nukreiptos specifinės prevencinės priemonės, nes kaip tik šie vaikai arba patys nustoja lankyti mokyklą arba yra išbraukiami iš mokinių sąrašų (Konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

Tiesa, Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse (2000) nustatyta, kad tėvai pirmiausia yra atsakingi už savo vaikų auklėjimą, o vadovaujantis Švietimo įstatymo nuostatomis, jie privalo bendradarbiauti su mokyklos vadovu ar kitu švietimo teikėju, mokytojais ir specialistais, teikiančiais vaikui atitinkamą pagalbą, sprendžiant vaiko ugdymosi, tame tarpe ir mokyklos nelankymo ar vengimo ją lankyti, klausimus.

Vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugsėjo 17 d. įsakyme Nr. ISAK-1462 „Dėl teisės pažeidimų, mokyklos nelankymo, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, ŽIV/AIDS, smurto ir nusikalstamumo prevencijos“ įtvirtintomis nuostatomis, kiekvienoje mokykloje, vadovo įsakymu, yra sudaromos prevencinio darbo grupės, kurių viena iš veiklos sričių – darbas su mokyklos nelankančiais ar vengiančiais ją lankyti mokiniais. Į prevencinio darbo grupę gali būti įtraukiami mokiniai, tėvai (globėjai, rūpintojai), atstovai iš mokyklos savivaldos institucijų, seniūnijų, policijos, vaiko teisių apsaugos, pedagoginės psichologinės tarnybos ir kiti asmenys ar socialinėse institucijose dirbantys specialistai, kurie gali prisidėti prie prevencinės veiklos mokykloje organizavimo. Be to, siekiant sujungti švietimo sistemos, sveikatos, socialinės apsaugos, vidaus reikalų, nevyriausybinių organizacijų pastangas ir užtikrinti gerą ryšį tarp jų, savivaldybėse sudaromos prevencinio darbo koordinavimo grupės, tačiau, manytina, praktikoje minėtų institucijų bendradarbiavimas dar neišaugo iki to lygio, kuris atitiktų esamą poreikį, tarp šių institucijų nepakankamas grįžtamasis ryšys, kas leistų operatyviau reaguoti į mokyklos nelankymo atvejus, o vaikui – sulaukti efektyvesnių pagalbos priemonių. Tikima, kad padėtis gerės, juolab, kad parodytas geras pavyzdys, kaip galima padėti vaikui atgauti ar iš naujo įgyti norą mokytis, tobulėti, siekti gyvenimo tikslų, t. y. projekto „Iškritusių iš mokyklos mokinių gražinimas“ įgyvendinimo metu suburtos užimtumo grupės mokyklos nelankantiems ir nereguliariai ją lankantiems mokiniams bei ugdymo grupės specialiųjų poreikių mokiniams, kurių tęsiama sėkminga veikla. Vaikų pasitraukimo iš ugdymo įstaigų prevencija nėra ir negali būti vieno specialisto ar vienos srities specialistų prerogatyva. Tik dirbant komandoje ir vadovaujantis bendradarbiavimo principais galima tikėtis

pozityvių rezultatų. (Konferencija: „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“, 2008 m. kovo 20 d.).

Vaitkevičius P. (2008) remdamasis Dr. S. Civinsko medžiaga, teigia, kad „Mokyklų nelankymo prevencijos arba mokyklos lankomumo didinimo strategijos yra planavimo dokumentas, kuris įgalina veiklos prioritetų, krypčių numatymą bei praktinių priemonių sugrupavimą. Nagrinėjant Vakarų šalių patirtis galima pastebėti, kad mokyklos lankomumo planavimo procesai dokumentuojami dvejomis formomis,- strateginiuose planuose bei vadinamuose politikos dokumentuose. Skirtumas tarp jų yra tas, kad pirmajam tipui priklausančiose formose nuosekliau laikomasi strateginio planavimo metodologijos“ (Vaitkevičius, 2008).

Teorinėje literatūroje diskutuojama, kurios mokyklos lankomumo padidinimo strategijos yra veiksmingos; kurios veikia geriau, negu kitos. Atsakymai į šį klausimą yra nevienareikšmiai. JAV į šį klausimą bandyta atsakyti atliekant kvazi-eksperimentines studijas, nagrinėjant lankomumą skatinančius veiksnius (mentorstė, paskatos ir kt.). Vis tik, tyrinėtojai jas laiko mažai patikimomis, kadangi tyrimo imtys (eksperimentų dalyvių skaičius) nebuvo didelės. Patikimiau negu moksliniai tyrimai atrodo strategijų veiksmingumo vertinimas remiantis rezultatais, - mokinių lankomumo pokyčiais (didėjimo arba mažėjimo). Tokie rezultatyvumo rodikliai, kaip standartai ar lankomumo apimtys (praleistų pamokų skaičius) JK yra įtraukiami į strategijas. Taigi strategijos, kaip ilgalaikio planavimo dokumentai tampa strateginio valdymo instrumentu. (Vaitkevičius, 2008).

Apibendrinant skyrių galima teigti, kad pagrindiniai mokyklos nelankymą įtakojantys veiksniai yra sudaryti iš keturių tarpusavyje tiesiogiai susijusių komponentų: šeimos, visuomenės, mokyklos bei individo. Vadinasi, priežastys dėl ko vaikai vengia lankyti mokyklą, yra kompleksinės, tačiau, kad ir kokios būtų priežastys, vaiko vengimas lankyti mokyklą yra svarbus signalas, rodantis, kad jo teisės į išsilavinimą įgyvendinimas yra sutrikęs ir vaikui reikalinga pagalba.

Apibendrinant skyrių, galima teigti, kad mokyklos bendruomenė nėra nuodugnai suvokusi konceptualaus žmogaus teisių ir pareigų ryšio, t. y., kad teisė yra pareigos sinonimas ir kad konkretaus vaiko teisė į išsilavinimą įgyvendina konkrečių individų pareiga. Konceptualaus teisės ir pareigos ryšio supainiojimas lemia vaiko teisės į išsilavinimą įgyvendinimo problemą, kuri savo maksimumą pasiekia vaikui iškrintant iš mokyklos, nes tuomet jis tampa beteisis, o mokykla to vaiko atžvilgiu – privilegijuota (laisva). Vaikų nepriežiūra rodo tėvų atsakomybės už vaiko teisių įgyvendinimą stoką ir piktnaudžiavimą savo statusu. Ši neišspręsta problema rodo, kad yra sutrikusi vaiko teisių įgyvendinimo sistema, t. y. teisinės ir socialinės pagalbos institucijų ir mokyklos sąveika. Vaiko teisės į išsilavinimą įgyvendinimo problema yra kartu ir socialinė kultūrinė

problema, nes socializacijos metu vaikai neperima žmogaus teisių esmės ir joms palankių bendravimo įgūdžių.

III MOKINIŲ NENORO LANKYTI MOKYKLĄ PRIEŽASČIŲ TYRIMAS

III.1 Tyrimo metodologija ir atlikimas

Siekiant gauti kuo objektyvesnius tyrimo rezultatus empiriniam tyrimui buvo naudojami klausimai ir lyginamosios analizės metodai. Pagrindiniu atliekamo kiekybinio tyrimo metodu pasirinkta anketa. Šis tyrimo metodas naudotas siekiant nustatyti 6 ir 9 klasių mokinių nenorinčių lankyti mokyklą priežastis. Apklausiai naudotas klausimynas parengtas remiantis doc. R. Bakutytės ir magistrantės D. Pielikienės magistro darbo tyrimo anketa. Klausimyno pagrindinės struktūrinės dalys yra mokinių santykiai su mokykla, mokytojais, šeima, draugais, išskiriama mokymosi sunkumai ir motyvacija.

Tiriamieji dalyvavo anonimiškame tyrime, respondentams trumpai buvo pristatomas tyrimo tikslas, po to išdalintos anketos, pasakoma instrukcija ir parodomas žymėjimo pavyzdys. Kompiuterinis duomenų apdorojimas — SPSS kompiuterine programa. Duomenų analizė atlikta pradėdant nuo imties charakteristikos, vėliau pereinant prie pagrindinės, darbo turinį apibūdinančios dalies.

Tyrimo problema. Mokinių nenoro lankyti mokyklą reiškinių atsiradimo priežastys.

Tyrimo objektas. Palangos Vlodo Jurgučio mokyklos 6 ir 9 klasių moksleivių, kurių lankomumo rodikliai yra pakankamai žemi, nenoro lankyti mokyklą priežastys

Tyrimo hipotezė. Nenorą lankyti mokyklą sąlygoja vaiko apleistumas šeimoje, per daug apkrauta mokymosi programa, vertybinės orientacijos interesai bei pakankamai žemas moksleivių savarankiškumo ir mokymosi motyvacijos lygmuo.

Tyrimo tikslas. Atskleisti priežastis, dėl kurių moksleiviams atsiranda nenoras lankyti mokyklos.

Tiriamieji: Palangos m. Vlodo Jurgučio vidurinės mokyklos 6 ir 9 klasių mokiniai, mokytojai. Tyrimo imtis N=180 respondentų, iš jų 150 šeštos ir devintos klasės mokinių bei 30 mokytojų, mokančių šiuos mokinius. Tyrimas atliktas buvo Palangos Vlodo Jurgučio vidurinėje mokykloje.

Empirinio tyrimo instrumentas: Empiriniam tyrimui atlikti buvo naudojamos anketos: mokiniams ir mokytojais. Klausimyne pagrindinis informacijos apie nelankančio mokyklos vaiką šaltiniai buvo mokinio santykiai su šeima, draugais, mokytojais, mokymosi motyvacija (žr. 1 ir 2 priedai). Duomenis vaizduojant diagramose procentinio palyginimo diagramose demonstruojami skaičiai atspindi atsakymo variantą pasirinkusių respondentų skaičių ir yra žymimi simboliu „n“.

III.2 Bendrosios imties charakteristikos

Tyrimo dalyvavo vienodas skaičius šeštų ir devintų klasių mokinių, po 75. Pagal lytį respondentai pasiskirstė, kaip parodyta 2 lentelėje.

2 lentelė

Bendrosios imties charakteristikos (N=150)

Pasiskirstymas pagal amžių			Pasiskirstymas pagal lytį			Pasiskirstymas pagal šeimos tipą		
	n	proc.		n	proc.		n	proc.
6 kl.	75	50,0	vyr	85	56,7	pilna	94	62,7
9 kl.	75	50,0	mot	65	43,3	nepilna	42	28,0
						kita	13	8,7
Viso:	150	100,0		150	100,0		150	100,00

Apytikriai po lygiai respondentai pasiskirstė pagal lytį: mergaitės sudarė 43,3 proc. bendrosios imties, berniukai- 56,7 proc. Išsamesnis pasiskirstymas respondentų imties pagal lytį ir pagal amžių parodytas 3 lentelėje su tokiais pagrindiniais statistiniais rodikliais: $\chi^2=7,85$; $df=1$; $p=0,05$;

3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir lytį (N=150)

		Lytis		Viso:
		vyr (vnt.)	mot (vnt.)	(vnt.)
Mokausi	6 klasėje	51	24	75
	9 klasėje	34	41	75
	Viso (vnt.)	85	65	150

Šeštose klasėse apklausta daugiau vyriškos lyties atstovų, o vyresnėse klasėse – mergaičių.

Kaip parodyta lentelėje apie 30 proc. apklaustųjų gyvena nepilnose šeimose. Atlikus šeimos narių išsilavinimo analizę, paaiškėjo, kad 40 proc. respondentų mamų ir beveik 30 proc. tėvų yra su aukštuju išsilavinimu, o net 30 proc. moksleivių nežino savo tėvų išsilavinimo.

Lygiagrečiai Palangos m. Vlodo Jurgučio vidurinėje mokykloje buvo apklausiami ir mokytojai, kurie moko tyrime dalyvaujančius 6 ir 9 klasių mokinius. Mokytojų, dėstančių šeštokams ir devintokams, apklausta po lygiai.

4 lentelė

Mokytojų respondentų imties bendrosios charakteristikos (N=150)

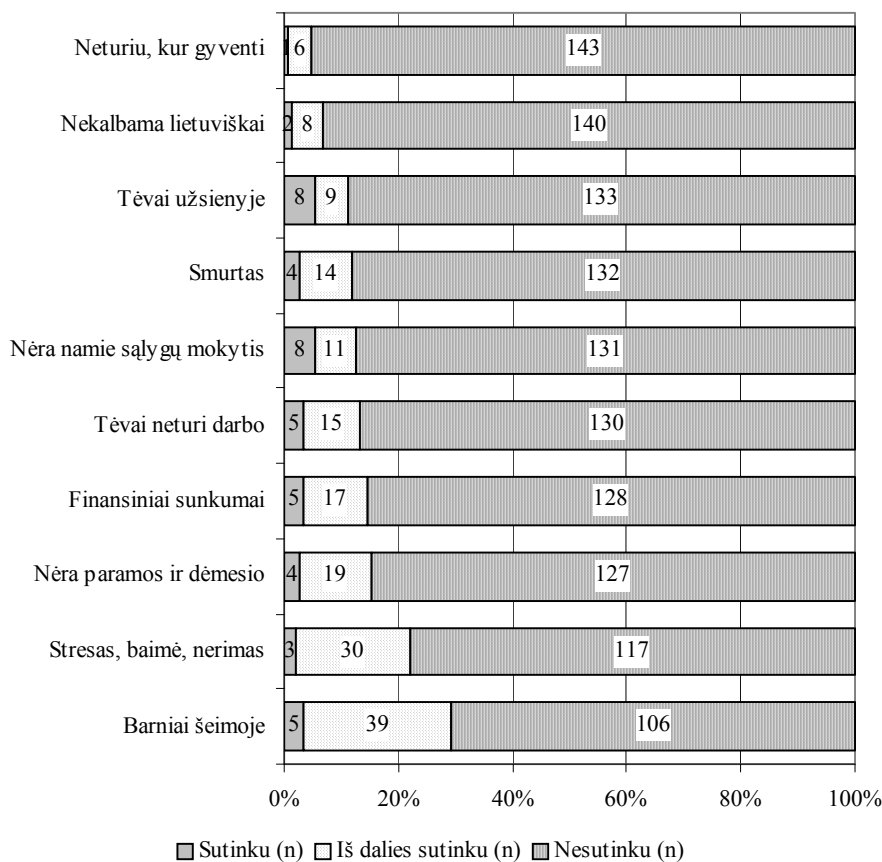
	Vnt.	%
6 klasėje	15	50,0
9 klasėje	15	50,0
Viso:	30	100,0

Mokykloje, kurios mokiniai dalyvavo tyrime, egzistuoja patvirtinta vidaus tvarka, kuriose yra aiškiai apibrėžtos lankomumo kontrolės ir prevencijos taisyklės, tačiau mokyklos nelankančių moksleivių skaičius ne mažėja jau antri metai.

III.3 Šeimos veiksnių įtaka mokyklos nelankymui

Kaip minėta pirmojoje ir antrojoje šio darbo dalyje, šeimos veiksniai turi pakankamai didelį poveikį mokinio norui lankyti mokyklą. Priklausomai nuo šeimoje sukurtos vertybių sistemos, atitinkamų elgsenos taisyklių, pareigų bei norų paskirstymo, formuojasi mokinio pasaulėžiūra bei motyvacija siekti mokslo, kas atsiskleidžia mokinio elgsenoje mokykloje. Mokymosi sunkumai yra viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių moksleiviai pradeda nelankyti mokyklos, tačiau pačių mokymosi sunkumų formavimosi prielaidos, o tuo pačiu ir mokyklos nelankymo priežastys, dažniausiai glūdi šeimos aplinkoje.

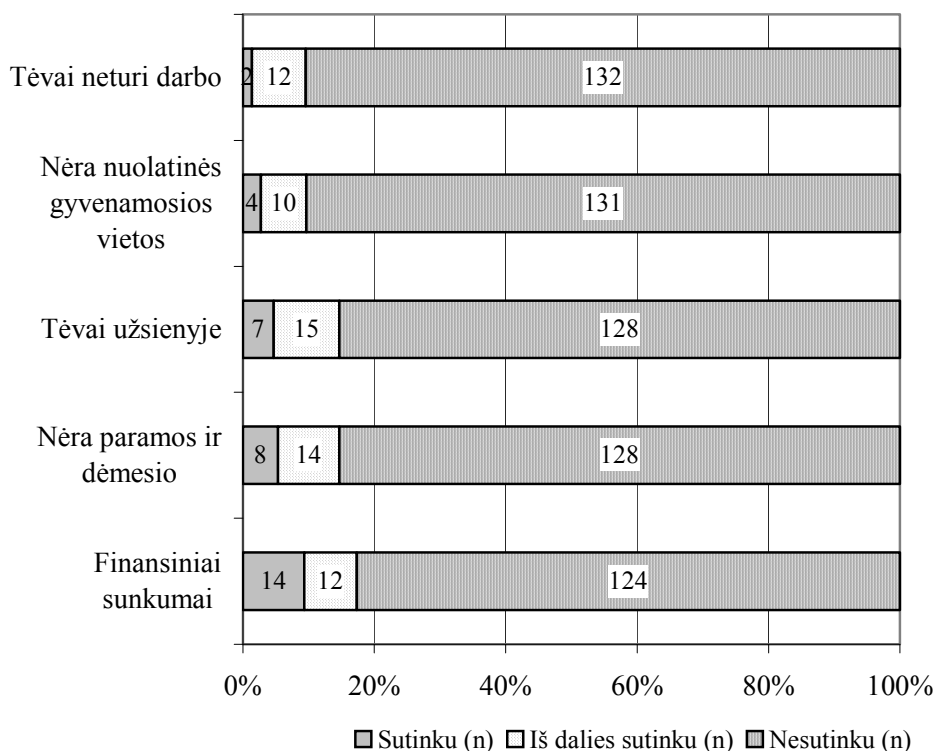
Kaip parodyta 2 paveiksle, moksleivių nuomonės dėl mokymosi sunkumų tyrimas parodė, kad šeimos veiksniai nėra dominuojantys priežastiniai nenoro lankyti mokyklą veiksniai. Išryškėja barnių šeimoje kaip mokymosi sunkumus sukeliančio veiksnio vaidmuo.

2 pav. Šeimos įtaka mokymosi sunkumų formavimuisi (N=150)

Net 29 proc. mokinių barnius šeimoje priskiria arba iš dalies priskiria mokymosi sunkumus įtakojančių veiksnių grupei. Taip pat pažymima, kad kyla mokymosi sunkumai, kai šeimoje mokinys nuolat jaučia stresą, baimę, nerimą (22 proc.). Paramos mokiniui ir dėmesio stoka šeimoje (15 proc.) bei šeimos finansiniai sunkumai (15 proc.) ir tėvų bedarbystė (13 proc.) moksleivių vertinami taip pat kaip vieni iš mokymo sunkumus įtakojančių veiksnių. Tokie tyrimo rezultatai patvirtina teorinius teiginius, kad mokymosi sunkumus įtakoja ekonominės socialinės šeimos gyvenimo sąlygos.

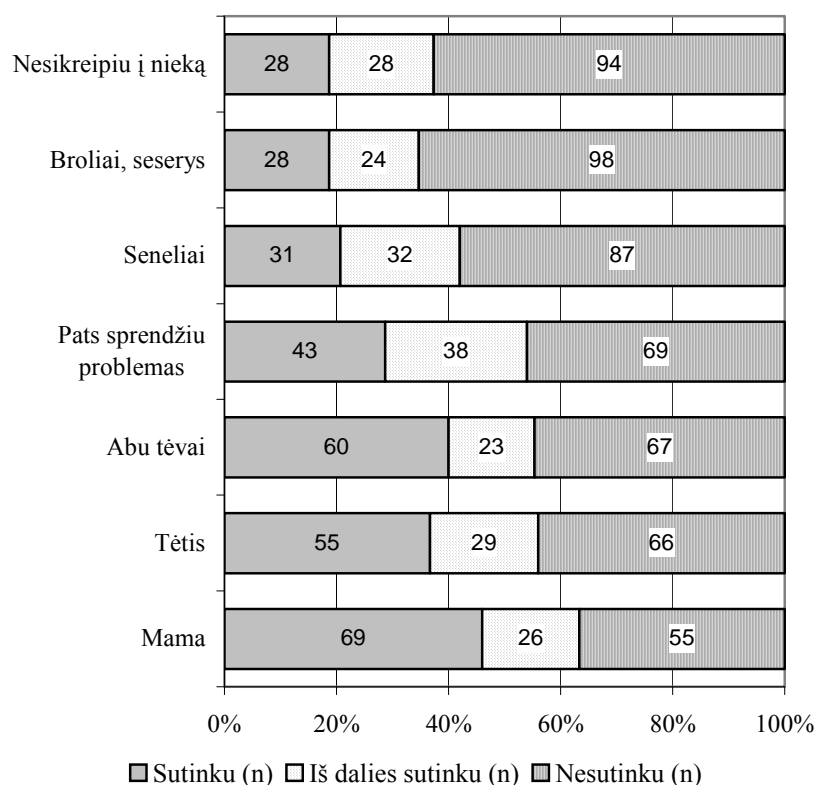
Tuo tarpu vertindami mokyklos nelankymą įtakojančius veiksnius, pagrindiniu veiksniu mokiniai išskiria šeimos finansinius sunkumus (17 proc.). Mažiau reikšmingais, tačiau turinčiais poveikį mokyklos nelankymui mokiniai išskyrė paramos ir dėmesio šeimoje stoką (15 proc.) bei tėvų išvykimą į uždarbiauti į užsienį (15 proc.). Tyrimo rezultatai parodo, kad tėvų išvykimo uždarbiauti į užsienį veiksnys didesnę poveikį turi mokyklos nelankymui nei mokymosi sunkumų susiformavimui, todėl galima sakyti, kad išvykę tėvai- tai kontrolės šeimoje sumažėjimas ar net išnykimas ir mokyklos nelankymo faktas tampa priklausomu ne tik nuo mokymosi sunkumų, o ir nuo kontrolės poveikio sumažėjimo.

3 pav. Šeimos veiksnių įtaka mokyklos nelankymui (N=150)

Formuojantis mokymosi sunkumams ar išryškėjus mokyklos nelankymo faktams moksleiviui susiformuoja poreikis kreiptis pagalbos: tiek šeimoje, tiek ugdymo įstaigoje. Ir būtent nuo tos suteiktos pagalbos kokybės formuojasi teigiamos arba neigiamos problemos ir jos priežasčių šalinimo pusės. Šeima- artimiausia moksleivio aplinka, kurioje galima išspręsti daugelį problemų, tačiau ne kiekvienoje šeimoje šilta ir palanki atmosfera yra kasdienis reiškinys. Neišsprendus mokymosi bei mokyklos lankymo problemų šeimoje, mokyklai tenka dar sudėtingesnis vaidmuo, kadangi ji yra antrinė mokinio aplinka, kurioje mokinys gali tapti uždaras, šaltas, kas problemos sprendimą gali ne tik apsunkinti, o pakreipti visai netikėtomis neigiamomis kryptimis.

Kaip parodė tyrimo rezultatų analizė (4 pav.), dažniausiai šeimoje pagalbos kreipiamasi į mamą (57 proc.) arba tėtį (56 proc.). Statistinės priklausomybės nuo to, koks mamos ($r_c=0,22$) ar tėčio ($r_c=0,19$) išsilavinimas nepastebėta, tačiau net 87 proc. apklaustųjų moksleivių, kurių bent vienas iš tėvų turi aukštąjį išsilavinimą, nurodė, kad sieks aukštojo išsilavinimo ($\chi^2 =14,89$; $df= 2$; $p=0,001$).

4 pav. Kas dažniausiai šeimoje padeda spręsti mokymosi sunkumų problemas (N=150)

Nemaža dalis moksleivių (54 proc.) linkę problemas spręsti savarankiškai. Šis skaičius- tai daugiau nei pusė respondentų imties, labai svarbus rodiklis vykdant mokykloje prevencinę veiklą

(tiek priklausomybės ligų, tiek psichikos ligų, tiek ir mokyklos nelankymo ir pan.), kadangi nepatyrę moksleiviai nėra pajėgūs išspręsti itin rimtų mokymosi ar mokyklos lankymo problemų dėl elementarios gyvenimiškos patirties stokos, todėl itin svarbu laiku įvertinti problemos gilumo mastą bei kartu su šeimos parama ir bendradarbiavimu padėti pernelyg savarankiškiems mokiniams suvokti situacijos sudėtingumą ir būtinybę mokymosi bei mokyklos lankymo problemas spręsti kartu. Kiek daugiau nei trečdalis mokinių (37 proc.) linkę likti abejingais ir susiklosčiusių problemų dėl mokymosi ir mokyklos lankymo nespęsti. Koreliacinė duomenų analizė rodo, jog tai ne tie patys moksleiviai, kurie linkę problemas spręsti patys ($r_c=0,094$), vadinasi mokykloje susiformavo dvi moksleivių grupės:

- vieniems rūpi mokymosi bei mokyklos lankymo problemų sprendimas, jie linkę jas spręsti savarankiškai, tačiau jiems reikia tinkamos pagalbos;
- kitiems galbūt tokios problemos ir rūpi, tačiau jie nėra linkę jų spręsti, analizuoti, o juo labiau kreiptis į ką nors pagalbos.

Analizuojant moksleivių atsakymus pagal jų amžiaus grupę (3 priedas), atlikus duomenų koreliacinę analizę akivaizdžios tiesioginės duomenų priklausomybės nuo amžiaus nepastebėta, vyrauja tik tam tikri svyravimai, kurie statistiškai nėra itin reikšmingi.

Barniai šeimoje didesnę neigiamą poveikį mokymosi veiklai turi tarp vyresniųjų mokinių (3 priedas), taip pat jie labiau linkę spręsti mokymosi ir mokyklos lankymo problemas savarankiškai, o toks reiškinys pedagoginiais psichologiniais aspektais yra pagrįstai paaiškinamas ir susijęs su šiam amžiui būdingais psichologiniais, emociniais bei fiziniais organizmo pokyčiais. Jaunesniųjų klasių moksleiviai, šeštokai, mokymosi sunkumus sieja su finansiniais šeimos sunkumais, kurie mokyklos nelankymą dažniau susiejo su pakankamai stipriu šeimos veiksnių poveikiu.

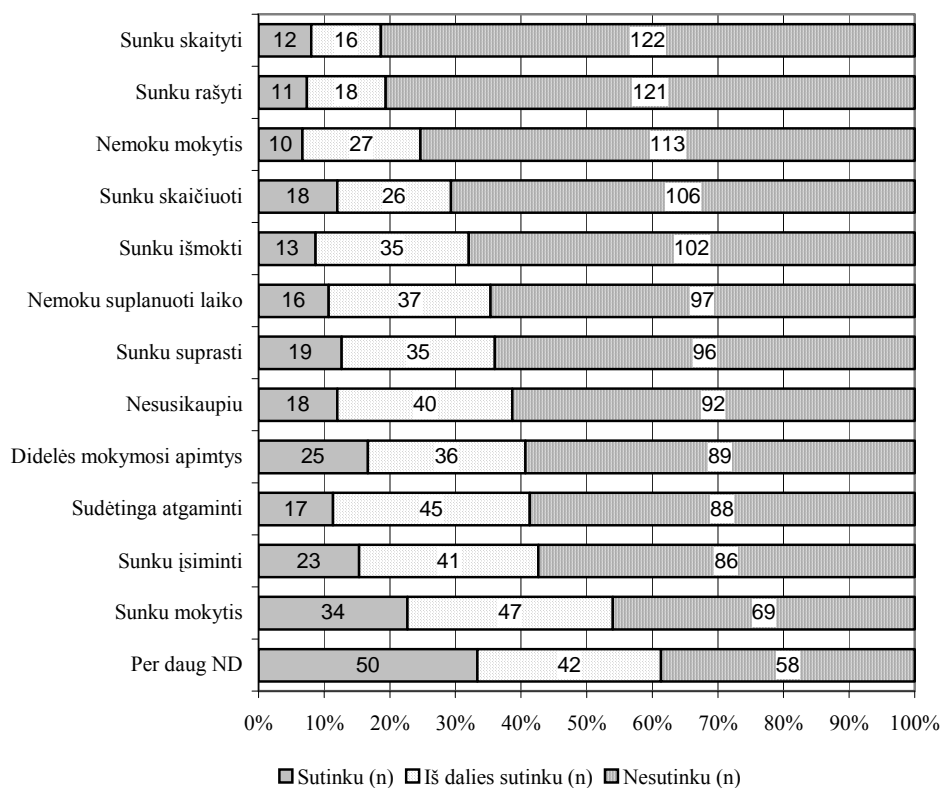
Didelės priklausomybės ir itin pastebimų svyravimų pagal amžių ar lytį nematyti, ką rodo ir koreliacijos analizė. Pastebimas tik didesnis vyresniųjų vaikų noras būti daugiau savarankiškais sprendžiant su mokymosi susijusias problemas, į šį faktą reikia atkreipti dėmesį ne tik klasės auklėtojams, pedagogams, bet ir tėvams, kadangi toks rezultatas rodo, kad tokio amžiaus vaikui reikalinga griežtesnė kontrolė ir rimtas požiūris bei savalaikė reakcija į susiformavusią mokymosi ir mokyklos lankymo problemą (3 priedas).

Bendru atveju, tiriant duomenų tarpusavio priklausomybės ryšius (3 priedas), nustatyta, kad natūraliai tėvų išvykimą į užsienį respondentai sieja su finansiniais šeimos sunkumais ir poveikį jų mokymosi ir mokyklos lankymo rezultatams ($r_c=0,723$), o taip pat tėvų išvykimas uždarbiauti į užsienį rodo akivaizdų dėmesio ir paramos trūkumą vaikams ($r_c=0,676$).

Apibendrinant šeimos veiksnių poveikį mokinių lankomumui ir mokymosi rezultatams, galima pasakyti, kad šių veiksnių poveikis nėra dominuojantis ir akivaizdžiai ryškus, bendru atveju šeimos veiksniai mokymuisi ir mokyklos lankymui poveikį turi tik trečdalyje visų atvejų, todėl reikalinga iširti ir kitus veiksnius. Tokie šeimos veiksnių mokyklos nelankymui tyrimo rezultatai patvirtina išnagrinėtas sietuvos ir užsienio mokslininkų teorines prielaidas bei atliktų ankstesnių tyrimų kitose mokyklose rezultatus, kad šeimos veiksniai yra stipriai įtakojantys mokyklos nelankymą veiksniai, tačiau jie nėra pagrindiniai ir dominuojantys. Situacijas šeimoje, šeimos gyvenimo būdas bei vertybių, normų ir dogmų sistema kartu su mokiniu yra perkeliama ir į mokyklos aplinką, kurioje gali transformuodamiesi sukurti papildomus, pakankamai stipriai įtakojančius veiksnius, kuriuos būtina iširti, siekiant surasti efektyvius mokyklos nelankymo problemų šalinimo būdus.

III.4 Mokymosi sunkumų analizė

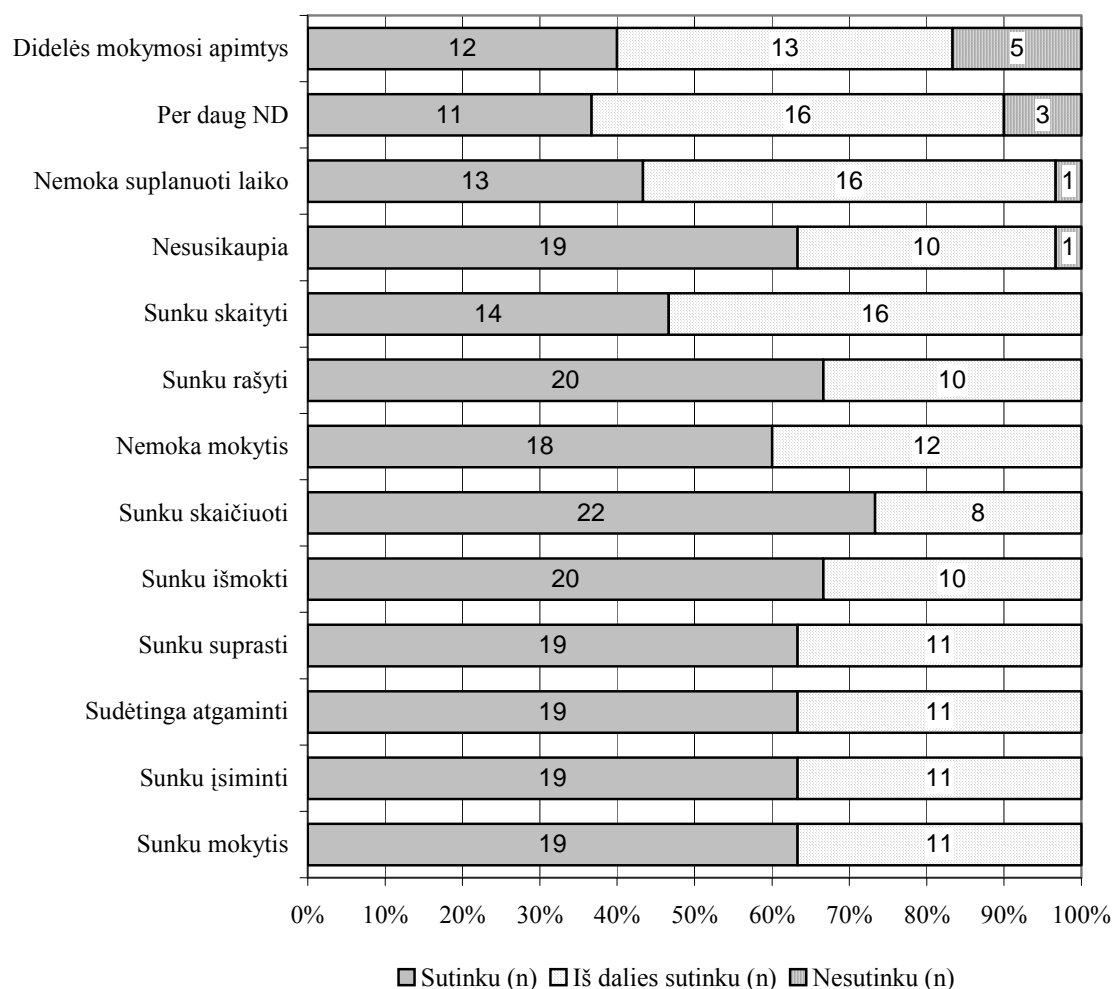
Analizuojant veiksnius, turinčius neigiamą poveikį mokymosi sunkumų atsiradimui, kurie neigiamai gali veikti mokyklos lankomumo rodiklius, lyginamosios analizės pagrindu buvo bandoma analizuoti moksleivių ir mokytojų požiūrį į ugdymo proceso sudėtingumą ir galimą poveikį nenoro lankyti mokyklą priežasčių formavimuisi.

5 pav. Mokymosi sunkumų priežastys(mokinių nuomonė). N=150

Mokymosi sunkumus didelė dalis moksleivių (61 proc.) sieja su per dideliu mokykloje užduodamu namų darbų kiekiu (5 pav.). Tuo tarpu pedagogai taip pat suvokia per didelio namų darbų kiekio problemą ir poveikį mokyklos lankymui (pav. 6): pastebima, kad mokytojai, norėdami išdėstyti programas ir užduodami daug namų darbų, jaučia savotišką priekaištą patys sau (90 proc. mokytojų nurodė, kad namų darbų užduodama tikrai per daug), tačiau situacijos pakeisti negali.

Lyginamosios analizės būdu atliktas moksleivių ir mokytojų nuomonių palyginimas dėl mokymosi sunkumų prielaidų parodė, kad moksleiviai vidutiniškai, galima sakyti, pakankamai teigiamai vertina ugdymo procesą, neįvertindami jo pernelyg sudėtingu. Tuo tarpu pedagogai, mokantys tyrime dalyvavusius, lankomumo problemų turinčius moksleivius, didesne dalimi ir beveik vienbalsiai ugdymo procesą charakterizuoja kaip sudėtingą procesą.

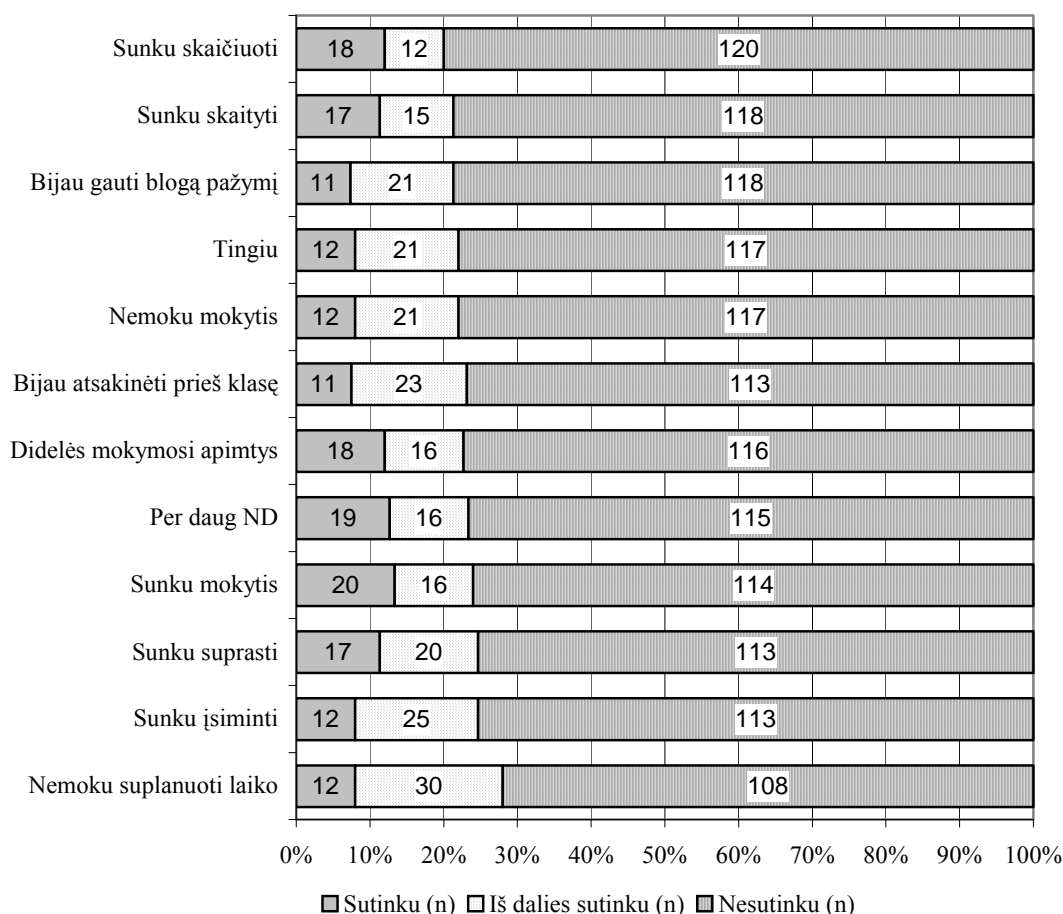
6 pav. Mokymosi sunkumų priežastys (mokytojų nuomonė). N=30

Jeigu mokytojams atrodo, kad moksleiviams mokymosi sunkumai susiję su prastais mokymosi įgūdžiais, skaitymo, rašymo bei skaičiavimo sunkumais, tai moksleiviams šie veiksniai nėra tokie

svarbūs kalbant apie mokymosi sunkumų susiformavimą. Mokytojai, didžioji jų dalis, linkę mokymosi sunkumus susieti su silpnais baziniais ankstesnių klasių mokymosi rezultatais, tuo tarpu su tokiais teiginiais sutinka tik mažesnioji dalis moksleivių. Tokie rezultatai parodo, kad ugdymo procese Palangos Vlodo Jurgučio vidurinėje mokykloje moksleivių ir mokytojų ryšys nėra pakankamai stabilus, išryškinantis mokytojų ir moksleivių konfrontaciją:

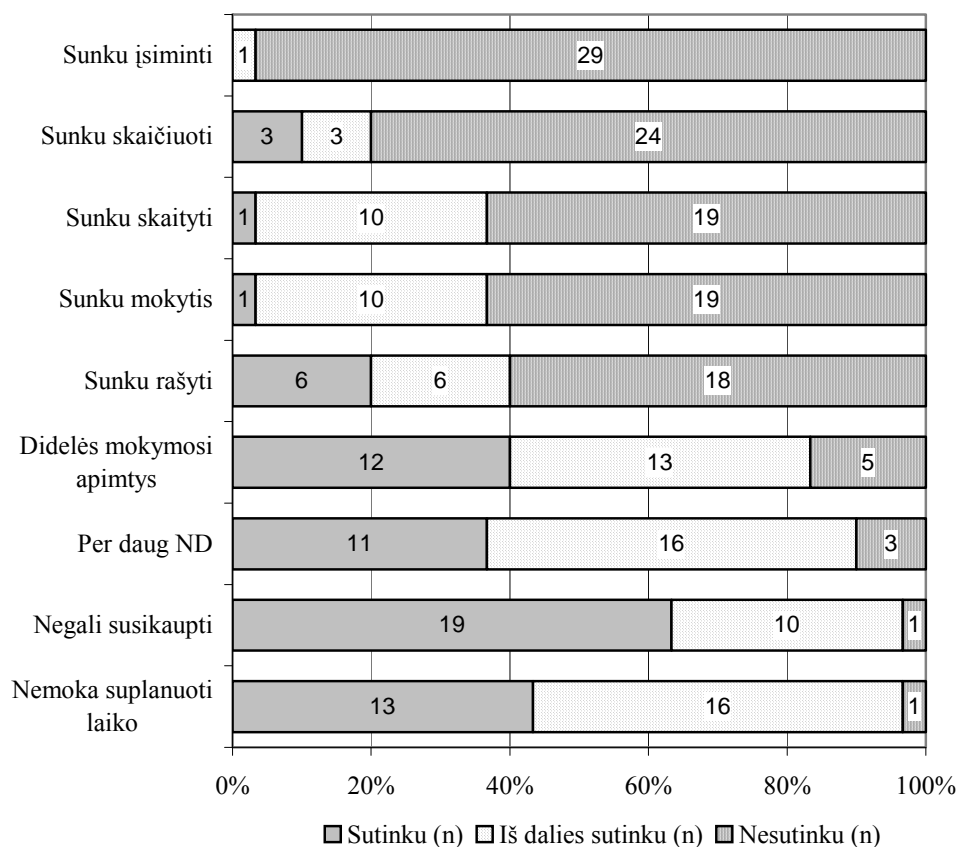
- mokytojai ugdymo procesą vertina kaip sudėtingą procesą, kuriame moksleiviams sunkumai formuojasi dėl nepakankamų bazinių įgūdžių, taip moksleivius bendrajame kontekste lyg ir nepakankamai įvertindami;

- moksleiviai ugdymo procesą ir jo metu išylančius sunkumus vertina pakakamai pozityviai, galbūt pernelyg optimistiškai, didžiausią kaltę dėl sunkumų susiformavimo priskirdami didelėms mokymosi apimtims, namų darbų kiekiui, nepakankamai aiškiai išdėstomai mokymosi medžiagai, kas demonstruoja nepasitenkinimą mokytojų veikla.

7 pav. Mokyklos nelankymo mokymosi sunkumų veiksniai (mokinių nuomonė). N=150

Vertindami tuos pačius mokymąsi įtakojančius veiksnius mokyklos nelankymo aspektu (pav. 7), moksleiviai pagrindiniu veiksniu, sąlygojančiu mokyklos nelankymo priežasčių susiformavimą, išskyrė nesugebėjimą planuoti savo laiką (28 proc.). Mokymosi įgūdžių (skaitymo, suvokimo) stoka taip pat buvo išskirta kaip poveikį turintis veiksnys. Vadinasi mokyklos nelankymui mokymosi sunkumai turi poveikį, tačiau jie nėra dominuojantys (2 proc.- 28 proc.).

8 pav. Nenorą lankyti mokyklą įtakojančios mokymosi sunkumų veiksniai (mokytojų nuomonė). N=30

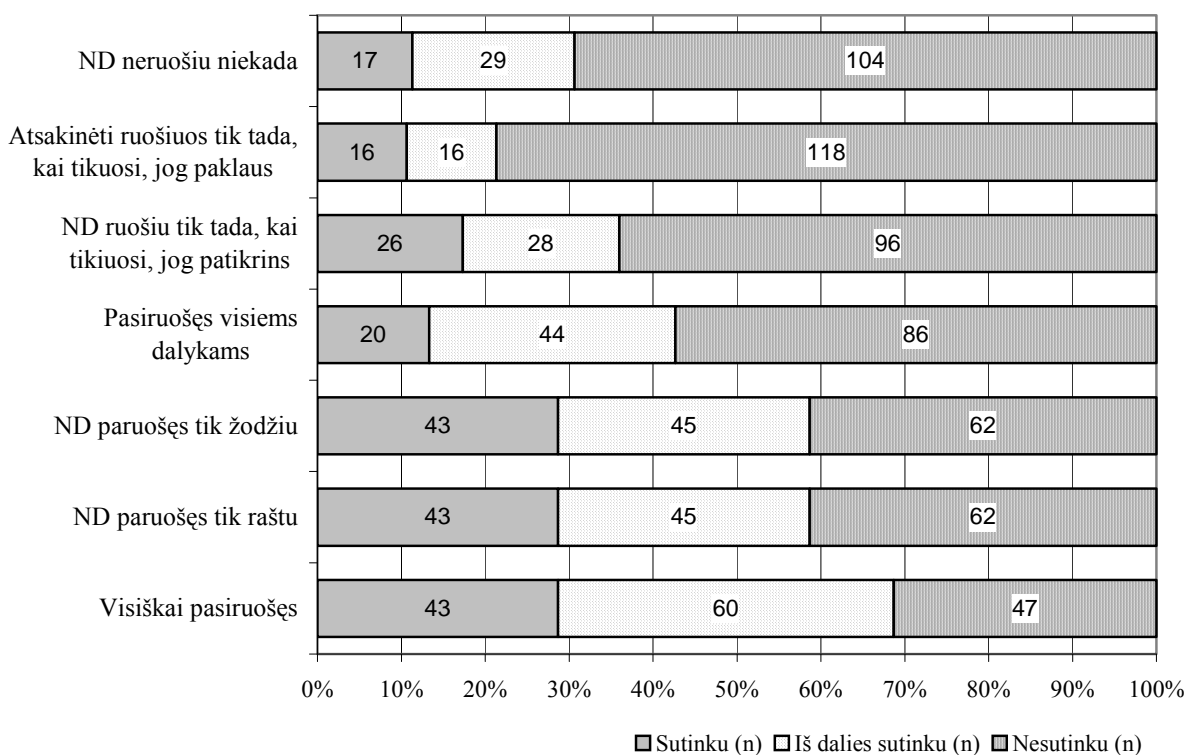
Mokytojų apklausos rezultatų analizė vertinant mokymosi sunkumų veiksmų poveikį mokyklos nelankymui (8 pav.) parodė, kad mokytojai linkę manyti, kad moksleiviai, kurie nelanko mokyklos, linkę tai daryti dėl nesugebėjimo planuoti savo laiką (97 proc.), negalėjimo susikaupti pamokų metu (97 proc.), dėl per didelio namų darbų kiekio (90 proc.), didelių mokymosi apimčių (83 proc.). Vadinasi mokymosi įgūdžių stoka vaidina didesnę vaidmenį mokymosi sunkumų susiformavimui, o atitinkamos reikalingos asmeninės psichologinės charakteristikos įtakoja nenorą lankyti mokyklą bei tampa dominuojančiais veiksniais.

Nesugebėjimas planuoti savo laiką tapo pagrindiniu iš dalies dominuojančiu veiksniu, įtakojančiu nenorą lankyti mokyklą, vadinasi ugdymo programose, jų tiksluose ir uždaviniuose

būtina numatyti atitinkamas laiko planavimo ir organizavimo temas, kadangi tai- ne tik mokinių lankomumo rodiklius galintis pagerinti veiksnys Palangos Vlado Jurgučio vidurinėje mokykloje, bet ir vienas pagrindinių mokymosi efektyvumo didinimo rodiklių.

5 priede pateikta suvestinė rodo, kad mokymosi sunkumų veiksmų vertinimas apytikriai vienodas abiejose amžiaus grupėse, tačiau vyresniems moksleiviams kiek sunkiau atgaminti pamokų metu išgirstą mokomąją informaciją, ją išmokti yra sudėtingiau, o taip pat ryškiai padidėja nesusikaupimo bei nemokėjimo planuoti savo laiką rodikliai šiame amžiaus tarpsnyje.

Koreliacijos koeficientų analizė parodė, kad moksleiviams, kurių mokymosi sunkumai priklauso nuo mokomosios informacijos, gautos pamokų metu, atgaminimo sunkumų, jiems mokymosi sunkumai taip pat susiję ir su tuo, jog tiems moksleiviams yra sudėtinga įsiminti, ką aiškina mokytojas ($r_c=0,696$). Mokymosi sunkumai susiję su rašymo sunkumais tiesiogiai įtakoja mokymosi sunkumus, kuriuos įtakoja skaitymo ($r_c=0,866$) bei skaičiavimo ($r_c=0,701$) sutrikimai.

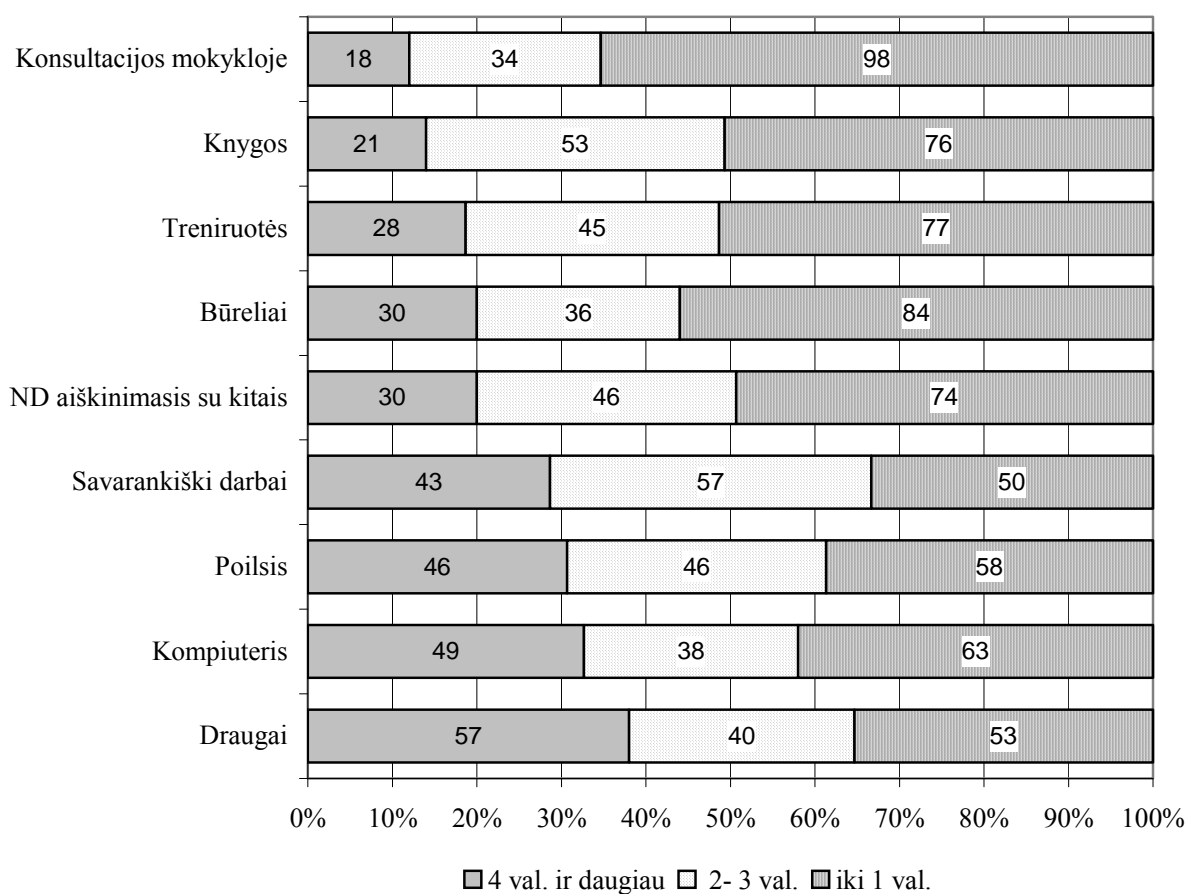
9 pav. Pasiruošimo pamokoms vertinimas (mokinių nuomonė). N=150

Negalėjimą susikaupti moksleiviai vertina kaip mokymosi sunkumus sukeltantį veiksnį, tačiau šis veiksnys nėra dominuojantis mokyklos nelankymo atžvilgiu, tuo tarpu, kai nemokėjimas skaičiuoti ir su tuo susiję mokymosi sunkumai yra pakankamai rimta priežastis neiti į mokyklą. O

anksčiau analizuotas per didelis namų darbų kiekis ir mokymosi apimtis, nors moksleiviai ir pažymi, kad jie sukelia mokymosi sunkumus, vis dėlto nėra lemiama priežastis neiti mokyklą.

Analizuojant berniukų ir mergaičių atsakymų skirtumus, pastebėta, kad daugiau mokymosi sunkumų pažymi turintys berniukai ($\chi^2=11,55; df=2; p=0,03; r_c=0,223$).

Mokinių pasiruošimą pamokoms, kaip mokyklos nelankymo veiksnį moksleiviai vertino įvairiai. Dažniausiai moksleiviai (69 proc.) į mokyklą eina visiškai pasiruošę pamokoms, kiek rečiau (59 proc.) eina ir ne visiškai atlikę namų darbus. Net 31 proc. moksleivių pažymėjo, kad namų darbų neruošia niekada. Tokie rezultatai demonstruoja nepakankamą atsakomybės lygį, o šis veiksnys formuojamas šeimoje, priklausomai nuo joje suformuotos atitinkamų vertybių sistemos.

10 pav. Mokymosi planavimo vertinimas (mokinių nuomonė). N=150

Atlikus koreliacijos analizę, paaiškėjo, kad tiems moksleiviams, kurie niekada neruošia namų darbų yra sunkumų su skaitymu ($r_c=0,463$), rašymu ($r_c=0,503$), skaičiavimu ($r_c=0,505$), akivaizdu, kad jiems sudėtinga yra suvokti ir mokomąją medžiagą ($r_c=0,457$).

Tie, moksleiviai, kurie teigia neruošią namų darbų niekada, dažniau teigia, jog mokyklos nelanko, nes jiems sunku mokyti ($r_c=0,498$), nemoka susikaupti ($r_c=0,708$), nemoka suplanuoti

savo laiko ($r_c=0,686$), jiems sudėtingiau susidoroti su mokymo apimtimis ($r_c=0,543$), jie dažniau bijo gauti blogą pažymį ($r_c=0,547$), bijo atsakinėti prieš klasę ($r_c=0,499$). Vadinasi namų darbų ruošia yra pakankamai svarbus veiksnys, formuojantis mokyklos nelankymą veikiančių veiksnių grupę: baimė atsakinėti, baimė gauti blogą pažymį, pagrindinių mokymosi įgūdžių stoka ir pan.

Analizuojant, kiek moksleiviai skiria laiko mokymosi, poilsio ir kitom laiko pravedimo formom, paaiškėjo, kad didelės dalis moksleivių (38 proc.) daugiausia laiko, apie 4 val. per dieną, skiria bendravimui su draugais. Tokia pati dalis moksleivių teigia, jog nemažai laiko, apie 2-3 val. per dieną, skiria savarankiškos literatūros analizavimui bei namų darbams.

31 proc. moksleivių teigia apie 4 val. per dieną skiriantys ir poilsui bei po 2-3 val. užduotų namų darbų atlikimui. Tokie rodikliai parodo, kad ruošiantys pamokas moksleiviai nemažai laiko praleidžia ruošdamiesi pamokoms, o koreliacijos analizė rodo, kad tokių moksleivių nenoras lankyti mokyklą yra mažesnis.

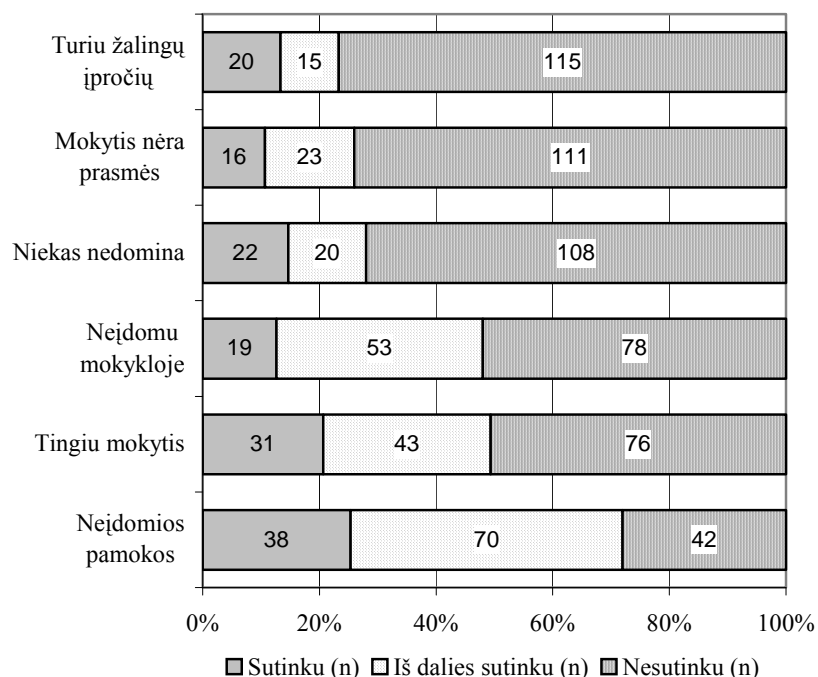
Koreliacijos analizė rodo, kad pastebima priklausomybė yra tokia: tie, kurie ruošiasi tik tada, kai tikisi, jog paklaus, tai tie patys ir namų darbus atlieka raštu, kai tikisi, jog tikrins ($r_c=0,722$) arba nesiruošia visai ($r_c=0,633$) Tokių moksleivių yra apie 20 %.

Moksleiviai, linkę lankytis konsultacijose, nevengia ir aiškintis tai, ko nesuprato, su kitų pagalba ($r_c=0,568$). O tie, kas užsibūna ilgiau mokykloje, labiau ir nori ją lankyti, ką parodo ir koreliacijos koeficientų analizė. Tie, kas lanko treniruotes, savaime suprantama, ilgiau užtrunka mokykloje, o tuo pačiu pasikonsultuoja su kitų dalykų dėstytojais ($r_c=0,616$), lanko įvairius būrelius ($r_c=0,517$), todėl jų mokyklos lankymo rodikliai gerėja.

O laisvalaikis, skirtas pailsėti po pamokų nemažai daliai respondentų asocijuojasi su bendravimu su bendraamžiais ($r_c=0,678$), o taip pat bendravimas su draugais tiesiogiai priklausomas ir nuo darbo su kompiuteriu ($r_c=0,704$).

III.5 Motyvacijos veiksniai

Motyvacija yra vienas pagrindinių mokyklos lankymo veiksnių, tačiau motyvacijos pakankamumą sąlygoja labai įvairūs papildantys veiksniai tokie kaip, šeimos vertybių sistema, mokymosi aplinka, draugai ir pan. Analizuojant mokyklos nelankymo priežasčių susiformavimo aplinkybes, buvo stengiamasi išsiaiškinti, kokį poveikį tie veiksniai turi mokymosi sunkumų susiformavimui, kurie sąlygoja nenorą lankyti mokyklą. Motyvacijos analizės atveju, bus bandoma aiškintis, ar pakankama motyvacija mokytis. Jeigu motyvacijos pakankamumas yra žemos lygmens, tai nenoras lankyti mokyklą tik didės, todėl reikia išsiaiškinti motyvaciją didinančius bei mažinančius veiksnis.

11 pav. Motyvacijos veiksnių analizė (mokinių vertinimas). N=150

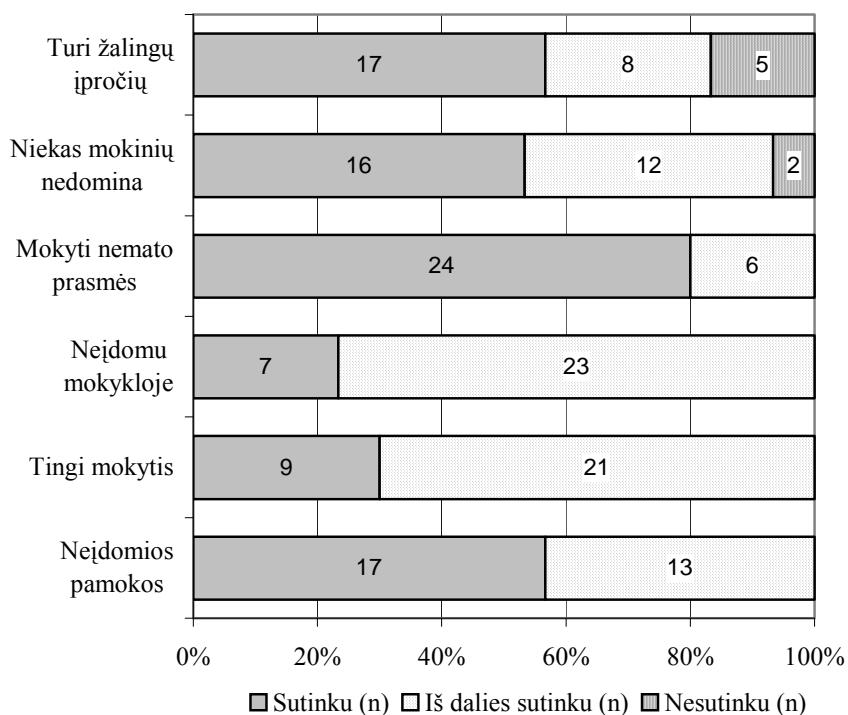
Didžiausia dalis mokinių (72 proc.) teigia, jog mokyklą lankyti neįdomu, t.y. pamokos ir jų turinys bei pravedimo būdai yra neįdomūs, nešiuolaikiški (11 pav.). Neįdomios pamokos yra kertinis motyvacijos lankyti mokyklą komponentas, todėl būtina atkreipti dėmesį į mokytojų nuomonę, kuri yra tik stipresnė, kadangi 57 proc. mokytojų sutinka ir iš dalies pritaria 43 proc. mokytojų respondentų (pav. 12).

Tingėjimas mokytis taip pat vienas mokyklos nelankymo veiksnių. Tačiau kaip buvo minėta anksčiau, tingėjimas- tai tam tikro abejingumo mokymuisi poveikio rezultatas, todėl suformuotas moksleivio abejingumas mokymuisi gali būti tiesiogiai traktuojamas kaip veiksnys, lemiantys moksleivio nenorą lankyti mokyklą. Mokytojų nuomonė yra adekvati šiuo klausimu taip pat, todėl apytikriai visi mokytojai tokiai nuomonei pritarė.

Vadinasi motyvaciją mažinantys veiksniai yra susiformavęs mokinių abejingumas mokymuisi ir tingumas. Nemažai moksleivių (48 proc.) teigia, jog mokykloje yra neįdomu. Keista, tačiau moksleivių nuomonę patvirtina ir mokytojai: net 17 proc. mokytojų sutinka visiškai, o 13 proc. sutinka iš dalies, kad pamokos moksleiviams yra neįdomios. Vadinasi, mokytojai turi keisti ugdymo priemones, taikyti inovatyvius ugdymo metodus, skatinti moksleivių motyvacijos mokytis augimą, o ne konstatuoti faktą, jog jų, bendrai vertinant, pamokos yra neįdomios, kas sąlygoja

mokyklos nelankymą. Panašia procentine dalimi pasiskirstė ir mokytojų nuomonę dėl moksleivių užimtumo popamokinėje veikloje: mokytojai tvirtina, kad mokykloje moksleiviams nėra įdomu.

Tyrimo rezultatai rodo, kad Vlado Jurgučio mokykloje didelis mokytojų abejingumas moksleivių mokymosi motyvacijos didinimui: beveik visi mokytojai sutinka, kad mokiniai nemato prasmės mokytis.

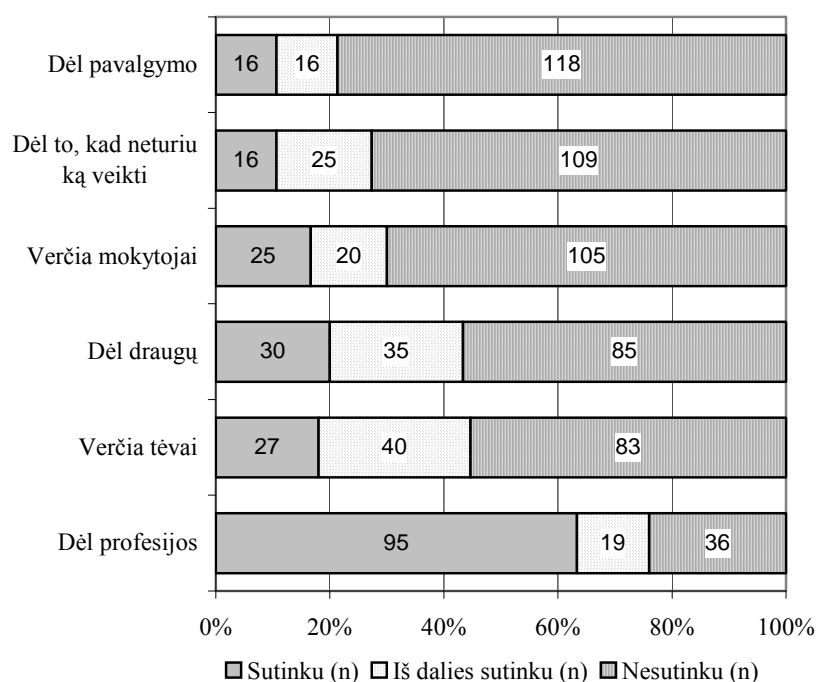

12 pav. Motyvacijos veiksnių analizė (mokytojų vertinimas). N=30

Analizuojant motyvus, kodėl mokiniai eina į mokyklą, vis dėlto nustatyta, kad net 76 proc. moksleivių suvokia mokymosi įtaką būsimos profesinės karjeros formavimui, kas yra pakankamai svarbus motyvacijos didinimo elementas. Tačiau ne maža dalis mokinių eina į mokyklą verčiami tėvų (45 proc.), mokytojų (30 proc.) ir pan.

Moksleivių abejingumas mokyklinės veiklos atžvilgiu yra tiesiogiai susijęs mokymosi prasmės nematymu ($r_c=0,782$), o šis atsakymas pakankamai stipriai tiesiogiai įtakojančiu ryšiu yra susijęs su žalingų įpročių turėjimu ($r_c=0,761$). Vadinasi žalingų įpročių turėjimas (ką moksleiviai įvertino kaip rūkymas, alkoholio vartojimas, narkotikų vartojimas ir kt.) tiesiogiai neigiamai įtakoja moksleivių požiūrį į ugdymo procesą (moksleiviai nemato prasmės mokytis) ir popamokinę veiklą. Kiek silpnesnis ryšys pastebimas, jog tingėjimą mokytis tiesiogiai įtakoja abejingumo mokyklinei veiklai veiksniai ($r_c= 0,646$).

Tokie tyrimo rezultatai patvirtina pirmojoje darbo dalyje analizuotas teorines prielaidas, jog mokyklos nelankymas laikui bėgant išstumia moksleivius iš tradicinių gyvenimo rėmų, o susiformavusias beprasmiškas gyvenimo suvokimo vietas užpildo alkoholis, nikotinas ar narkotikai, atitinkamo elgesio bendraamžių būreliai, o jaunas žmogus tampa atsiribojęs nuo visuomenės, valstybės investicijos į tokio jauno žmogaus išsilavinimą tampa iššvaistytos, o, kaip rodo tyrimo rezultatai, padidinus inovatyviomis ugdymo priemonėmis ir metodais tradicinį vis reformuojamą ugdymo procesą, tokių mokyklos nelankymo pasekmių susiformavimo tikimybė pradėtų mažėti.

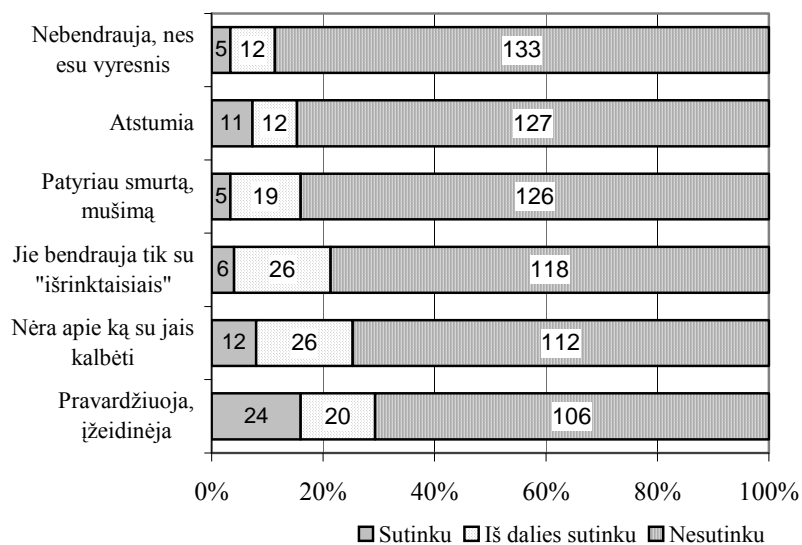
13 pav. Priežastys, motyvuojančios moksleivius lankyti mokyklą (mokinių nuomonė). N=150

Pastebimas intensyvus tiesioginis ryšys tarp pasirinkusių atsakymus į mokyklą ateinu, nes neturiu daugiau ką veikti, ir ateinu dėl draugų ($r_c=0,667$), dėl maisto ($r_c=0,657$), verčia tėvai ($r_c=0,427$), bei verčia mokytojai ($r_c=0,533$). Tokie koreliacijos koeficiento įverčiai rodo, kad motyvacija apie 30% tiriamųjų moksleivių yra labiau žemame fiziologinių- komunikacinių poreikių tenkinimo lygmenyje (maistas, draugai), o mokyklos vaidmuo formuojant vaiko asmenybę nublanksta.

III.6 Santykio su klasės kolektyvu veiksniai

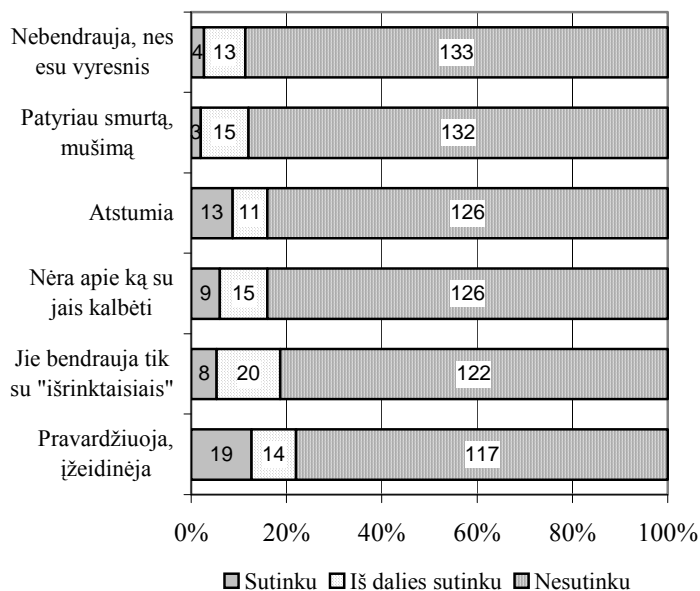
Santykio su kolektyvu veiksniai suprantami kaip moksleivio bendravimo ypatumai su kitais klasės mokiniais. Šie veiksniai yra svarbūs, kadangi gali lemti itin didelį vaiko nenorą lankyti

mokyklą, ypač tais atvejais, kai patiriamas klasės draugų abejingumas, nenoras padėti ir netgi smurtas.

14 pav. Santykių su klasės kolektyvu vertinimas (mokinių nuomonė). N=150

Rezultatų analizė parodė (14 pav.), kad mokymosi sunkumus dažniausiai sąlygoja bendraklasių įžeidinėjimas ir pravardžiuojimas (29 proc.) bei blogi santykiai dėl to, kad nėra mokiniui apie ką kalbėti su klasės draugais (25 proc.). Bendros kalbos neradimas susijęs ne tik su bloga atmosfera klasėje, tačiau tai ir komunikacinių moksleivio įgūdžių stoka.

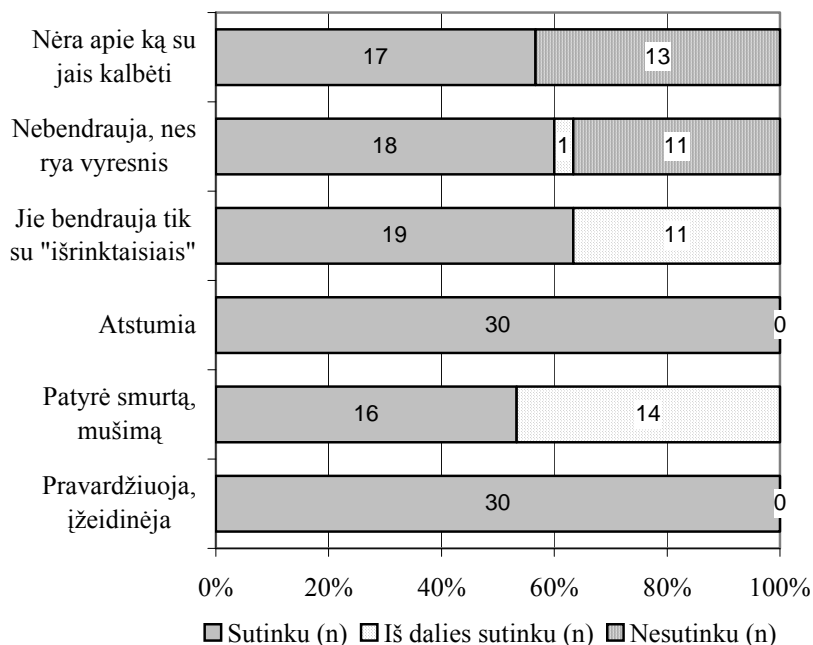

pav. 15 Santykio su klasės kolektyvu veiksniai (mokinių nuomonė). N=150

Panašios priežastys lemia ir nenorą lankyti mokyklą (15 pav.). Didžioji dalis mokinių teigia, jog nenori lankyti mokyklos dėl to, kad blogi santykiai su bendraamžiais, dėl jų nekorektiško elgesio (22 proc.), abejingumo ir pasipūtimo (19 proc.), bendros kalbos neradimo (16 proc.). Tokią nuomonę palaiko ir mokytojai, kurie šimtu procentų sutinka su šių veiksnių poveikiu moksleivių lankomumui. Nors šie veiksniai bendrame kontekste yra nedominuojantys, tačiau vis tiek svarbūs sprendžiant vaikų mokyklos nelankymo problematiką.

Mokytojai linkę didelę dalį priežasčių priskirti bendravimo su bendraamžiais problemoms. Taip pat mokytojai mano, kad mokyklos lankymo problemos, susiformavusios bendraamžių komunikacijos metu, tiesiogiai yra labai susijusios, smurto naudojimas susijęs su tuo, kad ne visi mokiniai tolerantiškai žiūri į savo klasės draugus ir bendrauja tik su išrinktaisiais ($r_c=0,813$), o smurtą patiriančiam jaunuoliui iš tikrųjų nėra su tokiais bendraamžiais apie ką kalbėti ($r_c=0,935$).

Mokytojai taipogi linkę manyti, kad neturi apie ką kalbėti su bendraamžiais tik vyresni mokyklos nelankantys mokiniai, turėję pataisų, pasilikę toje pačioje klasėje antrus ar net trečius metus ($r_c=0,758$).

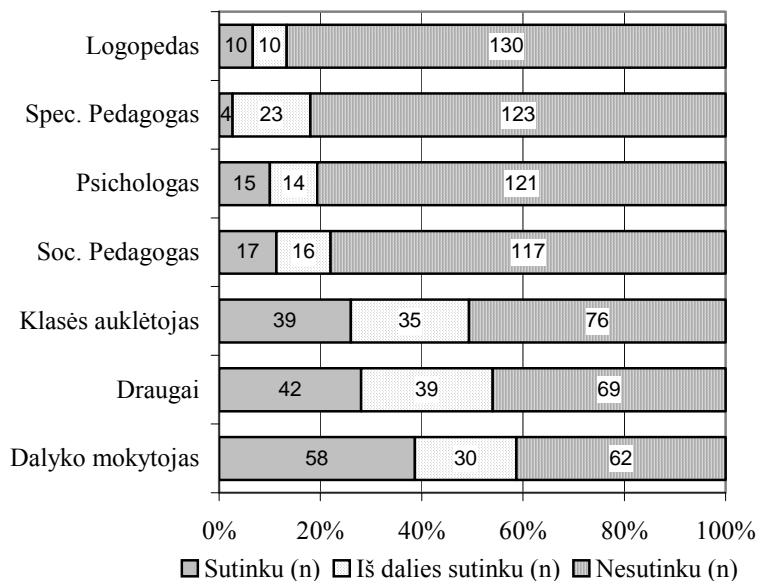
16 pav. Santykių su klasės kolektyvu veiksniai (mokytojų nuomonė). N=30

Mokiniai, kuriems sunku mokytis dėl to, jog jaučiasi bendraamžių atstumti, taip pat yra pravardžiuojami, įžeidinėjami ($r_c=0,664$), o kartais net mušami ($r_c=0,658$). Būtent dėl tų pačių priežasčių formuojasi nenoras lankyti mokyklą ($r_c=0,735$). Tokių mokinių pagal tyrimą yra beveik penktadalis visos respondentų imties.

III.7 Mokyklos veiksniai

Santykio su mokykla veiksniai tyrimo metu buvo išskirti tokie veiksniai, kurių reikšmės didinimas mokyklos aplinkoje, padėtų mažinti mokinių nelankomumą: pagalba mokiniui, santykis su mokytoju ir pan.

Tyrimo rezultatų analizė parodė, kad mokykloje moksleiviai, susidūrę su mokymosi sunkumais, visada gali kreiptis pagalbos į mokyklos bendruomenės narius.

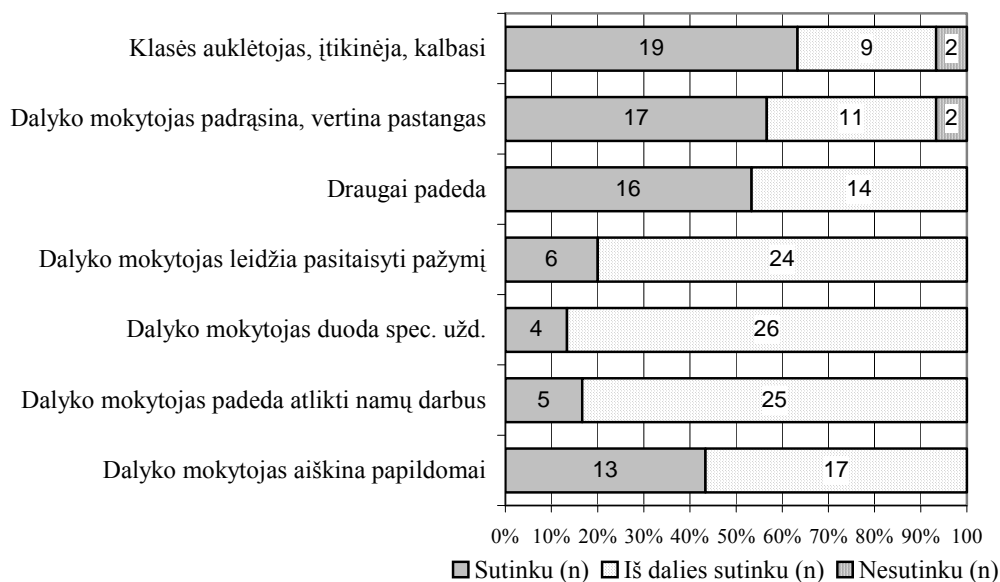
17 pav. Moksleivių pagalbos mokykloje šaltiniai (mokinių nuomonė). N=150

Moksleiviai teigia, kad dažniausiai mokymosi sunkumus bando pašalinti su konkreto dalyko mokytoju (59 proc.), su klasės draugais (54 proc.), su klasės auklėtoju (49 proc.), rečiau kreipiasi į logopedą, socialinį ar specialųjį pedagogą.

Mokytojų teigimu (pav. 18), kai mokykloje moksleiviui yra sunku, jis nelieka be pagalbos, nes ir dalyko mokytojas papildomai paaiškina medžiagą, gali padėti atlikti namų darbus, duoti papildomas užduotis, gali padėti draugai ar klasės auklėtojas pasikalbėdamas su dalyko mokytoju, mokiniu ar jo tėvais. Mokytojų akimis, visi šie veiksniai ir jų poveikis mokyklos lankomumo rodiklių didinimui yra itin svarbūs.

Koreliacijos koeficientų analizė rodo, kad kai klasės auklėtojas pradeda įtikinėti moksleivį mokytis, kalba su jo tėvais bei dalyko mokytoju, dalyko mokytojas pradeda vertinti, drąsinti moksleivį ($r_c=0,743$), o tai rodo tam tikrą moksleivio užnugario mokykloje sukūrimą klasės auklėtojo pagalba. Tai labai teigiamas rodiklis, kadangi mokslinės literatūros analizėje, analizuojant mokyklos nelankymo prevencijos problematiką, buvo kalbama apie socialinio pedagogo ir auklėtojo

vaidmenis. Pasinaudojant atlikto tyrimo rezultatais, galima teigti, jog klasės auklėtojo veikla Vlado Jurgučio mokykloje yra pakankama, ją reikia tik suderinti su socialinio pedagogo, logopedo ar specialiojo pedagogo veikla.

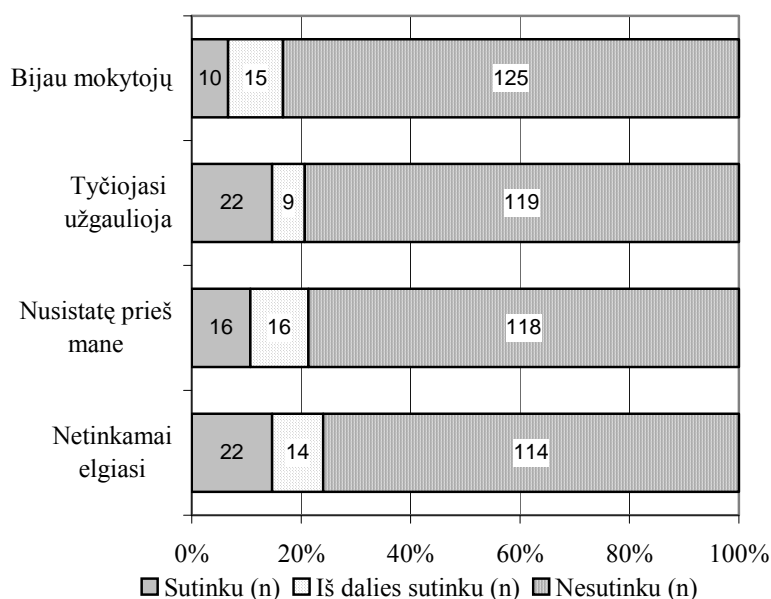

18 pav. Mokymosi sunkumų šalinimo priemonių mokykloje analizė (mokytojų nuomonė).
N=30

Analizuojant mokinių ir mokytojų santykį (19 pav.) bei dėl šių veiksnių poveikio susiformuojančiai mokyklos nelankymo priežasčių aibeii, reikalinga akcentuoti, kad tyrimo rezultatai rodo moksleivių nepasitenkinimą mokytojų elgesiu. Nors mokiniai ir gali pagalbos kreiptis į mokytojus, dalis moksleivių nėra patenkinti santykiu su jais. Koreliacijos analizė patvirtino prielaidas, kad tie moksleiviai kurie gali kreiptis pagalbos į dalyko mokytoją atitinkamo dalyko žinių trūkumams ir mokymosi sunkumams pašalinti, yra pakankamai patenkinti savo santykiais su mokytojais. Tačiau tie moksleiviai (24 proc.), kurie nesikreipia pagalbos į dalyko mokytojus šalinant mokymosi sunkumus, teigia, kad mokytojai netinkamai elgiasi, o 21 proc. įsitikinę, kad mokytojai yra iš anksto nusistatę prieš jį ($r_c=0,875$).

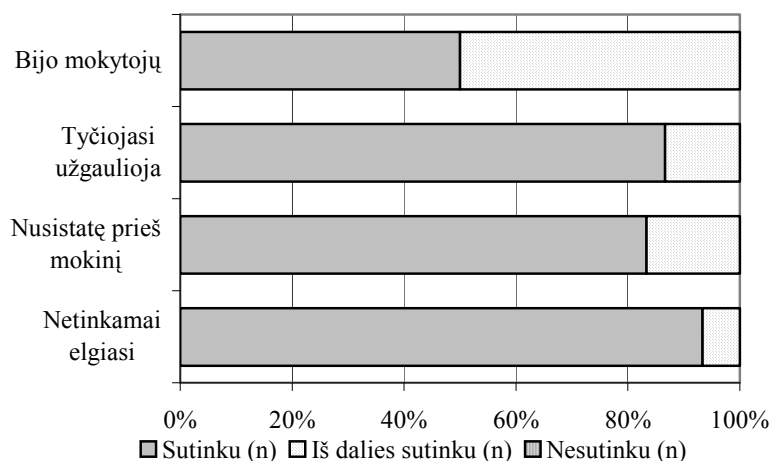
Mokinių baimė, kaip buvo manoma tyrimo pradžioje, jog susijusi su namų darbų neatlikimu, po tyrimo buvo atskleista, kaip mokinių baimė, kad juos mokytojai pravardžiuos, su jais netinkamai elgsis ($r_c=0,665$) bei užgaulios ($r_c=0,774$). Vadinasi, moksleivių dalis, nesiruošianti pamokoms, baimės nejaučia, todėl nelanko mokyklos dėl kitų priežasčių. Vadovaujantis tokiais tyrimo rezultatais ir požymių stiprumu vienas kitam, galima teigti, kad baimę jaučia dalis moksleivių, kurie

ruošiasi pamokoms, tačiau bijo suklysti, nes bijo būti pravardžiuojami, užgauliojami, todėl jie gali pradėti baimę ir lankyti atitinkamo dalyko pamokas (21 proc.)

19 pav. Santykių su mokytojais veiksniai (mokinių nuomonė). N=150

Mokytojai mano, kad mokiniai mokyklos nelanko dėl blogų santykių su mokytojais, todėl vadovaujantis atlikto tyrimo rezultatais, reikalinga tiriamojoje mokykloje iš esmės keisti mokinių bei mokytojų tarpusavio santykius, kadangi dėl netinkamo ryšio mokinių nenoras lankyti mokyklą didėja.

20 pav. Santykių su mokytojais veiksniai (mokytojų nuomonė). N=30

Koreliacijos analizė parodė, kad ir mokytojų nuomone, jeigu mokytojas yra priešiškas iš anksto nusiteikęs mokinio atžvilgiu, tai jis su juo netinkamai ir elgiasi ($r_c=0,681$), kas sąlygoja nenoro eiti į mokyklą atsiradimą.

Koreliacinė analizė patvirtino faktą, jog esant pataisų tikimybei didelei didėja ir antramečiavimo ($r_c=0,440$) bei trečiamečiavimo ($r_c=0,478$) tikimybė.

Kai mokiniams yra mokymosi sunkumų dalyko mokytojas, padėdamas atlikti namų darbus, papildomai paaiškina ($r_c=0,770$), duoda specialias užduotis ($r_c=0,654$). Tuo pačiu duodamas specialias užduotis leidžia pasitaisyti ir pažymius ($r_c=0,605$). Taip pat pažymį pasitaisyti leidžia, kai įvertina pastangas ($r_c=0,773$). Tyrimas rodo, kad jeigu mokiniui yra iškilę mokymosi sunkumų dalyko mokytojas toleruoja ir draugų pagalbą atliekant namų darbus ($r_c=0,773$).

Koreliacinė analizė rodo, kad tie, kas linkę kreiptis į spec. pedagogus pagalbos, tai kreipiasi jos ir į psichologus ($r_c=0,640$), logopedus ($r_c=0,499$), socialinius pedagogus ($r_c=0,498$), o tie, kas problemas mokymosi sprendžia su draugais, tai linkę pasidalinti jomis ir su auklėtoju ($r_c=0,543$) ar konkretaus dalyko mokytoju ($r_c=0,493$).

Koreliacinė analizė parodė, kad moksleiviai nelanko mokyklos, nes bijo mokytojų, kadangi jie netinkamai elgiasi arba tyčiojasi, užgaulioja, tačiau didžiausia priklausomybė nustatyta, kad mokytojai, kurie yra priešišškai nusistatę iš anksto konkrečių mokinių atžvilgiu, labiau linkę tyčiotis ir užgaulioti juos ($r_c=0,772$).

III.8 Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Kaip parodė atliktas tyrimas- mokyklos nelankymas- tai reiškinys, kuris susiformuojama kompleksiskai veikiant skirtingo pobūdžio veiksniams, kurių nei vienas atskirai nėra dominuojantis, išskyrus mokytojų ir moksleivių tarpusavio santykių veiksniumus.

Kaip parodė tyrimo rezultatai, galima išskirti sekančias kompleksines veiksnių grupes, kurios turi poveikį mokyklos nelankymo reiškiniui tarp 6 ir 9 klasių moksleivių:

1) šeimos psichologinės- ekonominės padėties veiksniai:

- a. dėmesio šeimoje stoka;
- b. kontrolės šeimoje stoka;
- c. finansai;
- d. barniai;

2) asmeniniai- psichologiniai veiksniai:

- a. atsiribojimas;
- b. abejingumas;
- c. tingėjimas;
- d. neatsakingumas;

3) mokymosi veiksniai;

- a. per didelės namų darbų apimtys;
 - b. bazinių įgūdžių stoka;
 - c. nesugebėjimas planuoti laiko;
 - d. nemokėjimas mokytis;
 - e. motyvacijos stoka;
- 4) mokyklos instituciniai organizaciniai veiksniai- atitinka labiausiai dominuojančių veiksnių charakteristikas:
- a. netinkamas mokytojų elgesys ir mokytojų baimė;
 - b. nepakankamas specialiųjų pedagogų funkcijų viešinimas;
 - c. neįdomių pamokų veiksniai.
- 5) bendraamžių veiksniai

Šeimos veiksniai yra svarbūs trečdaliui mokinių mokymosi sunkumų susiformavimui, tačiau jie nėra dominuojantys sprendžiant mokinių nelankymo problemą Palangos m. Vlodo Jurgučio vidurinėje mokykloje. Daugiausiai įtakos mokymosi sunkumų formavimuisi turi šeimos berniai (29 proc.), šeimoje tvyranti streso, baimės bei nerimo nuotaika (24 proc.), kurią, anot moksleivių, sukūrė nepalanki ekonominė ir finansinė šeimos situacija. Tokie veiksniai, įtakojantys mokymosi sunkumų susiformavimą, sąlygoja ir mokyklos nelankymą dėl blogos šeimos finansinės padėties (19 proc.), dėmesio bei paramos vaikui stoka (17 proc.), tėvų išvykimas į užsienį ir sumažėjusi paauglystės periodu jaunuolių kontrolė (17 proc.).

Moksleivių, ypač devintų klasių, noras susidoroti su mokymosi sunkumais bei mokyklos lankymo problema savarankiškai (56 proc.), gali turėti neigiamų pasekmių, todėl reikalinga mokyklos bendruomenės ir šeimos bendradarbiavimas gilinantis į problemos mastą ir padedant jaunuoliams tokio pobūdžio problemas išspręsti. Didelė dalis moksleivių linkę likti abejingais ir problemų sprendimais neužsiimti, kas demonstruoja dalies moksleivių mokykloje abejingumą (40 proc.).

Mokymosi sunkumus mokykloje ir nenorą lankyti pamokas didesnė dalis mokinių sieja su per dideliu namų darbų (62 proc.) bei mokymosi apimties kiekiu (42 proc.), tuo tarpu beveik visi mokytojai (98 proc.) pirmiausia išskiria pagrindinių mokymosi įgūdžių stoką, kas sąlygoja ne tik nenorą mokytis, bet ir lankyti mokyklą. O pagrindiniu įtakojančiu mokyklos nelankymą veiksniu tiek moksleivių (28 proc.), tiek ir mokytojų nuomone (98 proc.), tapo nemokėjimo planuoti savo laiką bei susikaupti veiksniai.

Lyginamosios analizės būdu atliktas moksleivių ir mokytojų nuomonių palyginimas dėl mokymosi sunkumų prielaidų parodė, kad moksleiviai vidutiniškai, galima sakyti, pakankamai

teigiamai vertina ugdymo procesą, neįvertindami jo pernelyg sudėtingu. Tuo tarpu pedagogai, mokantys tyrime dalyvavusius, lankomumo problemų turinčius moksleivius, didesne dalimi ir beveik vienbalsiai ugdymo procesą charakterizuoja kaip sudėtingą procesą. Palangos Vlado Jurgučio vidurinėje mokykloje moksleivių ir mokytojų ryšys nėra pakankamai stabilus, išryškinantis mokytojų ir moksleivių konfrontaciją.

Mokytojų nuomonės analizė demonstruoja mokytojų požiūrį, jog atitinkami mokymosi įgūdžiai yra sėkmingo mokymosi ir mokyklos lankymo rodiklių gerinimo veiksniai, o moksleiviai šių veiksnių neįvardija dominuojančiais.

Apie 20 proc. respondentų yra visiškai abejingi mokymo procesui bei mokyklos lankymui, kadangi jiems niekas yra neįdomu, atsakomybės išraiškų taip pat nėra- pamokos neruošiamos niekada, mokytojų baimės nėra, tačiau tokių mokinių ;lankomumo prevencijai reikia skirti itin didelį dėmesį, nes juos sudominti ir motyvuoti yra labai sudėtinga.

Siekiant padidinti moksleivių mokyklos lankomumą, reikalinga tobulinti ir suteikti naujas įdomumo ir prieinamumo gaires mokyklos aplinkai, plėsti popamokinę veiklą, kadangi tyrimo rezultatai parodė, kad moksleiviai geriau lanko mokyklą, jeigu joje praleidžia šiek tiek daugiau laiko, nei per pamokas. Tai būtų puiki moksleivių motyvacijos lankyti mokyklą didinimo priemonė. Nors didelė dalis moksleivių suvokia mokyklos lankymą ir mokymąsi kaip priemonę ateityje įgyti profesiją ir siekti profesinės karjeros aukštumų.

Bendraamžių veiksnys mokyklos lankymui nėra labai dominuojantis., Jis egzistuoja ir parodo, kad bendraamžių konfliktų problema egzistuoja, tačiau nėra labai aštri.

Iškilus mokymosi sunkumams, moksleiviai gali sulaukti pagalbos iš mokyklos bendruomenės ir tą jie žino ir suvokia, tačiau vis tiek tvirtina, kad didelė dalis mokytojų elgiasi netinkamai arba turi priešlaikinį nusistatymą vieno ar kito mokinio atžvilgiu, o tai padidina mokytojo baimę ir sudaro palankias sąlygas mokyklos nelankymo rodikliams didėti. Mokytojai patvirtino šių veiksnių egzistavimą. Vadinasi galima sakyti, kad mokykloje mokymosi mikroklimate nėra patenkinamas, todėl moksleivių lankomumo rodikliai ir negerėja.

IŠVADOS

1) Mokyklos nelankymo priežasčių formavimąsi Lietuvoje lėmė ne tik nuolat reformuojama švietimo sistema, bet ir tolydi ekonominė ir politinė nepriklausomos Lietuvos raida. Pagrindinės nenoro lankyti mokyklą priežastys gali būti klasifikuojamos ir skirstomos į keletą grupių: asmenines (psichosocialinės, psichinės, elgsenos, fizinės priežastys); mokymo proceso (mokymo programos, mokymo stilius ir t. t.) bei institucinių (mokymo organizavimas, mokyklos klimatas ir t. t.); šeimos (šeimos struktūra, jos socialinis-ekonominis statusas, funkcijos); bendruomenės ir visuomenės (visuomenės normos, parama, kaimynystė). Siekiant įvertinti situaciją tarp 6 ir 9 klasių moksleivių, analizuojant mokyklos nelankymo priežastis ir sudarant jų šalinimo strategijas būtina atsižvelgti į visų šių grupių veiksmų egzistavimą, kadangi visumą jų sudaro palankią mokymosi aplinką.

2) Vienas pagrindinių mokymosi motyvacijos bei mokyklos lankomumo rodiklių didinimo metodas mokslinėje literatūroje įvardijamas kaip šeimos ir mokyklos bendruomenės intensyvus bendradarbiavimas, kontrolės tiek šeimoje, tiek mokykloje didinimas, inovatyvių ugdymo metodų naudojimas bei santykių mokyklos bendruomenėje transformavimas. Prevencinis mokyklos nelankymo modelis yra susijęs su intensyvaus prevencinio darbo, pasinaudojant ES paramos lėšomis, organizavimu mokykloje, stiprinant šeimos ir mokyklos bendruomenės partnerystę bei klasės auklėtojo ir šių pedagogų bendradarbiavimą mokyklos aplinkoje.

3) Atliktas tyrimas Palangos m. Vlado Jurgučio mokykloje parodė:

a. kad šeimos veiksniai yra svarbūs, tačiau nėra dominuojantys nagrinėjant mokyklos nelankymo problemas, o ekonominės padėties bei šeimos veiksmų samplaika ir jos rezultate sumažėjusi moksleivių kontrolė yra pakankamai svarbi mokyklos nelankymo prielaida;

b. dominuojantys yra santykio su mokykla bei mokytojais veiksniai bei žemos mokymosi motyvacijos veiksniai, ką patvirtino tyrimo metu išryškėjusi nepalankaus mikroklimate mokykloje situacija, mokinių ir mokytojų tarpusavio supratimo stoka bei su šiomis prielaidomis susijusios mokymosi bei mokyklos lankymo motyvacijos stoka;

c. moksleiviai linkę mokykloje daugiau praleisti laiko, jeigu mokykloje yra sukurta juos tenkinanti papildomų popamokinių užsiėmimų aplinka, anot moksleivių, tada galima ir papildomai su mokytojais pabandyti išspręsti iškilusius mokymosi sunkumus;

d. probleminiai mokytojų santykiai su moksleiviais taip pat neigiamai įtakoja mokymosi bei mokyklos lankymo rodiklius, tačiau klasės auklėtojo veikla sprendžiant konfliktines situacijas įvertinta palankiai, todėl galima sakyti, kad mokykloje yra susiformavusi palanki aplinka prevencinėms priemonėms diegti bei mokinių mokymosi motyvacijai didinti.

REKOMENDACIJOS

Tyrimo rezultatų apibendrinimas ir išryškėjusios mokyklos nelankymo pagrindinės priežastys bei jų atsiradimą sąlygojantys veiksniai demonstruoja akivaizdžius mokyklos organizacinius, vadybinius pedagoginius bei psichologinius trūkumus: mokykloje nėra efektyviai įgyvendinamos mokyklos nelankymo prevencijos priemonės, nėra efektyvių poveikio tėvams priemonių, nepakankamai organizuotas mokyklos specialiųjų pedagogų bei klasės auklėtojų bendradarbiavimas.

1. Lankomumo ir kontrolės sistemos stiprinimas.

Kadangi mokyklos nelankymo problema- visos respublikos problema, tai ir jos sprendimo priemonės turi būti respublikinio masto, reikalinga tik paleisti požiūrį į problemų valdymą: lygiagrečiąją valdymo sistemą derinti su horizontaliąja (daugelyje mokyklų vyrauja lygiagrečioji pavaldumo komunikacija, o horizontalioji, patvirtinanti bendradarbiavimo egzistavimą organizacijoje, neaptinkama arba aptinkama pradinėse vystymosi stadijose), atitinkamus sprendimus nuleidžiant ne „iš viršaus“, o apibendrinant natūraliai susiformavusius regioninius poreikius bei jų pagrindu suformuotus sprendimus, juos adaptuojant ir integruojant į vientisą priemonių planą ir koordinuojant patvirtinto priemonių plano diegimą regionuose.

Vieningame registre kaupti duomenis apie mokyklos nelankančius vaikus, o registro duomenų prieinamumą garantuoti ne tik savivaldybėms ar mokykloms, bet ir kitoms susijusios institucijoms, tokioms, kaip vaiko teisių apsaugos tarnyba, nepilnamečių reikalų inspekcijai ir kt. Kompleksiškai pažiūrėjus į mokyklos nelankymo problemos sprendimą, lengviau bus pritaikyti ir kompleksines poveikio priemones ne tik vaikams, tačiau ir jų tėvams.

2. Komplexinių poveikio priemonių šeimai pritaikymas

Psichologinės- pedagoginės pagalbos paslaugų suteikimas nesimokančius ar mokyklos nelankančius vaikus auginančioms šeimoms, konsultuojant tėvus pozityvios tėvystės ir kitais klausimais, kiek įmanoma plačiau viešinant informaciją apie rajone ar mieste veikiančias socialinės, psichologinės bei teisinės pagalbos tarnybas. Žinoma, efektyvių priemonių kontekste yra ir tiesioginis specialiųjų pedagogų bei auklėtojo bendravimas tiek su probleminiu moksleivių, tiek ir su jo šeima.

Kai kurios klasės valandėlės (visiems vienodo amžiaus moksleiviams bendrai) gali būti organizuojamos skirtingus mokymosi rezultatus pasiekusioms moksleivių ir jų šeimų grupėms. Tuo būdu nežeminant skirtingų gabumų mokinių ir jų tėvų, organizuojamos diskusijos mokymosi rezultatų gerinimo klausimais, lankomumo problemos sprendžiamos, tokiose diskusijose dalyvauja

ir specialieji pedagogai bei mokyklos psichologas. Analizuojant mokyklos nelankymo problemas tokių diskusijų rengimas – tai viena gerosios pasaulinės patirties priemonių pritaikymo alternatyva, žinoma adaptuojant ją Lietuvos švietimo sistemai.

3. Mokyklos mikro aplinkos ir psichologinės situacijos gerinimas.

3.1. Naujų technologijų integravimas į ugdymą

Mokymosi motyvacijos ir susidomėjimo mokomuoju dalyku didinimui, taip stengiantis moksleivius įtraukti į mokyklos gyvenimą, didinant mokyklos lankomumo rodiklius, galima pasinaudoti jaunų žmonių potraukiu naujoms technologijoms ir pamokų metu pritaikyti novatoriškus ugdymo metodus: pabandyti leisti moksleiviams dirbti komandose, bendradarbiauti tarp klasių. Tokių metodų panaudojimas būtų ne tik poveikio priemonė motyvaciniais veiksniams, tačiau tai būtų ir mokytojų tobulinimosi priemonė, bendraamžių patyčių bei tarpusavio nesutarimų mažinimo priemonė. Juk tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad bendraamžių veiksnys mokyklos nelankymui, nors ir nėra labai stiprus, nepaneigiamai egzistuoja.

3.2. Mokinų užimtumo mokykloje didinimas

Mokykloje būtina plėsti moksleivių laisvalaikio organizavimo priemonių spektrą. Mokykloje užsibūdami moksleiviai ilgiau, greičiau pripranta prie mokyklos, jie pradeda suvokti, kad mokykloje yra stengiamasi jų labai, didėja motyvacija lankyti mokyklą. Be to, moksleiviai pademonstravo didelį norą turėti galimybę po pamokų pasikonsultuoti su sudėtingų jiems mokomųjų dalykų mokytojais. Žinoma, tokios konsultacijos įmanomos, tik mažinant mokytojų kontaktines darbo su mokiniais valandas ir skiriant papildomas 2-3 pamokas po pietų moksleivių konsultavimui ruošiant namų darbus ir pan. Taip moksleiviams būtų sudarytos palankios sąlygos bendrauti ir bendradarbiauti ne tik su mokytojais, taip gerinant tarpusavio santykius, didinant pasitikėjimą, bet ir bendraamžių, užsiimančių panašia veikla, komunikacija, todėl sumažėtų tikimybė patekti į „netinkamą“ kompaniją kieme ir pan.

3.3. Pedagogų ir mokinių veiklos pamokose kontrolė

Žinoma, būtina organizuoti ir mokytojų tarpusavio bendradarbiavimą mokykloje, ypač auklėtojų ir specialiųjų pedagogų, patartina psichologui apsilankyti tose pamokose, kur dideliame skaičiui moksleivių nesiseka. Tokiomis priemonėmis būtų drausminami ir pedagogai, ir moksleiviai. Vadinasi, siekiant sumažinti mokyklos nelankymą, reikalinga ne tik lankomumo kontrolė, tačiau ir ugdymo proceso vykdymo mokykloje kontrolė, pedagogų kontrolė, bei papildomi psichologijos ir sociologijos mokymai. Atlikti papildomas apklausas mokyklos bendruomenės ribose dėl mokyklos mikroaplinkos pokyčių.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl mokyklinio amžiaus vaikų iki 16 metų apskaitos tvarkos patvirtinimo. Nr. 889, 1997-08-04. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-04-02] prieiga internete: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/889.htm
2. Baigiamoji projekto „Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas, stiprinant prevencinių grupių veiklą ugdymo institucijose“ konferencija. 2008-03-20. Interaktyvus. [žiūrėta 2009-04-02]. Prieiga internete: http://www.vaikogerove.lt/upl/baigiamoji_konferencija/pasitraukimas_is_ugdymo_istaigu_p_riezastys.doc
3. Barkauskaitė M., Gaigalienė M., Indrašienė V., Rimkevičienė V. (2004). Rizikos veiksniai, lemiantys šalinamų iš pagrindinės mokyklos nepažangumą. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-03-15]. Prieiga internete: http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/74/barkauskaite_Gaigaliene_Indrasiene_Rimkeviciene.pdf
4. Barkauskaitė M. (2008). Jaunimo mokyklų vadovų požiūris į mokinių, praradusių mokymosi motyvaciją, ugdymo proceso organizavimą // Pedagogika, 2008, Nr. 90.
5. Briedis M. (2001). Nacionalinio švietimo forumo steigiamosios konferencijos rezoliucija. Informacinis leidinys, 2001.
6. Bukauskienė T. (1996). Lietuvos mokykla ir pedagoginė mintis 1918 – 1940 m. Vilnius: Leidybos centras, 1996.
7. Bukšnytė L. (2006) Pristatymo mokykloje sunkumus patiriančio paauglio psichologinė charakteristika // Socialinis Darbas; 2006, Nr. 5 (2).
8. Cairns R.B., Neckerman H.J. (1998). Early School Dropout: Configurations and Determinants // Child Development 60, 1988.
9. Civinskas R., Levickaitė V., Tamutienė I. (2006). Vengiančių lankyti mokyklą vaikų problemos ir poreikiai. Vilnius: Garnelis, 2006.
10. Civinskas R. (2007). Mokyklos nelankymo problemos sprendimų paieškos // Informacinis leidinys „Švietimo naujienos“, 2007, Nr. 14 (249).
11. Civinskas R., Tamutienė I. (2005). Vengiančių lankyti mokyklą vaikų problemų ir poreikių tyrimo pristatymas. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009 - 03 - 08] Prieiga internete: http://www.naujosjungtys.lt/projektas/dokumentai/tyrimo_pristymo_anotacija.doc
12. Černius J. (1992). Mokytojo pagalbininkas. Kaunas: Littera Universitati Vytauti Magni, 1992.

13. Dereškevičius P. (1996). Mokyklos nelankymo ir mokymosi motyvacijos silpnėjimo priežasčių analizė: darbo ataskaita. Vilnius: Pedagoginis institutas, 1996.
14. Dobranskienė R. (2002). Mokyklos bendruomenės vadyba: monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2002.
15. Drobienė J. (2007). Jaunimo mokyklų ugdymo turinys // Informacinis leidinys “Švietimo naujienos”, 2007, Nr. 11 (266).
16. Durkheim E. (1992). Erziehung und Soziologie. Dr, Ausgabe Duserfold 1972.
17. Grigaliūnienė V., Vėlavičienė D., Šulga J., Keblys N. (2007). Aukštesniųjų klasių moksleivių ir mokytojų santykių vertinimas ir jų įtaka moksleivių psichinei sveikatai // Sveikatos mokslai, Nr. 3, 2007.
18. Hohfeldas W. N., Low and Social Institution, Oxford, 2001.
19. Motyvacijos silpnėjimo priežastys, (2007). Kūrybinės dirbtuvės „Problemos- mūsų draugia“ metodinė medžiaga. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-04-05]. Prieiga internete: <http://bmt.ipc.lt/?q=system/files/Diskusiju+klausimai++MOTYVACIJOS+SILPNEJIMO+PRIEZASCIU+ANALIZAVIMUI.doc>
20. Zuoza R., (2007). Mokyklos nelankymo problemos ir jų sprendimo galimybės. Interaktyvus: [žiūrėta: 2009-03-16]. Prieiga internete: http://www.vaikogerove.lt/upl/baigiamoji_konferencija/mokyklos_nelankymo_problemos.pps
21. Barkauskaitė M., Gaigalienė M., Indrašienė V., Rimkevičienė V. (2004). Rizikos veiksniai, lemiantys šalinamų iš mokyklų mokinių nepažangumą. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-03-01]. Prieiga internete: http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/74/barkauskaite_Gaigaliene_Indrasiene_Rimkevic_iene.pdf
22. Human Development Report, (2000). New York: UNDP, 2000.
23. Indrašienė V., Suboč V. (2008). Tėvų požiūris į socialinės pedagoginės pagalbos mokykloje organizavimą // Socialinis Ugdymas, 2008, Nr. 5(16).
24. Johansesn B. A., Rathe A. L., Rathe J. (1999). Vaiko galimybės ir mokyklą: pedagoginė apybraiža – nuo idėjos iki tikrovės. Vilnius: Margi raštai, 1999.
25. Jonutytė I., Litvinas Š. (2007). Paauglių socialinės-educacinės problemos ir jų prevencijos galimybės šiuolaikinėje visuomenėje // Tiltai, 2007, Nr. 41(4).
26. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas: Šviesa, 1993.
27. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, (1995) // Nr. 60 – 1501, 1995-07-21.

28. Kišonienė R. (1998). Mokyklos nelankymas: socialinės ir pedagoginės priežastys // Socialiniai tyrimai. Vilnius: Tarpdisciplininis požiūris, 1998 -1999.
29. Kvieskienė G. (2003). Socializacija ir vaiko gerovė. Vilnius, 2003.
30. Lassahn R. (1999). Bendrosios pedagogikos pagrindai. Vilnius: Margi raštai, 1999.
31. Leliūgienė I. (2003). Socialinė pedagogika: vadovėlis. Kaunas: Technologija, 2003.
32. Leliūgienė I. (1997). Žmogus ir socialinė aplinka. Vadovėlis. Kaunas: Technologija, 1997.
33. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (2000). Žin. Nr. 74 – 2262.
34. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1995). Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-03-02]. Prieiga internete: http://66.102.9.104/search?q=cache:pxqYRBfNUOIJ:www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2proc.3FCondition1proc.3D36279proc.26Condition3proc.3D+Lietuvos+Respublikos+proc.C5proc.A1vietimo+proc.C4proc.AFstatymas+1995&hl=lt&lr=lang_lt.
35. Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų įstatymas, (1996). Valstybės žinios. 1996 03 14, Žin., Nr. I-1234.
36. Lietuvos švietimas 2001, (2002). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002.
37. Lietuvos švietimo reformos gairės, (1993). Vilnius: valstybinis leidybos centras, 1993.
38. Lietuvos švietimo strategijos 2003 – 2012 m., (2003). Interaktyvus:[žiūrėta: 2009-01-31]. Prieiga internete: <http://www.smm.lt/kiti/strategija2003-2=12.doc>
39. Lubienė R. (2007). Mokinių nubyrimo prevencija // Informacinis leidinys „Švietimo naujienos“, Nr. 2 (237), 2007.
40. Lukšienė M. (2000). Jungtys. Vilnius: Alma littera, 2000.
41. Merfeldaitė O. (2007). Socialinių pedagoginių problemų bendrojo lavinimo mokykloje analizė: mokinių ir klasių auklėtojų požiūris // Pedagogika, Nr. 88, 2007.
42. Mikalauskienė R. (2008). Kaip padėsime vaikams? // Informacinis leidinys „Švietimo naujienos“, Nr. 7 (262), 2008.
43. Navaitis G. (1998). Psichologinė parama vaikams. Vilnius: Kronta, 1998.
44. Navasaitienė S. (2001). Mokyklos nelankymas: priežastys ir pasekmės (sociologinis aspektas). Lietuvos sociologija amžių sandūroje: straipsnių rinkinys. Vilnius, 2001.
45. P. Dereškevičius, Rimkevičienė V., Targamadžė, (2000). Mokyklos nelankymo priežastys. Vilnius: Žuvėdra, 2000.
46. Petruolytė A. (1997). Mokytojo asmenybė humanistinio ugdymo kontekste. Mokyklos humanizavimo link. Vilnius, 1997.
47. Plikšnys A. (2008). Kad vaikai sugrįžtų mokytis // Informacinis leidinys „Švietimo naujienos“, Nr. 7 (262), 2008.

48. Prevencinių mechanizmų, mažinančių moksleivių „iškritimą“ iš bendrojo lavinimo švietimo sistemos, kūrimas ir testavimas (projekto kodas BPD 2.4 - 070) // informacinis leidinys Švietimo naujienos, Nr. 8 (263), 2008. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-03-21]. Prieiga internete: http://www.naujosjungtys.lt/projektas/produktai/modeliai/Salcininku_mod.pdf.
49. Reid K. (1999). Truancy and Schools. London.
50. Rimkevičienė V. (2000). Mokyklos nelankymo ir mokymosi motyvacijos silpnėjimo priežasčių psichologinė analizė. Mokyklos nelankymo priežastys. Kaunas, 2000.
51. Rimm S. B. (1998). Sumažėjusio pažangumo sindromai: priežastys ir gydymas. Vilnius, 1998.
52. Rupšienė L. (2000). Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškiny: monografija/ Klaipėdos universitetas.- Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2000.
53. Rupšienė L., Grikštienė J. (2007). Socialinių pedagogų bendradarbiavimas su paauglių tėvais, vykdam mokyklos nelankymo prevenciją // Tiltai, Nr. 2, 2007.
54. Rupšienė, L., Baužienė R. (2007). Mokyklos nelankymo prevencija klasės auklėtojo darbe // Tiltai, Nr. 41(4), 2007
55. Suboč V. (2007). Pedagogų pagalbos vaikams, patyrusiems mokymosi nesėkmes, teoriniai ir empiriniai aspektai // Socialinis ugdymas Nr. 3(14), Vilnius, 2007.
56. Šimanskaja M. (2009). Prevencinė veikla mažinant pamokų praleidinėjimą. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-03-05]. Prieiga internete: <http://www.atvirai.lt/straipsniai/svietimas/kita/prevencine-veikla-mazinant-pamoku-praleidinejima/>
57. Trakšėlyš K. (2008). Mokinių edukacinio skatinimo trūkumas // Tiltai, 2008, Nr. 43 (2).
58. Vaičiulienė D. (2008). Galimybė mokyklos nelankantiems vaikams // Informacinis leidinys Švietimo naujovės, 2008, Nr. 12 (267).
59. Vaitkevičius P. (2008). Rekomendacijų, parengtų pagal R. Civinsko medžiagą, mokyklos nelankymo prevencijos strategijų rengimui apžvalga. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-03-02]. Prieiga internete:(http://www.naujosjungtys.lt/projektas/dokumentai/rekomendaci_ap.doc)
60. Veiksmo savaitė 2004. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-03-05]. Prieiga internete: http://www.moksleiviai.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=31Itemid=1.
61. Vilniaus miesto savivaldybės mokyklos nelankančių mokinių grąžinimo į mokyklas ir nelankančių mokyklos vaikų iki 16 metų skaičiaus mažinimo strategija 2006 -2012 m. Interaktyvus. [žiūrėta: 2009-04-02]. Prieiga internete: http://www.naujosjungtys.lt/projektas/produktai/Vilniaus_str.pdf

62. Židiekienė J. (2006). Mokyklos nelankymo priežasčių analizė Klaipėdos mieste. Problemos sprendimo būdai ir galimybės. Pranešimas. Klaipėda, 2006.
63. Žukauskienė R. (1996). Raidos psichologija. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1996,
64. Žukauskienė R. (1998). Raidos psichologija. Vilnius.: Margi raštai, 1998.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. MOKINIŲ APKLAUSOS TYRIMO ANKETA

Mielas moksleivi,

Šia anketa yra atliekama Šiaulių universiteto II kurso vaikų teisių apsaugos vadybos studijų studentė Aušra Griškškaitė. Ja siekiu sužinoti dėl kokių priežasčių Tu nenuėini į mokyklą? Anketa yra anoniminė, t.y. Tau nereikės niekur rašyti savo vardą ir pavardę. Gauti duomenys bus naudojami moksliniais tikslais. Tavo nuomonė labai svarbi.

1. Mokymasis man sunkiai sekasi: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. sunku mokytis	•	•	•
2. sunku skaityti	•	•	•
3. sunku rašyti	•	•	•
4. sunku skaičiuoti	•	•	•
5. sunku suprasti, kas aiškinama pamokos metu	•	•	•
6. sunku įsiminti, ką aiškina mokytojas	•	•	•
7. sudėtinga atgaminti tai, ką aiškina mokytojas	•	•	•
8. nežinau, kaip mokytis	•	•	•
9. sunku išmokyti, nors mokausi daug	•	•	•
10. nepavyksta sukaupti dėmesio	•	•	•
11. sudėtinga planuoti savo laiką per dieną	•	•	•
12. per daug užduoda namų darbų	•	•	•
13. sudėtinga susidoroti su mokymosi apimtimi per pamokas	•	•	•
14. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•
2. Mokymasis man sunkiai sekasi, nes šeimoje: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. neturiu sąlygų mokytis namuose	•	•	•
2. kartais neturiu kur gyventi	•	•	•
3. nuolat pykstamasi, baramasi	•	•	•
4. išgyvenu stresą, baimę, nerimą	•	•	•
5. išgyvenu smurtą	•	•	•
6. namuose trūksta pinigų	•	•	•
7. nesulaukiu paramos ir dėmesio	•	•	•
8. vienas iš tėvų (abu) išvykę dirbti į užsieni	•	•	•
9. vienas iš tėvų (abu) neturi darbo	•	•	•
10. šeimoje kalbama nelietuviškai, todėl niekas negali padėti	•	•	•
11. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•
3. Mokymasis man sunkiai sekasi, todėl mokykloje: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. turiu pataisų	•	•	•

2. antramečiavau	•	•	•
3. trečiamečiavau	•	•	•
4. dažnai praleisdavau pamokas	•	•	•
5. keičiau mokyklas	•	•	•
6. ilgai sirgau	•	•	•
7. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

4. Aš manau, kad: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. mokytis nėra prasmės	•	•	•
2. neįdomu kai kuriose pamokose	•	•	•
3. neįdomu mokykloje	•	•	•
4. tingiu mokytis	•	•	•
5. mokykloje manęs niekas nedomina	•	•	•
6. turiu žalingų įpročių	•	•	•
7. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

5. Į mokyklą ateinu: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. paruošęs visus namų darbus žodžiu ir raštu	•	•	•
2. paruošęs namų darbus raštu	•	•	•
3. paruošęs tik namų darbus žodžiu	•	•	•
4. šiek tiek pasiruošęs kiekvienam dalykui	•	•	•
5. paruošęs namų darbus tik tada, kai tikiuosi, kad patikrins	•	•	•
6. pasiruošęs atsakinėti žodžiu tik tada, kai tikiuosi, jog paklaus	•	•	•
7. neparuošęs namų darbų	•	•	•
8. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

6. Į mokyklą ateinu, nes: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. ją baigęs noriu įsigyti profesiją	•	•	•

2. lanko mano draugai	•	•	•
3. neturiu ką veikti	•	•	•
4. mokykloje duoda pavalgyti	•	•	•
5. verčia tėvai	•	•	•
6. verčia mokytojai	•	•	•
7. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

7. Kiek laiko vidutiniškai per dieną skiri: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	4 val. r daugiau	2-3 val.	Mažiau nei 1val.
1. Savarankiškam namų darbų atlikimui	•	•	•
2. Namų darbų aiškinimuisi su kitų pagalba	•	•	•
3. Konsultacijoms mokykloje	•	•	•
4. Dalyvavimui būreliuose	•	•	•
5. Dalyvavimui treniruotėse	•	•	•
6. Darbui su kompiuteriu	•	•	•
7. Praleisti su draugais	•	•	•
8. Pailsėti po pamokų	•	•	•
9. Knygoms skaityti	•	•	•
11. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

8. Kai man yra sunku mokytis: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. dalyko mokytojas aiškina papildomai	•	•	•
2. dalyko mokytojas padeda atlikti namų darbus	•	•	•
3. mokytojas duodavo specialias užduotis	•	•	•
4. mokytojas leidžia pasitaisyti pažymį	•	•	•
5. mokytojai įvertina mano pastangas drąsina, pataria	•	•	•
6. klasės auklėtojas įtikinėja, jog reikia mokytis, kalba su tėvais, mokytojais	•	•	•
7. draugai palaiko, padeda/padėdavo parengti namų darbus	•	•	•
8. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

9. Susidūrus su mokymosi sunkumais, mokykloje aš kreipiausi pagalbos į: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. dalyko mokytoją	•	•	•
2. psichologą	•	•	•
3. logopedą	•	•	•
4. socialinį pedagogą	•	•	•
5. spec. pedagogą	•	•	•
6. klasės auklėtoją	•	•	•
7. draugus	•	•	•
8. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

10. Susidūrus su mokymosi sunkumais, šeimoje aš kreipiuosi pagalbos į: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. mama/globėją	•	•	•
2. tėvą/globėją	•	•	•
3. abu tėvus/globėjus	•	•	•
4. senelius	•	•	•
5. samdomą mokytoją	•	•	•
6. pats į save (pats sprendžiu problemas)	•	•	•
7. brolius/seseris	•	•	•
8. nesikreipiu/nesikreipiau	•	•	•
9. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

11. Mokyklos nelankau, nes šeimoje: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. trūksta pinigų	•	•	•
2. nesulaukiu paramos ir dėmesio	•	•	•
3. vienas iš tėvų (abu) išvykę dirbti į užsienį	•	•	•
4. vienas iš tėvų (abu) neturi darbo	•	•	•
5. neturime nuolatinės gyvenimo vietos	•	•	•
6. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

12. Mokyklos nelankau, nes: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. sunku mokytis	•	•	•
2. sunku skaityti	•	•	•
3. sunku rašyti	•	•	•
4. sunku skaičiuoti	•	•	•
5. sunku suprasti informaciją pamokos metu	•	•	•
6. nepavyksta įsiminti informacijos pamokos metu	•	•	•
7. nemoku mokytis	•	•	•
8. sunku įsiminti, nors mokausi daug	•	•	•
9. nepavyksta sukaupti dėmesio	•	•	•
10. nemoku susiplanuoti savo laiko per dieną	•	•	•
11. per daug užduoda namų darbų	•	•	•
12. sudėtinga susidoroti su mokymosi apimtimi	•	•	•
13. tingiu mokytis	•	•	•
14. bijau gauti blogą pažymį	•	•	•
15. bijau atsakinėti prieš klasę	•	•	•
16. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

13. Mokyklos nelankau, nes su klasės draugais: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. nesutariu, jie mane pravardžiuoja, įžeidinėja	•	•	•
2. nebendrauju, esu atstumtas	•	•	•
3. nebendrauju, esu patyręs smurtą, mušimą	•	•	•
4. nesutariu, nes jie bendrauja tik su išrinktaisiais	•	•	•
5. nebendrauju, nes esu vyresnis	•	•	•
6. mažai bendrauju, nes nėra su jais apie ką kalbėti	•	•	•
7. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

14. Mokyklos nelankau, nes, su mokytojais aš: <i>Pažymėk kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. nesutariu, jie netinkamai elgiasi	•	•	•
2. nesutariu, nes jie tyčiojasi, užgaulioja	•	•	•

3. nesutariu, nes jie iš anksto prieš mane nusistatę	•	•	•
4. bijau jų	•	•	•
5. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

15. Mano mamos/globėjos išsilavinimas: <i>Pažymėk vieną atsakymą</i>	
1. aukštasis (universitetas, institutas, akademija)	•
2. nebaigtas aukštasis	•
3. aukštesnysis (technikumas)	•
4. profesinis vidurinis	•
5. vidurinis	•
6. pagrindinis	•
7. nežinau	•

16. Mano tėvo/globėjo išsilavinimas: <i>Pažymėk vieną atsakymą</i>	
1. aukštasis (universitetas, institutas, akademija)	•
2. nebaigtas aukštasis	•
3. aukštesnysis (technikumas)	•
4. profesinis vidurinis	•
5. vidurinis	•
6. pagrindinis	•
7. nežinau	•

17. Kokį išsilavinimą planuoji pasiekti: <i>Pažymėk vieną atsakymą</i>	
1. aukštąjį (universitetas)	•
2. aukštąjį (neuniversitetinį, kolegiją)	•
3. profesinį	•
4. profesinį vidurinį	•
5. vidurinį	•
6. pagrindinį	•
7. nežinau	•

18. Aš esu: <i>Pažymėk</i>	
1. berniukas/jaunuolis	•
2. mergaitė/jaunuolė	•

19. Mokausi: <i>Pažymėk vieną atsakymą</i>	
1. šeštoje	•
2. devintoje	•

20. Mano šeimos sudėtis: <i>Pažymėk vieną atsakymą</i>	
1. pilna (tėtis, mama, broliai, seserys)	•
2. nepilna (gyvenu su vienu iš tėvų; globėja, globėju ir kt.)	•
3. kita (įrašyk)	•

Dėkoju, kad sutikote užpildyti šią anketą.

2 PRIEDAS PEDAGOGŲ APKLAUSOS TYRIMO ANKETA

Mieli Kolegos,

Šia anketa yra atliekama Šiaulių universiteto II kurso vaikų teisių apsaugos vadybos studijų studentė Aušra Grikštaitė. Ja siekiu sužinoti mokinio nereguliaraus mokyklos lankymo priežastis, dėl kurių gali nenuieiti į mokyklą. Anketa yra anoniminė, t.y. Jums nereikės niekur rašyti savo vardą ir pavardę. Gauti duomenys bus naudojami moksliniais tikslais. Tavo nuomonė labai svarbi.

1. Mokytis auklėtiniui sunkiai sekasi: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. sunku mokytis	•	•	•
2. sunku skaityti	•	•	•
3. sunku rašyti	•	•	•
4. sunku skaičiuoti	•	•	•
5. sunku suprasti, kas aiškinama pamokos metu	•	•	•
6. sunku įsiminti, ką aiškina mokytojas	•	•	•
7. sudėtinga atgaminti tai, ką aiškina mokytojas	•	•	•
8. nežino, kaip mokytis	•	•	•
9. sunku išmokti, nors mokosi daug	•	•	•
10. nepavyksta sukaupti dėmesio	•	•	•
11. sudėtinga planuoti laiką per dieną	•	•	•
12. per daug užduoda namų darbų	•	•	•
13. sudėtinga susidoroti su mokymosi apimtimi per pamokas	•	•	•
14. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

2. Mokymasis auklėtiniui sunkiai sekasi, nes su klasės draugais: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. nesutaria, jį pravardžiuoja, įžeidinėja	•	•	•
2. nebendrauja, yra atstumtas	•	•	•
3. nebendrauju, yra patyręs smurtą, mušimą	•	•	•
4. nesutaria, nes jie bendrauja tik su išrinktaisiais	•	•	•
5. nebendrauja, nes auklėtinis yra vyresnis	•	•	•
6. mažai bendrauja, nes jam nėra su jais apie ką kalbėti	•	•	•

7. kita (įrašyk).....	•	•	•
-----------------------	---	---	---

3. Mokymasis auklėtiniui sunkiai sekasi, todėl mokykloje: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. turiu pataisų	•	•	•
2. antramečiavo	•	•	•
3. trečiamečiavo	•	•	•
4. dažnai praleidžia pamokas	•	•	•
5. keitė mokyklas	•	•	•
6. ilgai sirgo	•	•	•
7. kita (įrašyk).....	•	•	•

4. Aš manau, kad auklėtiniui: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. mokytis nėra prasmės	•	•	•
2. neįdomu kai kuriose pamokose	•	•	•
3. neįdomu mokykloje	•	•	•
4. tingi mokytis	•	•	•
5. mokykloje jo niekas nedomina	•	•	•
6. turiu žalingų įpročių	•	•	•
7. kita (įrašyk).....	•	•	•

5. Kai auklėtiniui yra sunku mokytis: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. dalyko mokytojas aiškina papildomai	•	•	•
2. dalyko mokytojas padeda atlikti namų darbus	•	•	•
3. mokytojas duoda specialias užduotis	•	•	•
4. mokytojas leidžia pasitaisyti pažymį	•	•	•
5. mokytojai įvertina auklėtinio pastangas drąsina, pataria	•	•	•
6. klasės auklėtojas įtikinėja, jog reikia mokytis, kalba su tėvais, mokytojais	•	•	•
7. draugai palaiko, padeda parengti namų darbus	•	•	•

8. kita (įrašyk).....	•	•	•
-----------------------	---	---	---

6. Susidūrus su mokymosi sunkumais mokykloje auklėtinis kreipiasi pagalbos į: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. dalyko mokytoją	•	•	•
2. psichologą	•	•	•
3. logopedą	•	•	•
4. socialinį pedagogą	•	•	•
5. spec. pedagogą	•	•	•
6. klasės auklėtoją	•	•	•
7. draugus	•	•	•
8. kita (įrašyk).....	•	•	•

7. Susidūrus su mokymosi sunkumais šeimoje auklėtinis kreipiasi pagalbos į: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną tau tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. mama/globėją	•	•	•
2. tėvą/globėją	•	•	•
3. abu tėvus/globėjus	•	•	•
4. senelius	•	•	•
5. samdomą mokytoją	•	•	•
6. pats į save (pats sprendžia problemas)	•	•	•
7. brolius/seseris	•	•	•
8. nesikreipė/nesikreipia	•	•	•
9. kita (įrašyk).....	•	•	•

8. Mokyklos auklėtinis nelanko, nes šeimoje: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. trūksta pinigų	•	•	•
2. nesulaukia paramos ir dėmesio	•	•	•
3. vienas iš tėvų (abu) išvykę dirbti į užsienį	•	•	•
4. vienas iš tėvų (abu) neturi darbo	•	•	•

5. neturi nuolatinės gyvenimo vietos	•	•	•
6. kita (įrašyk).....	•	•	•

9. Mokyklos auklėtinis nelanko, nes: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. sunku mokytis	•	•	•
2. sunku skaityti	•	•	•
3. sunku rašyti	•	•	•
4. sunku skaičiuoti	•	•	•
5. sunku suprasti informaciją pamokos metu	•	•	•
6. nepavyksta įsiminti informacijos pamokos metu	•	•	•
7. nemoka mokytis	•	•	•
8. sunku įsiminti, nors mokosi daug	•	•	•
9. nepavyksta sukaupti dėmesio	•	•	•
10. nemoka susiplanuoti savo laiko per dieną	•	•	•
11. per daug užduoda namų darbų	•	•	•
12. sudėtinga susidoroti su mokymosi apimtimi	•	•	•
13. tingi mokytis	•	•	•
14. bijo gauti blogą pažymį	•	•	•
15. bijo atsakinėti prieš klasę	•	•	•
16. kita (įrašyk).....	•	•	•

10. Mokyklos auklėtinis nelanko, nes su klasės draugais: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
1. nesutaria, jie pravardžiuoja, įžeidinėja	•	•	•
2. nebendrauja, yra atstumtas	•	•	•
3. nebendrauja, yra patyręs smurtą, mušimą	•	•	•
4. nesutaria, nes jie bendrauja tik su išrinktaisiais	•	•	•
5. nebendrauja, nes yra vyresnis	•	•	•
6. mažai bendrauja, nes nėra jam su jais apie ką kalbėti	•	•	•
7. kita (įrašyk).....	•	•	•

11. Mokyklos auklėtinis nelanko, nes su mokytojais: <i>Pažymėkite kiekvieno teiginio tik vieną Jums tinkantį atsakymą</i>	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku

1. nesutaria, jie netinkamai elgiasi	•	•	•
2. nesutaria, nes jie tyčiojasi, užgaulioja	•	•	•
3. nesutariu, nes jie iš anksto prieš auklėtinį nusistatę	•	•	•
4. bijo jų	•	•	•
5. kita (<i>įrašyk</i>).....	•	•	•

12. Auklėtinis mokosi: <i>Pažymėkit vieną atsakymą</i>	
1. šeštoje	•
2. devintoje	•

Dėkoju, kad sutikote užpildyti šią anketą.

**4 PRIEDAS. MOKYMO SI VEIKSNIŲ POVEIKIS MOKYMO SUNKUMŲ BEI
MOKYKLOS NELANKYMO PRIEŽASČIŲ SUSIFORMAVIMUI (N=150)**

Mokymosi sunkumų veiksniai	Sutinku (n)		Iš dalies sutinku (n)		Nesutinku (n)		Stat. Rod. χ^2 ; df; p, (r _c)
	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	
<i>Mokyti nesiseka nes:</i>							
Sunku mokyti	17	17	21	26	37	32	0,89;2;0,68
Sunku skaityti	5	7	9	7	61	61	0,58;2;0,75
Sunku rašyti	6	5	8	10	61	59	0,34;2;0,84
Sunku skaičiuoti	5	13	15	11	55	51	4,32;2;0,11
Sunku suprasti	10	9	15	20	50	46	0,93;2;0,63
Sudėtinga atgaminti	8	9	16	29	51	37	6,04;2;0,05
Nemoku mokyti	6	4	11	16	58	54	1,46;2;0,48
Sunku išmokti	6	7	13	22	56	46	3,37;2;0,19
Nesusikaupiu	5	13	16	24	54	37	8,33;2;0,02
Nemoku planuoti laiko	8	8	17	20	50	46	0,40;2;0,87
Per daug ND	17	33	24	18	34	24	7,7;2;0,02
Per didelės mokymosi apimtys	10	15	16	20	48	40	2,17;2;0,34
<i>Mokyklos nelankau, nes:</i>							
	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	χ^2; df; p, (r_c)
Sunku mokyti	5	15	10	6	59	52	6,43;2;0,04
Sunku skaityti	5	12	10	5	59	56	4,62;2;0,1
Sunku rašyti	5	12	8	5	61	56	3,78;2;0,15
Sunku skaičiuoti	6	12	7	5	61	56	2,54;2;0,28
Sunku suprasti	6	11	9	11	59	50	2,39;2;0,3
Sunku išmokti	3	9	12	13	59	51	3,62;2;0,16
Nemoku mokyti	4	8	12	9	58	55	1,81;2;0,4
Sunku įsiminti	3	5	18	12	53	56	1,78;2;0,41
Nesusikaupiu	5	4	12	18	57	51	1,64;2;0,44
Nemoku planuoti laiko	4	6	11	11	59	56	0,47;2;0,79
Per daug ND	7	12	9	7	58	54	1,7;2;0,4
Per didelės mokymosi apimtys	7	11	9	7	58	55	1,21;2;0,55
Tingiu mokyti	5	7	10	11	59	55	0,52;2;0,77
Bijau gauti blogą pažymį	5	6	9	12	60	55	0,73;2;0,69
Bijau atsakinėti prieš klasę	4	7	15	8	55	58	3,02;2;0,22

5 PRIEDAS. MOKYMOSI VEIKSNIŲ ANALIZĖ LAIKO PLANAVIMO ASPEKTU,
RESPONDENTŲ IMTIES PJŪVIAIS PAGAL LYTĮ IR PAGAL AMŽIŲ. N=150

Mokymo ir mokymosi veiksniai	Sutinku (n)		Iš dalies sutinku (n)		Nesutinku (n)		Stat. Rod. χ^2 ; df; p, (r _c)
	vyr.	mot.	vyr.	mot.	vyr.	mot.	
<i>Pasiruošimo lygis:</i>	%	%	%	%	%	%	%
Pasiruošiu visus ND (namų darbus)	25	34	39	42	36	23	3,29;2;0,2
Paruošiu ND raštu	20	41	31	30	49	29	8,86;2;0,01
Paruošiu ND žodžiu	6	8	25	36	69	57	2,51;2;0,29
Pasiruošiu kiekvienam dalykui	11	17	22	39	66	45	7,29;2;0,03
Ruošiuosi atskinti tik kai tikiuosi, jog klaus	15	16	22	27	62	57	0,31;2;0,9
Ruošiu ND tik tada, kai tikiuosi, jog tikrins	20	14	15	23	65	63	2,02;2;0,37
Niekada neruošiu namų darbų	13	9	21	17	66	74	1,13;2;0,57
<i>Kiek skiriama laiko per dieną</i>	>=4 val.		2-3 val.		<=1 val.		
	vyr.	mot.	vyr.	mot.	vyr.	mot.	χ^2 ; df; p, (r _c)
Savarankiškas darbas	24	36	29	36	35	28	2,678;2;0,26
ND aiškinimasis su kitais	20	20	28	34	52	45	0,76;2;0,69
Konsultacijos mokykloje	11	14	19	28	71	58	2,66;2;0,26
Būreliai	13	30	22	27	65	44	8,23;2;0,02
Treniruotės	18	20	25	38	58	41	4,22;2;0,12
Darbas kompiuteriu	34	28	21	31	44	41	1,93;2;0,38
Draugai	37	41	25	30	39	30	1,38;2;0,5
ˆPoilsis	26	36	33	29	41	36	1,75;2;0,42
Knygos	12	17	28	45	58	38	6,74;2;0,03
Mokymo ir mokymosi veiksniai	Sutinku		Iš dalies sutinku		Nesutinku		Stat. Rod. χ^2 ; df; p, (r _c)
	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	
<i>Pasiruošimo lygis:</i>	vnt.	vnt.	vnt.	vnt.	vnt.	vnt.	
Pasiruošiu visus ND (namų darbus)	24	19	32	28	19	27	2,23;2;0,33
Paruošiu ND raštu	18	25	20	25	37	24	4,46;2;0,11
Paruošiu ND žodžiu	2	8	17	27	56	40	8,54;2;0,01
Pasiruošiu kiekvienam dalykui	9	11	22	22	44	41	0,3;2;0,9
Ruošiuosi atskinti tik kai tikiuosi, jog klaus	7	16	10	26	58	33	17,501;2;0,001
Ruošiu ND tik tada, kai tikiuosi, jog tikrins	9	17	9	19	57	39	9,41;2;0,01
Niekada neruošiu namų darbų	1	16	14	15	60	44	15,73;2;0,001
<i>Kiek skiriama laiko per dieną</i>	>=4 val.		2-3 val.		<=1 val.		
	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	χ^2 ; df; p, (r _c)
Savarankiškas darbas	24	19	28	29	23	25	0,66;2;0,72
ND aiškinimasis su kitais	12	18	23	23	40	33	1,87;2;0,4
Konsultacijos mokykloje	9	9	15	19	51	46	0,72;2;0,7
Būreliai	18	12	10	26	47	36	9,76;2;0,01
Treniruotės	18	10	19	26	38	37	3,36;2;0,19
Darbas kompiuteriu	25	22	15	23	35	28	2,63;2;0,27
Draugai	29	28	16	24	30	22	2,84;2;0,24
ˆPoilsis	25	20	13	33	37	21	13,66;2;0,001
Knygos	14	7	19	34	40	33	7,24;2;0,03

6 PRIEDAS. MOKYMOŠI VEIKSNIŲ ANALIZĖ PASIRUOŠIMO PAMOKOMS ASPEKTU,
RESPONDENTŲ IMTIES PJŪVIAIS PAGAL LYTĮ IR PAGAL AMŽIŲ. N=150

Mokymosi veiksniai	Sutinku		Iš dalies sutinku		Nesutinku		Stat. Rod. χ^2 ; df; p, (r _c)
	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	
<i>Pasiruošimo lygis:</i>							
Pasiruošiu visus ND (namų darbus)	24	19	32	28	19	27	2,23;2;0,33
Paruošiu ND raštu	18	25	20	25	37	24	4,46;2;0,11
Paruošiu ND žodžiu	2	8	17	27	56	40	8,54;2;0,01
Pasiruošiu kiekvienam dalykui	9	11	22	22	44	41	0,3;2;0,9
Ruošiuosi atskinėti tik kai tikiuosi, jog klaus	7	16	10	26	58	33	17,501;2;0,001
Ruošiu ND tik tada, kai tikiuosi, jog tikrins	9	17	9	19	57	39	9,41;2;0,01
Niekada neruošiu namų darbų	1	16	14	15	60	44	15,73;2;0,001
<i>Kiek skiriama laiko per dieną</i>	<i>>=4 val.</i>		<i>2-3 val.</i>		<i><=1 val.</i>		χ^2 ; df; p, (r _c)
	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	6 kl.	9 kl.	
Savarankiškas darbas	24	19	28	29	23	25	0,66;2;0,72
ND aiškinimasis su kitais	12	18	23	23	40	33	1,87;2;0,4
Konsultacijos mokykloje	9	9	15	19	51	46	0,72;2;0,7
Būreliai	18	12	10	26	47	36	9,76;2;0,01
Treniruotės	18	10	19	26	38	37	3,36;2;0,19
Darbas kompiuteriu	25	22	15	23	35	28	2,63;2;0,27
Draugai	29	28	16	24	30	22	2,84;2;0,24
Poilsis	25	20	13	33	37	21	13,66;2;10,001
Knygos	14	7	19	34	40	33	7,24;2;0,03